

CONCETTA LA MAZZA

Կապույտ երկնքից այն կողմ

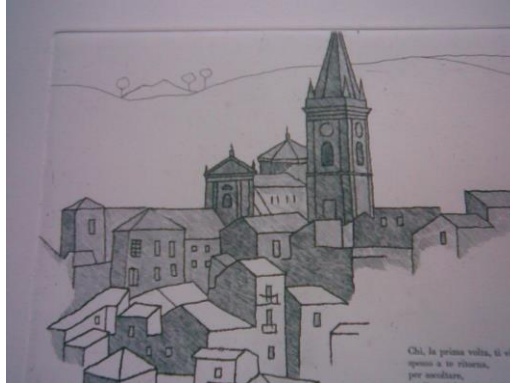

Կենսագրություն

Concetta La Mazza-ն ծնվել է Նովարա դի Սիցիլիայում 1936 թվականին, Դոմենիկո Լա Մացայի և Թերեզա Կորենտիի ավագ դուստրը: 1950 թվականին, մորաքրոջը «վստահելու» ցավալի շրջանից հետո, նա միացավ իր ծնողներին Դոմոդոսոլայում, որտեղ դեռ բնակվում է ամուսնու՝ Ջուզեպեի հետ: Նա ունի երեք երեխա՝ Արմանդո, Լուչիանո և Դանիելա: Վերջերս Նովարայում իր մանկությունը հիշելու ճնշող ցանկությունն է սողոսկել, և ահա այս մտերմիկ, անձնական օրագրի ծնունդը, բայց լի անեկդոտներով և հղումներով այդ դարաշրջանի միջավայրին. քաղաքը, գյուղը, մարդիկ, սովորությունները:, այդ տարածքի ավանդույթները Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի մոլթ տարիներին:

Գրելու սկզբնական Էներգիան

Փոքրիկ Կոնստետային վստահում են իր հորեղբայրներին և ստիպում են իր կամքին հակառակ ապրել Կաստրանգիայում՝ քաղաքից և իր դասընկերներից հեռու մի որմում: Այսպիսով, նա ճանապարհորդում է իր անձնական *Via Crucis*-ով մենության մեջ սովի, ժամանակի անտեղյակության, սնահավատության և վատ վերաբերմունքի միջև պատերազմի դաժան տարիներին: Պատերազմից հետո անխուսափելի արտագաղթը և բնականաբար դժվար սկիզբը դեպի հյուսիս:

Այս ամենը պատմվում է մի փոքրիկ աղջկա հայացքով, ով իր հիշողության մեջ վերանայում է սեփական աճի փուլերը և ով զարմանալի թարմությամբ և հեզևանքի նուրբ թելով մեզ հաճույք է պատճառում կարդալու, վերջապես, մեր ընտանեկան համայնքի խորհրդանշական պատմությունը, կարող է մեզ խորապես շարժել և որը պատկանում է մեզանից յուրաքանչյուրին:

Concetta La Mazza-ի այս կարճ վեպում գրելը տապալում է ամեն կանոն և վերադառնում է ակունքներին, գերծ որևէ ձևական սխեմատիկայից, մղված ներքին գաղտնի կենսունակությունից, դառնում է մոլեգնող գետ, որը հեղեղում է ամեն ինչ, դա հոգու հորդառատ անձրև է:

Յիշարժան են հորեղբայրների՝ Անտոնիայի և Միքելեի կերպարները, ինչպես Նովարայի կերպարն է մնում անմոռանալի, նույնքան առատաձեռն, պարուրող ու քաղցր, նույնքան Էլ դաժան ու կոպիտ:

Վերջապես, դժվարին անցումը պատանեկություն, երբ տեղի է ունենում անուղղելի, բայց փոքրիկ Կոնսետտան չի տրվում ողբերգական ճակատագրին՝ շնորհիվ իր խիզախության և ապագայի անսասան հույսի, շնորհիվ իր աչքերի, որոնք կարողացել են նայել... երկնագույն!

«Ինձ համար փորձությունը սկսվեց: Երևի թե՛ օր էր, սկսվեց 1938 թվականի ամառը, ես երկու տարեկան էի, և մորաքույրս եկավ ինձ վերցնելու: Կտորե տոպրակի մեջ նա դրեց մի բլուզ և երկու զույգ վարտիք, հետո անտեղյակ այն ամենից, ինչ ես թողեցի իմ տունը: Ես այնքան փոքր էի, որ չէի կարողանում հասկանալ, որ իմ Via Crucis-ը կսկսվի այդ օրը»:

Կապույտ երկնքից այն կողմ

Գլուխ առաջին - Հայրական տուն

Այն այժմ հին անմարդաբնակ ավերակ է, որը խեղդվել է սարդոստայնից և կրծել ցեցը, բայց շատ վաղուց Նովարայում, մի քաղաքում, որը ընկած էր Մեսինայի լեռներում գտնվող հոյակապ ամրոցի տակ, Էնգիա թաղամասի մի նրբանցքում մոտակայքում մի տուն կար. շատրվանը. Դրսի դուռը բացվում էր դեպի ներքին սանդուղք, որը տանում էր դեպի առաջին հարկ, որտեղ փայտե տախտակով մի փոքրիկ սենյակ կար. դա ննջասենյակն էր: Դուք բարձրացաք վերև, և այնտեղ խոհանոցն էր, եթե կարող եք այդպես անվանել: Մի անկյունում կար մի քարե սալաքար, որի վրա վառվում էր կրակը, և երկաթե եռոտանի, որով տեղադրվում էր մակարոնեղենի կաթսան: Առջևում, պատից կախված, կուլարի պես սև, փայտե բահ, երկու մաղ, մեկը փոքր, մեկը մեծ, հաց թխելու վառարանը, կողքից կիսափտած սևդուկ, սեղան, երկու «ֆուրիգի» և մի քիչ

ծակոտկեն: Աթոռ. Վերջապես մի սենյակ կար՝ փոքրիկ պատշգամբով դեպի ծառուղին նայող, որտեղ հազիվ տեղ կար մեկտեղանոց մահճակալի համար: Այդ փոսն այն թագավորությունն էր, որտեղ ապրում էր 1934 թվականին այրիացած պապը, որի աստիճանների տակ ստեղծվել էր քարե զուգարան՝ փայտե կափարիչով: Քանի որ կոյուղիներ չկային, վերջիններս պետք է ծառայեին բաց թողնված գարշահոտության նվազեցմանը: Բնականաբար, տունը չունեի հոսող ջուր և էլեկտրականություն, այնպիսի հարմարավետություններ, որոնք անգամ բարոնները չունեին այդ օրերին: Կողքին փայտե դարպաս կար, որը տանում էր դեպի ֆերմա, որտեղ հավերը նստած էին փայտի վրա:

Այս անկյունում, աշխարհից դուրս, մայրս, որ դերձակ էր, ապրում էր պապիկիս, երկու եղբայրների և քրոջս հետ, բոլորը նրանից մեծ, ամուսնացած էին և ապրում էին նաև Նովարայում: Մայրս շիկահեր էր, նիհար, կազմվածքով շատ թույլ, նա ուներ շատ նուրբ դիմագծեր, և ամենից շատ նկատելի էր նրա դեմքին՝ կաթի պես սպիտակ, երկու մեծ կապույտ աչքեր, գրեթե միշտ վախեցած և տխուր: Երևի մոր անսպասելի մահը, երբ նա քսանչորս տարեկան էր, եղել է նրա ֆիզիկական և բարոյական փխրունության պատճառը:

Տատիկիս մահից մի քանի տարի անց մայրս իր կանանցից մեկի միջամտության շնորհիվ հանդիպեց իր արքայազն Յմայիչին: Յայրս պատկանում էր Բադիավեկիայի մի ազնվական ընտանիքի, որը ծխախոտի և նպարեղենի պանդոկ էր վարում: Դա աշխատասերների ընտանիք էր, իսկ հայրս, ըստ ամենայնի, շատ գեղեցիկ, բարձրահասակ, մուգ, ինքնավստահ և նախաձեռնող մարդ էր: Նա ապրում էր քաղաքից հեռու մի գյուղում, կարող էր այնտեղ հասնել ոտքով, լավ արագությամբ, կես ժամում: Նրա հայրը փայտածուխ էր քաշում: Մայրը դինամիկ կին էր, առավոտյան ջորիի հետ գնացել էր Նովարա՝ խանութից մատակարարված ապրանքը գնելու՝ ծխախոտ, աղ, ուտելիք: Նա միշտ էլեգանտ էր հագնվում՝ մեծ սև շալը վզին, և նույնիսկ գնում էր թերթը՝ իր հաճախորդներին տեղեկացված լինելու համար: Դա գյուղի միակ

խանութն էր, և այդ տանը բարեկեցության պակաս չկար, թեև կերակրելու համար ութ բերան կար:

Ուշ երեկոյան նա ցուցադրաբար օգնեց այժմ թշվառ հաճախորդներին և իր դրամապանակին՝ գինին նոսրացնելով գունավոր սոդայով: Քանի որ երեխաները միշտ չէ, որ ժառանգում են իրենց ծնողների աշխատանքը, հայրս սովորել էր կոշկակարի արհեստը: Մի քանի ամիս տեւած նշանադրութիւնից հետո հայրս ու մայրս, մի անգամ ամուսնացած, գնացին իրենց սիրո բույնը դնելու Էնգիա թաղամասի շատրվանի մոտ գտնվող տանը: Ուղիղ ինը ամիս հետո ես ժամանեցի այս աշխարհ և, հարավային սուրբ սովորության համաձայն, վերցրեցի հայրական տատիկիս անունը՝ Կոնչետա: Չնայած իմ նուրբ տարիքին, ես մուգ և կնճռոտ մաշկ ունեի, ես միշտ լաց էի լինում: Քանի որ օրորոց չունեինք, պապիկս ստիպված էր ինձ ամբողջ օրը օրորել իր գրկում, իսկ գիշերը ես քնում էի մեծ անկողնում հայրիկիս և մայրիկիս հետ: Ամեն դեպքում ես շատ տգեղ էի և անտանելի: Մի քանի ամիս անց, տեսնելով, որ երկրում աշխատանքը սակավ է, հայրս որոշեց աշխատանքի գնալ Սարդինիա: Երբ նա մեկնեց մյուս կղզի, թողեց մորը լացող երեխայի և մեկ այլ արարածի հետ, որը ոտքով հարվածում էր նրա արգանդում:

Երբ ես քսան ամսական էի ծնվեց իմ քույրը՝ Ռոզան: Անունը մորական տատիկինն էր: Ի տարբերություն Կոնսետայի, Ռոզան, կրկին մորս խոսքերով, գեղեցիկ էր, սպիտակ և վարդագույն դեմքի գույնով, շագանակագույն մազերով, որը զարդարված էր ներդաշնակ դեմքով, որը զարդարված էր երկու գեղեցիկ կապույտ աչքերով. ծաղիկ, ինչպես իր անունը: Այնքան, որ երբ մայրս Ռոզային գրկած գնաց ցայտադբյուր՝ ջուր բերելու, ընկերները նրան հարցրին, թե ինչպես կարելի է երկու բոլորովին տարբեր աղջիկներ ծնել: - Այս մեկը, Ռուսինա, հա, դու բիլիակ էիր, բայց մյուսը... - Սա, Ռոզինա, գեղեցիկ է, բայց մյուսը... ընկերները շուրթերի ծամածռությամբ ասացին. Մինչդեռ այս իրավիճակում ես շարունակում էի անհանգիստ մնալ, կարծես զգում էի իմ փորձության

կանխագգացումը, որը, փառք Աստծո, թեկուզ ոչ հրաժարականով դիմացավ:

Պատմության մնացած մասը պատմելու համար նախ պետք է ձեզ ծանոթացնեմ մորաքրոջս՝ Անտոնիայի հետ, կարճ ասած՝ չի 'Ntuoia-ին: Նա մորս մեծ քույրն էր, երկուսի միջև տասնյոթ տարի տարբերություն կար: Նա կարճահասակ, հաստիկ կին էր, կեղտոտ մազերն ընկել էին աչքերի մեջ: Նրա անտեսված դեմքը իրենից մեծ էր թվում, և դատարկ հայացքի մեջ միայն այնքան ստորացում կար: Զսան տարեկանում, ամուսնության տարիքում, նա ամուսնացավ իր առաջին զարմիկի հետ, ով նոր էր վերադարձել Սեմպիոնե թունելից աշխատանքից, ով այրիացել էր և ուներ երեք տարեկան որդի: Այս մարդը՝ իմ հորեղբայր Միքելեն, քեռի Միշերին, կարճահասակ մարդ էր և նման էր Վիտտորիո Էմանուել III թագավորի պլեբեյական օրինակին, նա ապրում էր իր սեփական տանը՝ քաղաքի շատ բնորոշ փողոցում՝ գրեթե երկու մետր լայնությամբ աստիճաններով: Գեղեցիկ տուն էր: Առաջին հարկում ատաղձագործի խանութն էր՝ մեծ կենտրոնական վաճառատեղանով, պատի երկու պահարաններ, որտեղ նա պահում էր նեխուրներ, ճարմանդներ, խոզուկներ, ճարմանդներ և պտուտակներ, խառատ՝ իր կառուցած սեղանների ոտքերը կլորացնելու համար, հղկող անիվ, որը ծառայում էր ինքնաթիռներն ու շեղբերը սրելու համար, փայտի վառարան՝ կաթսայով՝ սոսինձը հեղուկացնելու համար, ամենուր դրված տախտակներ, պատին ամրացված մի քանի սղոց, որոշ հաջողակ հմայքեր, ինչպիսիք են պայտերը, այծի եղջյուրները և կրիայի կաշին, կարճ ասած՝ մեկը: այն վայրերը, որոնք այժմ պատկանում են միայն հիշողությունների աշխարհին:

Փայտե սանդուղքը տանում էր դեպի առաջին հարկ, ուր երկու ընդարձակ սենյակ կար՝ կերամիկական սալիկներով, այդ օրերի շքեղություն, հորեղբորս պատրաստած բուֆետ, բազմոց, սեղան և մի քանի աթոռներ՝ հյուսված ռաֆֆիայով, մի տեսակ բուսական պարան: Օգոստոսի կեսերին փողոց նայող փոքրիկ պատշգամբից, երբ

Վերափոխման երթը բարձրանում էր դեպի արբայություն, կարելի էր ձեռքով դիպչել Մադոննայի պսակված գլխին: Երկրորդ հարկից, սակայն, կարելի էր տեսնել Ռոկա Սալվատեսթային, իսկ առջևում, տների միջև ընկած ճեղքի միջով, կարող էիր հիանալ լեռների հիասքանչ լանդշաֆտով, որոնք դանդաղորեն ձգվում էին այն կողմ, կապույտ երկնքից այն կողմ, մինչև հասար ծովին, որտեղ հատկապես. Գարնան զով օրերին, երբ մառախուղ չկար, հորիզոնի եզրին կարելի էր տեսնել Վուկանոն, իսկ հետո Լիպարին, Ստրոմբոլին և մնացած բոլոր կղզիները. բնական տեսարան, շողշողացող գունավոր բացիկ:

Մեկ այլ սանդուղք բարձրանում էր առաջին հարկ, որտեղ խոհանոցն ու ննջասենյակն էին, առաջինը՝ շատ ընդարձակը, հագեցած էր հացի համար փայտով վառարանով, կերակուր պատրաստելու համար՝ ածուխի թուջե վառարանով: Դա, անկասկած, գեղեցիկ տուն էր, բացի խոհանոցի անհարմարությունից, առանց ջրահեռացման լվացարանի՝ ամենակարևոր տնային գործերը կատարելու համար: Այն ժամանակ որոշ հարմարություններ դեռ աներևակայելի էին: Փաստորեն, ջուրը հանրային շատրվանից վերցվել է ցինկի ցուպիկի մեջ, այնուհետև տարվել երկրորդ հարկ, որտեղ այն լցվել է մեծ հախճապակյա ավազանի մեջ՝ սպասքը լվանալու համար: Քանի որ լվացարանում արտահոսք չկար, ավազանի ջուրը հետ բերեցին առաջին հարկ և նետեցին զուգարան: Կնոջ համար դա շատ հոգնեցուցիչ աշխատանք էր: Ծանր ու նվաստացուցիչ վիճակը, մարդկային ողջ տոկունության սահմանին, հասավ իր գազաթնակետին ընթրիքի ժամանակ, երբ մորաքույր Անտոնիան, հարգելով իր ամուսնուն, ստիպված էր ուտել նույն ավիսեից, որտեղ նա նախկինում կերել էր, և, հավանաբար, սանիկին: կրկնեց նույնը, բայց ես հստակ հիշողություն չունեմ այս մասին:

Հորեղբայր Միշելը մութ ու գծտող մարդ էր, ինչպես աշխատասեր, այնպես էլ հիմար, սրտի փոխարեն ավազաքար ուներ: Ես երբեք չեմ տեսել նրա աչքերում ուրիշների հանդեպ քնքշության կամ կարեկցանքի շող: Նա մորաքրոջը տանը պահում էր, որ որդուն պահի, պետք է նրա

համար կերակուր պատրաստեր, իր սպասավորի դերը կատարեր ու միշտ ասեր՝ այո, այո, այո: Նա նույնիսկ չէր կարող նայել դեպի պատշգամբ, այլապես դժվարություններ կառաջանային, մինչդեռ գրեթե ամեն երեկո աշխատանքից հետո նա ընկերների հետ գնում էր պանդոկ խմելու:

Նա տուն վերադարձավ ապշած, քրտինքով թաթախված և այնպիսի գարշահոտ շունչով, որ անհնար էր նրա մոտ լինել: Փոխարենը մորաքույրս, յուզի լույսի մոտ, սպասել է նրան մինչև ուշ գիշեր, առանց ուտելու: Երբ փոքրիկ թագավորը վերադառնում էր, - հաճախ նա նույնիսկ ուժ չէր ունենում աստիճաններով բարձրանալու, - ուժասպառ, նա թողնում էր իրեն փոշոտ աշխատասեղանի վրա և ամբողջ գիշեր մնում այնտեղ սթափվելու համար: Մորաքույր Անտոնիան, չնայած ամեն ինչին, ծածկեց նրան վերարկուով և սիրով նստեց նրա կողքին մինչև առավոտ հսկելու նրան: Այդպես անցան տարիները, և այդքան նվիրվածության դիմաց նա չկարողացավ անգամ գնալ հարազատների մոտ՝ տեսարաններից խուսափելու համար: Նա, խանդոտ, մանր ու տիրական, գնաց նրա նզով թել, սանրեր, մազակալներ և այլ իրեր գնելու, որպեսզի նա տանից դուրս չգա: Երբ նրանց հրավիրեցին հարսանեկան արարողության, հորեղբայր Միշելը մինչև վերջին պահը չվերադարձավ տուն, իսկ մորաքույր Անտոնիան չէր կարող մենակ գնալ, մինչև հարազատներին չհաջողվեց գտնել ամուսնու հետքը: Ժամանակ առ ժամանակ նրան հաջողվում էր համոզել, երբեմն նա ժամանակին էր հասնում, բայց հետո, խնջույքի կեսին, նա անհետացավ, և մորաքույր Անտոնիան, հիասթափված և ափսոսված, ամբողջ վիատված վերադառնում էր տուն: Ժամանակի ընթացքում նա կուտակեց դառնություն և տխրություն՝ չկարողանալով արտահոսել որևէ մեկի հետ, քանի որ մեկուսացված էր և զոհ էր դարձել սարսափելի գլխացավերի և ատամնացավերի, որոնք տանջում էին նրան շաբաթներ շարունակ:

Մի օր մի հարևան, շատ լավ և բարեպաշտ, կանչեց հորեղբայր Միքելին և կշտամբեց նրան այն բոլոր վատ վերաբերմունքի համար, որ նա

ստիպել էր իր կնոջը. մի քիչ օդ ընդունիր, պետք չէ նրան առանձնացնել տանը, նա պետք է դուրս գա, գնա պատարագի, գնա հարազատների մոտ, ինչպես բոլոր քրիստոնյաներն են անում: Նրան ամենից առաջ պետք է գբոսնել, միայն այդպես կանցնի նրա գլխացավը...- հարեւանուհին մի փոքր դադար վերցրեց, ապա շարունակեց ասելով. ունեն մի հողատարածք և մի փոքրիկ տուն, որը շատ համեստ է տանիքի տակ խոհանոցով և ևս մի փոքր խոնավ սենյակով, որը կարող է օգտագործվել որպես ննջասենյակ ամռանը: Այս հողում կան պնդուկի բույսեր, թուզ, մանդարին, մեդիար, խաղող, գիգուլ, խնձոր, տանձ, ձիթապտուղ, մի խոսքով ամեն բարի բան Աստծուց:

Ինչպես գիտեք, եղբորս մահից հետո ես պետք է նայեմ մորաքրոջս ու այլեւս չեմ կարողանում գյուղը հոգալ, դրա համար էլ մտածեցի վաճառել այն: Ինչու չեք գնում այն: Այսպես ձեր կինը լավ օդ շնչելու հնարավորություն կունենա... Սկզբում քեռի Միշելը տատանվում էր, բայց հետո գնաց այցելության և նույնպես համոզվեց գնելու այն: Կարճ ժամանակում պայմանագիրը կնքվեց ու ունեցվածքը դարձավ իրենը: Այսպիսով, Վիտորիո Էմանուել III-ի նմանակը, գնալով ավելի խորամանկ և դավաճան, մորաքույր Անտոնիային առաջարկեց. Երբ դուք ստիպված կլինեք լվանալ հագուստը, դուք կիջնեք գետը և կստանաք խմելու և ճաշ պատրաստելու համար անհրաժեշտ ջուրը՝ ավագի մեջ փոս փորելով այն մաքրելու համար: - Մենք կարող ենք թոշակի անցնել գյուղում ապրելու համար. ես կաշխատեմ որպես ատաղձագործ: ընտանիքները, ովքեր ապրում են մոտակա գյուղերում՝ Սան Բասիլիո, Վալանկացա, Բադիավեկիա և Դաշնամուր Վիգնա: Անհարմար կլինի ձմռանը, երբ գետը լցվի ջրով, բայց ես կհաղթահարեմ այդ խոչընդոտը: Մյուս կողմից, դուք կկարողանաք վայելել գյուղը: Հայացքը խոնարհած՝ մորաքույր Անտոնիան հերթական անգամ արեց այնպես, ինչպես իրեն պատվիրեցին.- *Cuomo tu voi, eu fazzo.*- Ինչպես ուզում ես, ես կանեմ,- հնազանդ պատասխանեց խեղճ աղջիկը:

Գլուխ երկրորդ - Այս աշխարհից դուրս

1936 թվականի գարնան սկզբին խեղճ աղջիկն իր հորեղբայր Միչերիի հետ տեղափոխվում է Կաստրանգիա՝ գյուղում, առվակի հունի մոտ: Բադիավեկիայի, Սան Բասիլիոյի և Վալանկացայի տարբեր գյուղերում լուրեր տարածվեցին, որ նա դեռ հասանելի է, և մարդիկ նրան կանչեցին աշխատանքի: Այն ժամանակ սովորությունն կար, նույնիսկ եթե այսօր տարօրինակ թվա, երբ սեղանի, պատուհանի, դռան կամ զգեստապահարանի կարիք ունեն, ատաղձագործին կանչում էին և հյուրընկալում նրան իրենց տանը. անհրաժեշտ փայտը հասանելի դարձրին: Զեռի Միքելեն բերեց գործիքները և մնաց տեղում մինչև գործի ավարտը:

Կանչեցին, որ ծառ կտրի ու մի երկու տարի թողեցին, որ չորանա: Այնուհետև ծառի բունը ամրացվեց պատին: Հյուսնը սղոցը պահում էր վերեւից, իսկ ներքևում՝ օգնականը.

Ծառի բունը ամրացված էր պատին: Հսկայական սղոցով նրանք ձեռք բերեցին տախտակները և դրանցով կառուցեցին պատուհաններ, մահճակալներ և պահարաններ: Այս գործն անելու համար նա վեր կացավ ժամը 4-ին և իր պայուսակով և ասեղներով ճանապարհ ընկավ: Երբ նա հասել է իր տուն, հաճախորդները նրան թարմ կաթ են առաջարկել՝ սոխով և մի կտոր հաց: Կեսօրին մի ափսե մակարոնեղեն և մի կտոր պանիր: Մթնշաղին նա դադարեց աշխատել և նրան տվեցին մի

քանի տնական հաց՝ որպես առաջին ավանդ, նախքան կիրակի օրը Նովարայում հաշիվը վճարելը:

Անցավ մի քանի տարի, և որդին՝ Տուրիլլուն, մեծացել էր և անմիջապես հասկացավ, որ աշխարհում ոչ մի բանի մտադրություն չունի իր կյանքի մնացած մասն անցկացնել գյուղում մեկուսացված: Նա սովորել էր հոր արհեստը, բայց ցանկանում էր մասնագիտանալ և դառնալ կաբինետագործ: Նրան հաջողվեց հորը համոզել ուղարկել նրան մի քաղաք, որտեղ այդ արվեստը սովորելու հնարավորություն կա: Նա տեղափոխվեց Կատանիա և երկու տարվա աշկերտությունից հետո նա դարձավ շատ լավ, նա իրեն պատրաստ էր զգում այդ գործն անելու, և քանի որ նա արդեն տասնինը տարեկան էր, կարծում էր, որ եկել է ժամանակը, որ ինքը սեփական ընտանիք կազմի: Տարիներ շարունակ նա ճանաչում էր հովվի աղջկան և որոշել էր ամուսնանալ, բայց դա դեմ էր իր հորեղբոր Միչերիի ցանկությանը, ով կցանկանար, որ իր որդին ամուսնանա իր կաստայի կնոջ հետ: Այդ օրերին անհավանական էր, բայց այսպես էր. արհեստավորի համար հովվի աղջկա հետ ամուսնանալը մեծ անարգանք էր: Հանկարծ մեծ հակամարտություն սկսվեց հոր և որդու միջև, որը մղեց Տուրիլլուին վերջնականապես հեռանալ հորից և խորթ մորից: Իր նոր ընտանիքի հետ նա լքել է երկիրը և տեղափոխվել Կոմո, որտեղ հարստություն է վաստակել իր աշխատանքով:

Հորեղբայրները երեխաներ չունեին, ուստի Տուրիլլուի հեռանալով նրանք վերջնականապես մենակ մնացին: Այս մեկուսացումից ամենաշատը տուժողը մորաքույր Անտոնիան էր, ով ամբողջ օրերը զրուցում էր թռչունների, ճանճերի և մոծակների հետ, որոնք բզզում էին իր շուրջը: Գյուղի այդ քարանձավում նա ոչ մեկի հետ խոսելու հնարավորություն չունեի: Միայն այնպիսի կարևոր տոների, ինչպիսիք են Սուրբ Ծնունդը, Չատիկը կամ Մադոննա Ասուևտայի տոնը օգոստոսի կեսերին, նա կարողացավ գնալ քաղաք՝ մորս այցելելու: Այս այցելություններից մեկի ժամանակ, երկար ժամանակ բողբջելով իր

վիճակից, նա ամուսնության առաջարկ արեց քրոջը. - Հարգելի Թերեզա, ես նկատեցի, որ դու շատ բան ունես երկու փոքրիկ աղջիկների հետ, վստահիր ինձ Կոնցետային, որպեսզի դու լինես: ավելի ազատ՝ նվիրվելու փոքրիկին: Ես նրան կտանեմ գյուղ, որտեղ օղն ավելի լավն է, և նրան լավ կանեմ. մայրս սկզբում վստահ չէր, բայց հետո, ինչպես միշտ, հաշվի առնելով նրա հեշտությամբ պայմանավորված բնավորությունը, քրոջ հրատապ պնդելուց հետո նա համաձայնեց:

Ինձ համար փորձությունը սկսվեց. Երևի թեժ օր էր, սկսվեց 1938 թվականի ամառը, ես երկու տարեկան էի, և մորաքույրս եկավ ինձ վերցնելու: Կտորե տոպրակի մեջ դրեցի մի բլուզ, երկու զույգ վարտիք և անտեղյակ այն ամենից, ինչ թողել եմ իմ տնից: Ես այնքան փոքր էի, որ չէի կարողանում հասկանալ, որ իմ Via Crucis-ը կսկսվի այդ օրը: Մենք հետևեցինք ջորիների արահետին, մինչև որ կես ժամ կամ գուցե ավելի հետո հասանք այս մենակ տեղը Կաստրանգիա (Կասանդրա!) ոչ այնքան հուսադրող անունով, գրեթե ասես դժբախտությունն կանխատեսելու համար, մի խոսքով, անունը արդեն մի ամբողջ ծրագիր էր, նույնիսկ եթե: Ես այդ ժամանակ չէի կարողանում դա գիտակցել: Ամուսինը սկզբում ինձ լավ էր ընդունում, մորաքույրը երբեմն քաղցրավենիք էր գնում, որպեսզի շահի իմ համակրանքը, և երբ նա ինձ ուղեկցում էր Նովարա՝ մորս այցելելու, նա միշտ համառորեն ասում էր ինձ, որ չպետք է վերադառնամ տուն, բայց ավելի լավ է մեծանալ նրա հետ, ով մենակ էր, և որ նա կլինի իմ մայրը: Հնազանդվելուց բացի ուրիշ բան չէի կարող անել:

Այդ ընթացքում հայրս վերադարձավ Սարդինիայից, մնաց ընդամենը մեկ շաբաթ, որը բավական էր մորս հղիանալու համար և նորից գնաց: 1939 թվականն էր, իսկ հաջորդ տարի ծնվեց Անտոնիետան: Ես դեռ աղոտ հիշում եմ, որ մորաքույրս՝ Անտոնիան, ինձ տարավ Նովարա՝ մորս տեսնելու, իսկ ես առաջին անգամ տեսա քրոջս: Ես ուզում էի տանը մնալ, որպեսզի գրկեմ փոքրիկ Անտոնիետային, բայց մորաքույրս, որն ավելի ու ավելի էր վերահսկում իմ կյանքը, զինվորի պես կոշտ, ինձ ասաց, ես քեզ գեղեցիկ տիկնիկ կդարձնեմ):

Երբ մենք հասանք տնակ, նա իմ գրկում դրեց լցունված «կաուզիտա»՝ ներկված կարմիր, սարսափազդու աչքերով: Ես վախեցա: Դա մի շրջան էր, երբ ես միշտ լաց էի լինում, որովհետև ուզում էի վերադառնալ Նովարա պապիկիս և մորս մոտ, բայց հորեղբայր Անտոնիային համոզելու միջոց չկար. նրա սիրտը քարացած ու խուլ էր իմ ամեն բողոքի համար: Առաջին երեք տարիներին մենք շատ ժամանակ անցկացրինք Կաստրանզիայի ամառանոցում, որտեղ ոչ մի հոգի չկար, միայն հազվադեպ էին հանգստացողներ տեսնում շուրջբոլորը ցրված տներում:

Կիրակի օրերին գնում էինք գյուղ, այցելում էի մայրիկիս, փոքր քույրերիս և մորական պապիկիս: Պապը բեղերով լավ մարդ էր: Նա իր հետ կրում էր շնչափող տուփ, որը երբեմն հոտոտում էր: Ձմռանը նա ինձ վերցնում էր իր թիկնոցի տակ և տանում էր հրապարակ՝ հիվանդանոցի վերևում գտնվող «Sciacaditta» պանդոկում քաղցրավենիք գնելու և գինին համտեսելու: Երեկոյան վերադարձանք Կաստրանզիա:

Որոշ երեկոներ հորեղբայրը գնում էր խմբի հետ փորձի, որտեղ տրոմբոն էր նվագում, հետո կանգ առավ պանդոկում խմելու և աշխույժ վերադառնում էր գյուղ: Կաստրանզիայից 500 մետր հեռավորության վրա նա սկսեց կոչել «Concettina, 'ntoia...»: Այդ ընթացքում տանը մորաքույրը պատրաստել էր կավե ամանը՝ եռոտանի ջուրը տաքացնելու համար: Խոհարարության կեսից նա մի շերտի եռման ջուր լցրեց, հավանաբար գինին ցրելու համար: Երկաթե թավայի մեջ մորաքույրս պատրաստեց սոխը լոլիկի հետ՝ մակարոնեղենը համեմելու համար: Սոխը քիչ էր եփվել ու փսխում էր ինձ: «Կերեք, թե չէ ժապավենը կվերցնեմ, մարմինները կտամ ձեզ...»:

Այդ օրերին վենետիկյան ծագումով մի կին Սան Բասիլիոյի մանկաբարձուհին էր: Երբ ձմռանը գետը հեղեղվում էր, հորեղբայր Միշելը նրան տարավ իր ուսի վրա (a ciancalea), որպեսզի գնումներ կատարի Նովարայի դեղատնից: Տանը կանգ առավ, ասաց՝ Անտոնիա,

շալ տուր, ցուրտ է: Խեղճ մորաքույր, չգիտեմ՝ հասկացա՞վ, որ Միշելի սիրելին է:

Ես հիմա հինգ տարեկան էի, մեկուսացված գյուղում, առանց որևէ մեկի հետ խոսելու, վայրի կենդանու պես էի դարձել: Ես ամաչում էի բոլորից: Երբ գնացինք Նովարա, ես թաքնվեցի, քանի որ վախենում էի մարդկանցից: Հարևանները հասկացան այս կերպարանափոխությունը և հորեղբայրներիս խորհուրդ տվեցին ինձ մանկապարտեզ ուղարկել: Բարեբախտաբար, քեռիները համոզվեցին. Այսպիսով, մի առավոտ մորաքույրս ուղարկեց հորեղբորս՝ Միշելին, որ ինձ համար մի թխվածքաբլիթ գնի և դնի այն սպիտակ ծղոտե գամբյուղի մեջ, որը հայրական տատիկս էր նվիրել ինձ: Թխվածքաբլիթի հետ դրեց թարմ ձու: Նա ինձ ուղեկցեց գյուղի աբբայության մոտ գտնվող տնկարան: Երբ միանձնուկիս բացեց դուռը ինձ ողջունելու համար, ես սկսեցի բղավել. Վախից գամբյուղը զցցեցի հատակին, ձուն փշրվեց ու կեղտ թողեց ամբողջ հատակին: Մորաքույրս ինձ պատժեց՝ ուժեղ ծեծելով ու տուն տարավ: Այսպիսով, իմ առաջին մանկապարտեզի օրը դարձավ նաև իմ վերջինը:

Պատահում էր, երբ ես չորս տարեկան էի, որ հորեղբայրս ասում էր. - Կոնչետինա, գնա Նովարա և ինձ գլխացավի համար կարմիրի (հանգստացնող դեղամիջոցներ) բեր: Ես վազում էի ջորիի արահետով, ինչպես պարանոցը, անցնում էի Գրեկո թաղամասով, երբեմն կանգնում էի շատրվանի մոտ՝ ծարավս հագեցնելու համար և հասնում էի «du Surcittu» դեղատուն: Ինքը՝ դեղագործը, ապշած ասում էր ընկերներին, որ կարճ ժամանակում կայծակի պես գնում-գալիս եմ Նովարա: Հինգ տարեկանում ինձ Բարսելոնա տարան հեռավոր ազգականները: Այնտեղ ես առաջին անգամ տեսա և մեծ զարմանքով լսեցի... ռադիոն: Մենք էլ գնացինք խանութ՝ սիսեռի գույնի կտոր գնելու: Վաճառողի օգնականն առաջարկեց. - Գնել նաև գլխարկը և սպիտակ շարֆը: Վերջում նրանք համոզվեցին, և խանութի վաճառողուհին երկու անվճար կտոր փայլուն կապույտ և բաց կապույտ ատլասե տվեց: Հաջորդ օրը գործվածքները

տարանք մորս մոտ, ով մի քանի օրում շորերը պատրաստեց: Կիրակի օրերին ես ինձ զգում էի Նովարայի մարկիզների ու բարոնների դուստրերը:

1941 թվականի ձմռանը, պատերազմի մեջ, հայրս, ավարտելով իր աշխատանքը Սարդինիայում, ընկերոջ հետ որոշեց իր բախտը փնտրել հյուսիսային քաղաքում և ապրել՝ վերսկսելով կոշկակարի իր նախկին աշխատանքը: Օդում այնպիսի զգացողություն կար, որ մայրս ուզում էր միանալ հորս, և դա ինձ այնքան անհանգստացրեց, որ մի օր սողաց նրա մահճակալի տակ, մերկացա և նկատեցի բրնձի երկու հատիկները, ապագա պտուկները՝ քոսով, որովհետև մորաքույրս. ինձ երբեք չի լվացել: Նրանք բռնությամբ խլեցին նրանց ինձանից: Հիշում եմ, որ արյուն տեսա, քանի որ ինքս ինձ վիրավորել էի: Ես նորից դրեցի կտավից վերնաշապիկը, որն անհրաժեշտ էր օր ու գիշեր, հետո զգեստը, և ոչ ոք չնկատեց:

Մայրը գնալուց առաջ փորձել է կարգով դուրս գալ պապական տնից, քանի որ խեղճը մենակ է մնացել: Նա մտածում էր էլեկտրական լույսեր տեղադրելու մասին, այն ժամանակ տերերի արտոնությունը: Նախկինում «ս լսս»-ն օգտագործվում էր յուղի հետ: Հորեղբայր Միքելին դա անհանգստացրեց. մի քանի օր անց նա հերթով կանչեց էլեկտրիկին և հրամայեց, որ նա նույնպես լույսը տեղադրի իր տանը, այնպես որ, երբ գնացի գյուղ, ես նույնպես վայելեցի մի փոքր լույսը զառիթափ փայտե աստիճանների վրա: Երբ ես պետք է գնայի զուգարան (լատրեա), հիմնականում մի պարզ անցք, որը գտնվում էր նրա լաբորատորիայի ետևում գտնվող առաջին հարկում, դրա կողքին միշտ դազաղներ էին դրված, որոնք հորեղբայրս կառուցում էր, որպեսզի պատրաստ լինի ցանկության դեպքում:

1942 թվականի մարտի 1-ի առավոտյան, կապույտ ատլասե հագուստով բաց կապույտ թւերով, հորեղբորս և պապիկիս՝ Թորեի հետ, ես մայրիկիս և նրա փոքր քույրերին ուղեկցեցի դեպի Պիացցա դի Սան Սեբաստիանոյի փոստային բաժանմունք, այսինքն՝ այո, ավտոբուս, որը

Նրանց կտանի դեպի Վիզլիատորե երկաթուղային կայարան: Նրա 4-ամյա քույրը՝ Ռոզան, չցանկացավ բարձրանալ, իսկ հորեղբայրը, Նրան համոզելու համար, ասաց. - եթե չբարձրանաս, կհիվանդանաս, (ես քեզ երկու անգամ կփախցնեմ):

Ես՝ մեծս, մորաքրոջս ազդեցության տակ, չհեռացա ու մնացի Նովարայում: Ես չէի կարողանում զսպել լացը: Ես մխիթարություն էի փնտրում պապիկիս գրկում: Նա նույնպես մենակ մնաց, և ես այդ օրը մնացի նրա մոտ, որպեսզի ընկերություն անեմ: Մոտ քսան օր հետո եկավ մայրիկի առաջին նամակը, որը պատմում էր ճանապարհորդության հաջողության մասին: Հայրիկը նրան գտել էր հարմարավետ բնակարան՝ տանը ջրով և գազօջախով, ինչ-որ նորություն նրա համար: Շարունակելով պատմությունը՝ ժամանելու հաջորդ օրը նա տուն է կանչել վարսավիրին՝ իրեն նորածն սանրվածք անելու: Գյուղում գրեթե բոլոր կանայք իրենց երկար մազերը տուլա էին հագնում: Մի խոսքով, մայրս կյանքում առաջին անգամ էր երջանիկ ու գոհ: Պատմության վերջում նա ինձ խորհուրդ տվեց իր մորաքրոջը: Նա, անշուշտ, չէր պատկերացնում իմ տառապանքը Կաստրանգիայում:

Մեր գնալու հաջորդ օրը մորաքույր Անտոնիան ինձ հետ տարավ գյուղ և ասաց իր ամուսնուն, որ գնի ինձ առաջին դասարանի գիրքը, որպեսզի սովորեցնի գրել, որպեսզի ես կարողանամ հոկտեմբերին երկրորդ դասարան հաճախել առաջին դասարանի փոխարեն: Խեղճ ես. այլևս չէի կարող խաղալ, բայց ստիպված էի ժամանակս ծախսել աճուրդների և թվերի վրա: Ժամանակ առ ժամանակ ուսուցիչը Սան Բասիլիոյից վերադառնալիս անցնում էր Կաստրանգիայի միջով, որտեղ նա դասավանդում էր: Նրա անունը Մարիա էր, նա մի կապիտանի դուստր էր, որին ճանաչում էր մորաքույրը: Նա նրան մի բաժակ ջուր առաջարկեց: Այդ ընթացքում ես ցույց տվեցի նրան տետրը, և նա շոյեց ինձ: Նա պայուսակից հանեց կարմիր մատիտ և գրեց «լավ արեց»: Ի՛նչ ուրախություն, ի՛նչ երջանկություն ինձ գովաբանված տեսնելը, որն ինձ համար արտասովոր է: Ամեն օր ավելի մելամաղձոտ էի դառնում,

աղաչում էի, որ ինձ տանեն հորական հորեղբորս ու տատիկիս մոտ, բայց մորաքույրս ասաց, որ դա պետք չէ:

Նա վախենում էր, որ ես կարող եմ պատմել, թե ինչպես են ինձ հետ վարվել և սևվել: Իրականում ուտելիքը չէր բավականացնում մի փոքրիկ աղջկան, որը պետք է աճեր ու զարգանար. առավոտյան ինձ տվեցին մի կտոր թուևի հաց՝ պանրով, կեսօրին՝ մի աղցան լոլիկով և երկու ձիթապտուղ: Երեկոյան, երբ նրա ամուսինն այնտեղ էր, մորաքույր Անտոնիան մի քանի մակարոնեղեն եփեց՝ հում սոխի վրա հիմնված իմպրովիզացված սոուսով: Եվ եթե ես այն չուտեի, ռիսկի էի ենթարկվել շատ ծեծի ենթարկվելու: Բազմազանության համար որոշ երեկոներ նա եփում էր մակարոնեղեն և լոբի կամ մի տեսակ փափուկ, փափուկ պոլենտա: Միայն Սուրբ Ծննդին, Ամանորին, Բարեկենդանին և Չատիկին են հավ կամ նապաստակ սպանել: Հունվարին նրանք սպանեցին մի խոզի, որից ստացան կծու սալյամի և խոզի ճարպ, բայց դրանք պետք է կաթիլ-կաթիլ սպառվեին, հակառակ դեպքում դրանք ամբողջ տարվա համար չէին բավարարի: Մեկ-մեկ կիրակի օրերին հորեղբայրս գնում էր ինչ-որ կեղտոտ շրմփոց, որը նույնիսկ հիմա, դրա մասին մտածելուց զզվում է ինձ, կամ աղիքներ, որոնք փաթաթվում էին մաղադանոսի ճյուղի վրա, թեփուկներ, որոնք հետո տապակվում էին: Դրանք բոլորն էլ Եժան մթերքներ էին, որովհետև, ըստ իրենց, չպետք է տատիկի ու պապիկի նման թափթփված լինեք, և նրանք ինձ կրկնեցին. Մենք պետք է հեռու մնանք այդ մարդկանցից,- ասացին նրանք: Հորեղբայրներս վախենում էին, որ մյուս հարազատները կհամոզեն ինձ պնդել մայրիկիս և հայրիկիս միանալ մայրցամաքում: Նրանք այնքան էին փորձում ինձ ստիպել ասել իրենց, որ երբեմն, երբ հանդիպում էի նրանց, ձեռքերս դնում էի աչքերիս, որպեսզի չտեսնեմ նրանց:

Եկել էր սեպտեմբերը, և ես պետք է հանձնեի երկրորդ կարգի ընդունելության քննությունները: Հորեղբայրներս ինձ տարան գյուղ, խորհրդակցեցին դռնապանի հետ, որ հսկի ինձ, այն ուսուցչին, որ կուսենայի երկրորդ դասարանում և քննական խորհրդի ուսուցչին:

Նրանք բոլորը ձու էին բերել որպես նվեր, որպեսզի ապահովեն իմ առաջխաղացումը: Ես այդ մարդկանց հետ երբեք չեմ շփվել, դասարանում կար մի քանի երկտեղանոց փայտե գրասեղաններ՝ թանաքամաններով: Ինձ հետ բուժական քննություն հանձնող այլ աղջիկներ էլ կային: Նրանք ստիպեցին ինձ գրատախտակի վրա լուծել գումարման և հանման խնդիրները: Ե՛վ թանաքամանները, և՛ գրատախտակը բոլորովին նոր էին ինձ համար: Վախից ու ամոթից տերևի պես դողում էի, չգիտեի ինչպես լուծել գործողությունները, քանի որ մորաքույր Անտոնիան ինձ սովորեցրել էր միայն մեկից մինչև տասը թվերը գրել: Հետո նրանք խնդրեցին, որ մի նախադասություն գրեմ, մի փոքր մտածեցի նոթատետրում, բայց ես չգիտեի, թե որտեղից սկսել: Երբ այդ խառնաշփոթներն ավարտվեցին, դռնապանը ինձ տուն տարավ: Մորաքույրը հարցրեց նրան, թե ինչպես է անցել թեստը, իսկ դռնապանը պատասխանեց, որ այն այնքան էլ լավ չի անցել, բայց վերջնական դատողությունը ուսուցիչներինն է:

Չարմանալիորեն արդյունքը դրական էր, և ես ընդունվեցի երկրորդ դասարան՝ պատրաստ էի դպրոց գնալ, բայց առաջացավ գոգնոցի խնդիր: Քեռի Միշելը նախորդ օրը գնացել էր խանութ և գնել էր մի սև գործվածքի մնացորդ: Մորաքույր Անտոնիան մեկ օրվա ընթացքում ինձ համար պատրաստեց իմ համազգեստը: Թղթապանակը գնելու համար ավելի շատ գումար էր անհրաժեշտ: Հորեղբայրներս փող ունեին, բայց խնայելու մոլուցքով էին զբաղվում, ուստի նա՝ թշվառը, ամեն ինչ արեց և ինձ համար պատուհանի սեղմակով նրբատախտակի թղթապանակ պատրաստեց: Ինձ համար գրիչ էլ չգնեցին: Հորեղբայրս մեկը կառուցեց բարակ փայտով, որի ծայրին կցված էր ծայրը: Նրանք չկարողացան փոխարինել երկու տետրերն ու մատիտը և ստիպված էին գնել դրանք: 1942 թվականի հոկտեմբերի 1-ին մորաքույրս ինձ ուղեկցեց դպրոց: Սկզբում նա գնաց podestà՝ խնդրելու ծննդյան վկայական, որը դպրոցը պահանջում էր, քանի որ ես դասերից դուրս էի: Ուսուցչուհին լի էր բարություն և ջերմորեն ընդունեց ինձ, բայց ես վախենում էի նրանից, երևի այն պատճառով, որ աջ թևի փոխարեն նա ռետինե պրոթեզ ուներ՝

մանուկ հասակում հոր մակարոնի գործարանում տեղի ունեցած վթարի պատճառով: Ինձ նստարան նշանակեցին առաջին շարքերում: Իմ նոր ուղեկիցները, որոնք ինձ չէին տեսել նախորդ տարի, հետաքրքրվելով իմ ներկայությամբ, իրար մեջ մրմնջացին. - (Ո՞վ է այս նիհար փոքրիկ աղջիկը): Ես շատ վախեցա և ամաչեցի, չկարողացա բերանս բացել և նույնիսկ չպատասխանեցի այն հարցերին, որոնք ուսուցչուհին սիրով տալիս էր ինձ:

Ես վայրենի երեխա էի և համարձակություն չունեի խնդրելու դուրս գալ միզելու, և մի անգամ ինքս միզեցի: Այսպիսով, երբ ես տուն հասա, մորաքույրս ծեծեց ինձ, որովհետև նա ստիպված էր լվանալ իմ գգեստը, որը, այնուամենայնիվ, ժամանակին չէր չորանա հաջորդ օրվա համար: Օրերն անցնում էին ու ամեն անգամ նույնը կրկնվում էր: Ուսուցչուհին, ով օրվա կեսին իմացավ այդ մասին, ինձ ուղարկեց զուգարան, բայց երբեմն մոռանում էր, և ես հետ էի վերցնում իմ վրա: Դասընկերներս անտեսում էին ինձ և խուսափում էին ինձնից, կարծես ժանտախտով էի պատուհասել և նույնիսկ չէին էլ փորձում ընկերանալ ինձ հետ:

Նրանք միմյանց ճանաչում էին, քանի որ ծանոթացել էին գյուղում, մինչդեռ ես ստիպված էի գրեթե մեկ ժամ քայլել գյուղական տուն հասնելու համար և, հետևաբար, նրանց հետ ընկերանալու հնարավորություն չունեի: Հորեղբայրները քաղաք էին գալիս միայն կիրակի օրերին՝ ընկերներին հանդիպելու և նրանց հետ մի քանի ուրախ ժամ անցկացնելու համար՝ գինու շշի առաջ: Բայց մորաքույրը հիմնականում տանը մնում էր ամուսնու աշխատանքի պատվերներ ստանալու համար: Վեց տարեկանում ես քայլում էի ջորիների երկար սարն ուղով: Ճանապարհի կեսին ես կանգ առա տերևներով շրջապատված մանուշակների մի փունջ հավաքելու՝ առաջարկելու ուսուցչին:

Ես ուժասպառ հասա դպրոց: Կեսօրից հետո ես վերադարձա գյուղ՝ ցիկադայի խուլ ծլվլոցների և կիզիչ արևի ուղեկցությամբ, առանց կենդանի հոգու հանդիպելու:

Ես փակվեցի այդ խրճիթում և մնացի մենակ, որպեսզի երևակայեի ինքս ինձ հետ այդ ոչ այնքան հանգիստ մթնոլորտում, երբ մորաքույրս գնալով ավելի խիստ էր դառնում իմ հանդեպ: Հորեղբայրը, աշխատանքն ավարտելուց հետո, գրեթե միշտ կանգնում էր պանդոկի մոտ և ուշ գիշերով տուն վերադառնում, միշտ հարբած: Երբեմն, սովորականից ավելի թշվառ, նա մոլորվում էր ու տուն չէր վերադառնում: Նրա մորաքույրը և մի քանի հարևաններ լապտերների լույսով գնացին նրան փնտրելու կեսգիշերին առվակի երկայնքով: Երբ նրան գտան գետնին փլված, համոզեցին, որ գնա տուն:

Մինչդեռ դպրոցում ոչ մի լավ բան չկարողացա անել: Առաջին եռամսյակի վերջում ուսուցիչը բաժանեց հաշվետվականները, այնուհետև ֆաշիստական տարբերանշաններով և, ցավոք, բոլոր ոչ բավարար առարկաներով. իմ հաշվետվականը դասարանում ամենաաղքատն էր: Հորաքրոջս քաջալերելու համար ես նրան ասացի, որ մյուս զեկուցագրերը նույնպես նման են իմին, և մորաքույրս համարյա խայծը վերցրել է: Այսպիսով, օր օրի ես ինքնուրույն քաջություն էի հավաքում և դասարանում փորձում էի ընկերանալ որոշ դասընկերների հետ: Ես ուզում էի մոտենալ նրանց, բայց նրանք ինձ բացառեցին իրենց խոսակցություններից, երևի այն պատճառով, որ իրենց աչքում ես աղքատ գյուղացի աղջիկ էի:

Գլուխ երրորդ - Խաղեր ավագի վրա

Կաստրանգիայում մենուժյան մեջ անցկացրած տարիներին ժամանակն այդպես էլ չանցավ, որովհետև միակ բանը, որ կարող էիր անել, ամբողջ օրը թռչունների ծվլոցին լսելն էր, իսկ ամռանը ցիկադայի խուլ ծվլոցը, երբ սիրոկոն ներս սողոսկեց ծովից: առվակի զիգզագածն ճանապարհով և հրդեհել հովիտը: Գլուղի կենդանիներն իմ ընկերներն էին: Այսպիսով, ես իմ ժամանակն անցկացրեցի ֆանտազիաների վրա: Ես կառուցեցի իմ աշխարհը՝ սկսած երկնքի ֆոնին կամ ծառերի ճյուղերի մեջ ինձ երևացող ֆիգուրներից. կախարդական ուժեր ես ստիպեցի նրանց ընկնել, ես դիտեցի նրանց վախից ոչնչացված: Յետո ես ժայռը վերածեցի վիշապի, որը հանկարծակի անջատվեց սարից և, բարձր թռչելով, սարսափ տարածեց ամբողջ գլուղով մեկ: Ես կերպարանափոխեցի ամպերը, որոնք դարձան թռչող նավակներ, և ես շրջեցի երկնքում՝ մտածելով հեռանալ հեռավոր ծովից այն կողմ, որտեղ ինձ սպասում էին մայրս և քույրերս: Խեցգետիններ, որոնք դուրս էին գալիս առվակի ջրից և ուռչում այնքան ժամանակ, մինչև որ վերածվեցին հսկա կենդանիների, որոնք նույնիսկ արմատախիլ արեցին բույսերը, երբ նրանք առաջ էին գնում առվակի մեջ:

Երբեմն հիշում էի մորաքրոջս՝ Անտոնիայի տիաճ դեմքը: Նա ինձ չէր սիրում, նա ինձ չէր սիրում, իսկ ես ատում էի նրան. մայրս ինձ վստահել

Եր իր քրոջը, բայց նա նաև ինձ խոստացել էր, որ մի օր կգա և ինձ կբերի. ահա թե ինչու եմ ես հաճախ բարձրանում ծառեր, տեսա հորիզոնը՝ հուսալով տեսնել նրան, թե ինչպես է նա գալիս հորս հետ սպիտակ ձիու մեջքով: Մոտակա գյուղերում՝ Սան Բասիլիո և Վալանկացա, տղամարդիկ բոլորը հեռացել էին: Մնացել էին կանայք, երեխաներ ու մի քանի ծերեր: Դրանք լուռ գյուղեր էին, որոնց կյանքը հազիվ էր դիպչում: Ժամանակը կանգ էր առել, և մարդիկ հավատում էին, որ ամեն ինչ կփոխվի, որ մի օր, երբ պատերազմն ավարտվի, քաղաքակրթությունն իր հաղթական մուտքը կկատարի ցրված, մեռած ու երերուն տների այդ պարսում: Կուզենայի ընկերներ ունենալ, իմանայի, որ մենակ ու լքված չեմ, կարողանայի պաշտպանվել, իմանայի, որ կարող եմ ապաստանել այս կամ այն մարդու տներում: Ես նույնիսկ իրավունք չունեի ասելու, որ ես առանց ընտանիքի եմ, որ ծնողներս հեռու են ծովի հակառակ ափին, այդ անձայրածիր կապույտից այն կողմ, որ իմ ու նրանց միջև բարձր ու անանցանելի սարի պես կար: Փոխարենը ես ստիպված էի ապրել մորաքրոջս հետ, ով ինձ վատ էր վերաբերվում: Երբ ես մտածեցի և տեսա, որ նա հայտնվեց, նա նյարդայնացրեց ինձ այդ զրնգուն ու դաժան ձայնով: Ձայն, որը հնչում է գոռալու, գոռալու, վիրավորելու և վիրավորելու համար:

Նույնիսկ կենդանիները վախենում էին նրա ձայնից: Միայն ամուսնու հետ նա իջեցրեց իր գագաթը, և նրա ձայնի ձայնը ամբողջովին փոխվեց՝ վերածվելով ոչխարի բթության: Մորաքրոջս կարծում էր, որ փոքրիկ աղջիկն ի վիճակի չէ հասկանալու, թե ինչ է կատարվում իր շուրջը: Ես ոչ միայն ամեն ինչ հասկացա, այլև, առավել եւս, չլռեցի ու պասիվ չմնացի: Դա մշտական կռիվ էր: Անվերջանալի ու հյուժիչ պայքար. ժամանակ առ ժամանակ մտածում էի ապագայի մասին. նա ծեր ու անօգնական էր, ես երիտասարդ էի ու ուժեղ, բայց չնայած ամեն ինչին ես վատ չէի վարվի նրա հետ, դա իմ եռության մեջ չէր:

Երբեմն մոտենում էի գետին, որտեղ տեսնում էի մարդկանց, ովքեր գնում են հագուստ լվանալու, լվացք անելու, այսինքն՝ լվանում էին

սավաններն ու վերմակները՝ նախ ամեն ինչ թրջելով մոխրի մեջ: Կամ երբ խուզման ժամանակից հետո գալիս էին ոչխարի բուրդը լվանալու, չորացնում էին արևի տակ, որ սպիտակի, հետո լցնում էին մահճակալների ներքնակները: Ես գնացի հավաքելու ավի քարերի արանքում մնացած փաթիլները և դրանցով հազցրի իմ լաթե տիկնիկին: Երբ չգիտեի, թե ինչ անեմ, խեցգետին փնտրելու համար սկսեցի բարձրացնել առվակի ավի քարերը, վարպետորեն մատներով կեռեցի դրանք գլխիցս վեր, որպեսզի նրանց ճանկերը չկտրեն մատներս: Ես նրանց տարա տուն և երեկոյան, երբ մորաքույրս կրակը վառեց, խորովեցի և կերա. ինձ համար դա հատուկ ընթրիք էր: Երբեմն խեցգետնի փոխարեն, հենց որ քարը բարձրացրին, սարսափահար փոքրիկ գորտերը ուղղահայաց ցատկով դեպի վեր էին կրակում՝ ստիպելով ինձ վախից թռչկոտել: Մտածում էի, որ նրանք իմ խաղընկերներն են, և երբեմն նույնիսկ ավստում էի, որ պետք է հեռանամ՝ թողնելով նրանց ամբողջ գիշեր մթնության մեջ: Երբ երեկոյան պետք է տուն վերադառնայի, ես բարձրաձայն կանչեցի հորեղբայր Միքելին՝ օգտվելով հովտում ստեղծված արձագանքից: Երբեմն ամռանը, երբ Սկարդինոների ընտանիքը ապրում էր ձորից ավելի վերևում գտնվող տանը, ես գնում էի նրանց այցելելու: Ես խաղում էի Միմմայի հետ, ով եղբայրներից ամենափոքրն էր:

ԳուՖին տիկնիկների համար աթոռներ և սեղաններ էր պատրաստում: Ինչքան հաճելի էր մի քանի ժամ անցկացնել ընկերությունում: Առավոտյան ինձ կանչեցին, երբ գնացին գետի այն կողմ՝ կաթ բերելու: Նրանք ունեին դույր լցնելու, «Կոնչետինան» բավարարվեց նրան կթելով: Կովերի տերը՝ Միկա ա Կապելլեան, խղճաց ինձ ու կես բաժակ առաջարկեց: Հորաքրոջս տանը տարին երկու անգամ կաթ էինք տեսնում՝ երբ նա թխվածքաբլիթ էր պատրաստում, և Չատիկին, երբ գունավոր մատանի ձվով աղավնիներ էր պատրաստում: Երբ կաթը եռաց, ես քսեցի կաթի վերջին կտորը: Գյուղական տան սենյակում հորեղբոր մահճակալն էր, եթե կարելի է անվանել անկողին, տախտակները դրված էին ծղոտե ներքնակով երկու երկաթե նժարների

վրա, քանի որ ձիու մազից թողել էին Նովարայում: Ես ստիպված էի քնել ծղոտե ներքնակի վրա, որի վրա միայն հին գինվորական վերմակ էր՝ յուղոտ ու քայքայված: Պառկեցի քնելու կտավից վերնաշապիկով, որը հազնում էի նույնիսկ ցերեկը առանց վարտիքի: Հնարավոր չէ նկարագրել այն ցուրտը, որը ես ամեն գիշեր կրում էի: Անձրևի ժամանակ պետք էր տարաներ տեղադրել տանիքից թափանցած ջուրը հավաքելու համար: Եթե գիշերը միզելու կարիք ունեի, ես ստիպված էի դուրս գալ տնից և դա անել աստիճանի մոտ: Եթե ես չհասկանայի, թե ինչու եմ երագում, և դա անում էի ծղոտե ներքնակի վրա, ապա առավոտյան նույնպես շատ ծեծ կվերցնեի: Մորաքույր Անտոնիան նույնպես գնաց քնելու՝ հազնելով նույն վերնաշապիկը, որն օգտագործում էր ցերեկը, մինչդեռ հորեղբայր Միշելը կծկվել էր, ինչպես դա արել էր իր մայրը:

Քնելու արարողությունը տեղի ունեցավ սովորական ծիսակարգով՝ սկզբում ես պառկեցի քնելու, հետո հերթը հասավ մորաքրոջը, հետո հորեղբայրը հանեց տաբատն ու գծավոր կտավ ներքնազգեստը: Օրվա ընթացքում հագած բավականին լայն վերնաշապիկով նա գնաց դեպի մահճակալը և անջատեց պատին դրված սեղանի վրա դրված նավթի լամպը: Ես, որ չարաճճի էի, ձևացնում էի, թե չեմ նայում և ամեն դեպքում նայեցի. երբ նա կռացավ, որպեսզի հանգցնի բոցը, ես տեսա նրա ուրվագիծը ցցված պատին, ինչպես չինական ստվերը, կախված դինգ-դոնից: -Օ, ինչ լավ է: – ասաց նա, որովհետև իր խմած ամբողջ գինին այնքան տաքացրեց նրան: Նրանց անկողնու կողքին դրված էր երկու գլխարկ, այսինքն՝ եղեգի երկու մեծ զամբյուղ, որտեղ պահում էին չոր թուզերը: Դրանք ծածկել էին կեղտոտ ու յուղոտ լաթերով, իսկ վերջիններիս վրա քեռու մաքուր ներքնազգեստն էր: Անկողնիս մոտ տուփի մեջ հաց ու շարֆ էին պահում, որ ձմռանը դպրոց գնալիս փաթաթում էին գլխիս, ներքնաշորս ու մորաքրոջս: Ես դրանք օգտագործում էի միայն կիրակի օրերին, երբ մենք գնում էինք պատարագի Նովարա: Հորեղբայրներս ասում էին, որ դրանք գյուղում չպետք է հազնենք, որ անիմաստ կմաշենք:

հունվարին խոզին սպանեցին: Մի քանի նրբերշիկ պատրաստեցին, խոզի ճարպը աղեցին: Եփած ոտքերը պահվում էին խոզի ճարպի մեջ ընկղմված հախճապակի կաթսայի մեջ: Նրանք սովորաբար ուտում էին մայիսին թարմ լոբի հետ, քանի որ ավանդաբար դրանք նախկինում չէին կարող ուտել: Մի անգամ՝ ապրիլն էր, մորաքրոջս հարցրի, քանի որ շատ քաղցած էի ու չգիտեի՝ ինչ ուտել հացի հետ: Մորաքույրս սկսեց բղավել, որ ես խելագարվել եմ: Մի օր, երբ վերադառնում էի դպրոցից, ջորիների արահետով հանդիպեցի Օֆելյային իր քրոջ հետ: Նրանք կորցրել էին մորը և հոր հետ վերադարձել Ֆրանսիայից:

Նրանք ինձնից շատ ավելի գունատ էին, ես խղճացի նրանց և ասացի. «Եկեք այնտեղ, որտեղ ես եմ ապրում, այս պահին մորաքույրս դուրս է գալիս ջուր խմելու, ջեռոցում կա կերակուրով կաթսա, վերցրեք, կերակրեք ձեզ, բայց մի՛»: Որևէ մեկին ոչինչ չասես:՝ Նրանք շնորհակալություն հայտնեցին ինձ և քաղցից դրդված՝ առանց վարանելու հետևեցին իմ խորհուրդներին: Մայիսին, երբ հորեղբայրները եփեցին լոբիները, գնացին խոզի ոտքերը բերելու, փոխարենը գտան միայն խոզի ճարպով կաթսան. բնականաբար, մտածելով, որ ես եմ, շատ օրեր կատաղեցին իմ դեմ, որ ինձ վճարեն: Այդ անգամ ես շատ հպարտ էի զգում, որովհետև առաջին անգամ զգացի նրանց ագահության դեմ մեծ ճակատամարտում հաղթելու հաճելի զգացողությունը: Հիգիենայի բացակայության պատճառով ամբողջ տանն անխռով տիրում էին լուերը: Գիշերը խայթում էին վիզս, իսկ մորաքույրս ինձ ամեն երեկո ձիթապտղի յուղ էր քսում, որ լուերն արյունս չծծեն: Առավոտյան վիզս կարծես ներկված լիներ: Ինչպես մորաքույրս, ես նույնպես ոջիլներ ունեի՝ չընտելանալով գլուխս լվանալուն: Մյուս կողմից, մորաքույրս մազերս փաթաթում էր, ջրով ու շաքարով քսում, որ հարդարված չլինի:

Իսկ դասընկերներս միշտ մաքուր էին: Նրանցից ամենաաղքատն էլ ինձ պես կեղտոտ չէր: Մարգինալացման գործում նպաստեց նաև ուսուցիչը՝ ինձ բոլորից հեռու մղելով մինչև վերջին նստարան: Մարմինս աննկարագրելի կեղտոտ էր: Նրանք ինձ լվանում էին գետում տարին մեկ՝

քաղաքի ամենագլխավոր Ֆերագոստոյի փառատոնի կապակցությամբ: Մի անգամ, երբ մտածում էի մորս մասին, մոտ յոթ տարեկան էի, ընկա բրազի եռացող մոխրի մեջ: Ես այրեցի աջ ձեռքս, իսկ մորաքույրս ինձ չտարավ բժշկի, այլ ամեն օր խոտաբույսերով էր բուժում: Ես ունեի երկու փուչիկ, որը նման էր երկու աղավախի ձվի, ես գոռացի ցավից, բայց նա երբեք չչարժվեց: Ինձ թվում էր, թե ինձ մկները կրծում էին:

Ես հրաշքով ապաքինվեցի մի քանի ամիս անց և դեռևս դրա նշաններն ունեմ: Դպրոցում, երբ ես մի կիրակի պատշգամբում էի, մի փոքրիկ աղջիկ, ով իջնում էր, հարցրեց, թե արդյոք ուզում եմ իր հետ գնալ միսս Վինչենցինայի կատեխիզացիայի դասին: Ես չգիտեի, թե դա ինչ է, քանի որ մորաքույրս ինձ պատարագի էր տանում միայն ամենակարեւոր տոներին, ես չէի հասկանում, թե որն է եկեղեցի գնալու իմաստը: Մեր տան դիմաց մի քահանա էր ապրում՝ հայր Բուեմին, բայց ես նրան շատ քիչ հանդիպեցի և դժկամորեն նայեցի նրան: Հորաքույրս սրտխառնոցով կրկնեց ինձ. «Եթե խոսես նրա հետ, այդ քահանան քո լեզուն կկտրի»: Այնուամենայնիվ, ես խնդրեցի և անսպասելիորեն թույլտվություն ստացա կատեխիզմի դասերին մասնակցելու համար: Ես անմիջապես ինձ հանգիստ զգացի այդ միջավայրում: Երիտասարդ օրիորդն ինձ մի գրքույկ և թերթ տվեց: Ես անսահման ուրախություն զգացի՝ լսելով Հիսուսի մասին Մի օր նա ինձ ասաց, որ կպատրաստի ինձ իմ Առաջին Հաղորդության համար: Ես այդ մասին խոսեցի տանը և ասացին, որ դեռ շատ փոքր եմ: Ես ստելով պատասխանեցի, որ խմբի բոլոր աղջիկները դա կանեին: Իրականում դրանք արդեն հաստատված էին, սակայն օրիորդը և ես համաձայնության մեջ մնացինք և օրը նշանակեցինք Սան Նիկոլայի քահանայի հետ՝ Կորպուս Բրիստիի օրը:

Սպիտակ զգեստի խնդիրն առաջացավ, բայց ինչ-որ մեկը հայտնեց մորաքրոջը, որ միանձնուհիները այն վարձակալում են: Եկավ այդքան սպասված օրը՝ առավոտյան ծոմ պահեց ինձ ուղեկցեց եկեղեցի: Նա կարծում էր, որ մյուս աղջիկներն այնտեղ են, քանի որ նա երբեք նախաձեռնություն չի վերցրել կապ հաստատել կաթողիկոսուհու հետ:

Հասկանալով, որ մենակ եմ, նա վիրավորեց ինձ. «Սուտասան, կոպիտ»: Այդ առավոտ իմ ուսուցիչն էլ էր պատարագին այլ մարդկանց հետ: Ներկա որոշ կանայք նրան հանգստացրել են: Քահանան եկավ, ձեռքս բռնեց ու տարավ մատաղանոց՝ խոստովանության: Նա ինձ ասաց գեղեցիկ խոսքեր, որոնք նախկինում չէի լսել: Ինձ թվում էր, թե թռչում եմ դրախտ և ինքս ինձ ասացի. «Ճիշտ չէ, որ քահանաները լեզուներ են կտրում, ընդհակառակը, նրանք գիտեն ինչպես հասկանալ փոքրիկ աղջկա տառապանքը»: Եթե կարողանայի, ուրախությունից կգրկեի ու կհամբուրեի նրան:

Նա ինձ ստիպեց ասել հինգ Ողջույն Մարիամ որպես ապաշխարություն, և ես վերադարձա իմ տեղը: Մորաքույրն անմիջապես հարցրեց, թե ինչ եմ ասել քահանային, որ այդքան երկար մնացի այնտեղ, և ես ասացի. - Օրհորդն ինձ սովորեցրել է, որ խոստովանությունը գաղտնի է: - Այո, բայց դու պետք է ինձ առաջին անգամ ասես, - պնդեց հարփին: Ոչ մի դեպքում. Պատարագ էր, Հաղորդություն, և ճանապարհին ինձ ստիպեցին համբուրել հորեղբորս ձեռքն ու ասել. «Օրհնիր ինձ»: Սկսել եմ պապիկիցս, միշտ նույն արտահայտությունը, հետո շրջել եմ բոլոր հարազատներով: Մորաքույր Գաետանան ինձ մի գրքույկ տվեց: Ես սովաժ էի, բայց ոչ ոք ինձ ուտելիք չառաջարկեց: Սովորաբար, երբ արարողությունն ավարտվում էր, ընդունված էր գնալ բար՝ թխվածքաբլիթներով գրանիտա բերելու, բայց նրանց հաղթահարեց ինայոդության մոլուցքը. կեսօրին մենք կերանք մի ափսե մակարոնեղեն, իսկ կեսօրին գնացինք լուսանկարչի մոտ, քանի որ. հարազատներն առաջարկել են ուղարկել մայրիկի լուսանկարը:

Ավարտել էի երկրորդ դասը և անցել էի շատ ցածր գնահատականներով: Այդ տարի մենք ստիպված էինք ամբողջ ամառ մնալ գյուղում: Ես առարկեցի. - Գոնե կիրակի օրերին պետք է գնամ պատարագ և այցելեմ պապիկիս, ով մենակ է: Նա շատ լավ մարդ էր, տառապում էր ասթմայով: Դուստրը նրան անտեսել է, մասամբ անփութության պատճառով, մասամբ այն պատճառով, որ նրան պայմանավորում է ամուսինը, ով միշտ բարկացել է հարեւանների, հարազատների ու սկեսրայրի վրա:

Լվացքը տարա լվացվելու և Միշելիլոյից թաքուն տարա մորաքրոջս, թե չէ անախորժություն կլիներ: Նա նույնիսկ սեր չէր զգում իր հոր հանդեպ. մի օր նրա խորթ քույրերից մեկը եկավ Կաստրանգիա՝ նրանց ասելու, որ նա մահացել է: «Եթե չհեռանաս, ես քեզ հետույքով կխփեմ», - ասաց նա:

Երբ գյուղում ինչույք էր, երաժշտական խմբի անդամներին առաջարկվում էր «pezzo duro» պաղպաղակը, որն այսպես կոչված էր իր հատուկ խտության պատճառով: Քեռի Միշել, երբեք պարզ չեղավ, որ դա նրան դուր չի՞ եկել, թե՞ որ նա տարվել է առատաձեռնության անսովոր ժեստի, տեսնելով, որ ես անցնում եմ, նա ինձ կանչեց. «Կոնցետիսա, արի պաղպաղակը բեր»: Եվ այսպես, ես օգտվեցի առիթից ու վայելեցի այդ հազվադեպ դեպքերում ինչ-որ լավ բան:

Որոշ ժամանակ առաջ Բաչենոյից բժիշկ Կոզենտինոն հիշեցրեց մի դետալ, որը կորել էր իմ հիշողության մեջ: Մինչ խումբը նվագում էր քաղաքի փողոցներով, երեխաները փորձում էին միանալ շքերթին: Բայց նրանց ներկայությունն արդարացնելու համար անհրաժեշտ էր «ճանաչել» անդամին: Դա ապացուցելու համար նա ձեռքը դրել էր բաճկոնի գրպանում: Այս կերպ ես հետևեցի հորեղբորս՝ Միքելեին, մինչդեռ Ջանի Կոզենտինոն՝ տարրական դպրոցի ուսուցչի որդին և որբ հայրը, ձեռքը պահում էր ավազակախմբի ղեկավարի գրպանում:

Պատերազմի ժամանակ Նովարայում որոշ ռումբեր սկսեցին ընկնել: Բոլորը փախան, և մեզ մոտ որոշ ծանոթներ ապաստանեցին Կաստրանգիայում: Ինձ համար դա երեկոյթ էր, քանի որ ես կարող էի ընկերությունում լինել: Ժամանակ առ ժամանակ լսվում էր բեկորների սուլոցը: Ողբերգական լուր է հասել նաև այն մասին, որ Օռլանդոյի հրուշակեղենի խանութի սեփականատիրոջ որդին ռումբից պոկվել է: Չորրորդ անգամ հղի մայրը Դոմոդոսոլայում մենակ է մնացել Ռոզայի և Անտոնիետայի հետ: Հայրիկիս հետ կանչել էին Սիցիլիա՝ Բերսալիեր լինելու համար: Մեկնելուց մի քանի ամիս անց նա իմացավ, որ իր մայրը Էմմա անունով մի փոքրիկ աղջիկ է լույս աշխարհ բերել, և որ նա տուն վերադառնալու հնարավորություն ունի, քանի որ իրենից ակնկալվում էր, որ ազատված կլինի չորս երեխաների հետ:

Դժբախտաբար, երբ նա հասավ Դոմոդոսոլա, նա գտավ դառը զարմանք. Էմման 12 օր անց դադարել էր ապրել: Երկու օր անց նա պետք է վերադառնա ռազմաճակատ: Մի քանի ամիս անց՝ սեպտեմբերի 8-ին հաջորդած անորոշության և անկայունության շրջանն էր, նա կարողացավ խուսափել զինվորական ծառայությունից և վերադարձավ Նովարա՝ սպասելու պատերազմի ավարտին և միանալու մորը: Նա բացեց մի փոքրիկ կոշկակարի խանութ: Ամեն օր գնում էի նրան տեսնելու: Իմ տարիքի համար ամաչկոտ, բայց խորաթափանց, ես ինտուիցիա ունեի, որ հայրս պատրաստվում է քնել ամուսնացած կնոջ,

բայց զինվորական ամուսնու հետ: Մի օր մտա Պիացա Բերտուլամիի բարձունքի փողոցի տոմսարկղ: Կողքի խանութի մարդը պապայի հետ զրուցում էր: Ցուցամատով և միջևամատու ցատկեցի, որպեսզի հանեմ հորս աչքերը, ով դավաճանում էր մորս: Հարևանը կարողացավ զսպել ինձ, իսկ հայրս ժպտալով ասաց. 44-ին ծնվեց մի թխահեր տղա՝ նրա նման գանգուր...

Բադիավեկիայում նրա հորական պապը հիվանդացել է ստամոքսի քաղցկեղով: Ես մորաքրոջիցս թույլտվություն եմ ստացել գնալ նրան տեսնելու: Ես հաճախ էի իջնում Կաստրանգիայից և քայլում գետի երկայնքով: Հիշում եմ նրան անկողնում, խաղաղ: Տատիկը դեռ զբաղված էր խանութով և կարող էր քիչ ժամանակ հատկացնել դրան: Նա ձիթենու ճյուղը դրեց նրա ձեռքը՝ ճանճերին քշելու համար, բայց նա վատացավ և այլևս ուժ չուներ, և ես նրանց հեռացրեցի նրանից: 1944 թվականի նոյեմբերի 2-ին 66 տարեկան հասակում նա թռավ դրախտ: Հայրիկը դեռ Սիցիլիայում էր: Հուղարկավորությանը մասնակցել են նաև նրա հորեղբայրները:

Ժամանակ առ ժամանակ մորիցս նամակներ էի ստանում: 45-ին հայրս վերադարձավ Դոմոդոսովա, իսկ 46-ին ծնվեց իմ եղբայրը՝ Ջուզեպպեն:

Գլուխ չորրորդ - Յուդ, սարդոստայն և չար աչք

Պատերազմը մոլեգնում էր աշխարհով մեկ, հաղորդակցությունը դժվար էր, և մայրիկից մենք այլևս չէինք լսում: Բարեբախտաբար, հայրս Սիցիլիա էր հետ կանչվել Բերսալիերի կորպուսում, և երբ նա մի քանի օր ազատություն ունեցավ, եկավ ինձ այցելելու: Պատերազմի պատճառով գյուղում շատ մարդ կար: Տեղահանվածները սովորաբար մտում էին տասնհինգ օր, բայց հետո քաղաքը ռմբակոծության վտանգի տակ էր, և նրանք նախընտրեցին ամբողջ տարին գյուղում մնալ:

Ժամանակ առ ժամանակ ես պատասպարվում էի այդ մարդկանց մոտ: Չորս երեխաներով մի ընտանիք կար, որոնք միշտ լավ տրամադրությամբ էին, թեև ուտելիքի պակաս ունեն: Ես տեսա հորեղբայրներիս ազահությունը, որոնք այնքան չոր թուզ ունեին ու ոչ մեկին չէին տալիս, մի գեղեցիկ բուռ վերցրի և թաքուն բերեցի նրանց մոտ: Ես նրանց համար պահեցի այն լոբիները, որոնք ինձ նախաճաշելու էին տվել: Նույնիսկ պինդ հաց. մի կտոր, որը մորաքույրս դրեց գրպանս դպրոց գնալուց առաջ, ես կիսեցի այդ երեխաների հետ, և փոխարենը նրանք ինձ թուղթ տվեցին, որ գրեմ, նրանք ինձ ստիպեցին խաղալ ճոճանակի վրա, և նրանցից մեկը խաղալիքներ, աթոռներ և կառուցեց: Մահճակալներ տիկնիկների համար, որոնք նա նվիրեց ինձ և իր փոքրիկ քրոջը, մինչդեռ նրա ավագ քույրը մեզ համար կտորից տիկնիկներ էր պատրաստում:

Երբեմն պատահում էր, որ ես իջնում էի գետը, որտեղ շրջակայքի կանայք գնում էին իրենց հագուստները մոխիրով լվանալու, և ես կանգնած էի և զարմացած նայում էի կրակին, որը վառել էր ջուրը տաքացնելու երկու մեծ քարերով տարայի մեջ: Ես երբեք չեմ տեսել մորաքրոջս այս վիրահատությունները կատարելիս: Նա գրեթե երբեք չէր լվացվում կամ գնում էր գետ, երբ ոչ ոք չկար, որպեսզի չբացահայտի իր յուղոտ ու շատ կեղտոտ հագուստը:

Ուրիշ անգամ դիտում էի այն կանանց, ովքեր տանը հյուսված կտավը երկու-երեք օր փռում էին քարերի վրա: Թրջում էին ու չորացնում կիզիչ արեւի տակ, մինչեւ որ սպիտակեց: Մորաքույրս ինձ միշտ տուն էր կանչում, բայց ես ձևացնում էի, թե չեմ լսում: Պատերազմի ժամանակ նրա հարսը նույնպես թուրիսից էր վերադարձել փոքրիկ աղջկա հետ: Սալվատորեի՝ իր խորթ որդու նկատմամբ հարգանքից ելնելով, նրան վերաբերվում էին թագուհու պես: Այդ ընթացքում նրանք մնացել են գյուղում և այդ առիթով մորաքույրը հանել է անուշաբույր օճառը, սպիտակեղեն սրբիչները, աման չորանոցը, սփռոցն ու անձեռոցիկները, որպեսզի լավ տպավորություն թողնեն: Փոխարենը ինձ վերաբերվեցին ինչպես ծառայի, ուղարկեցին գործեր անելու և շատրվանից ջուր բերելու, որովհետև հյուր ուղարկելը խայտառակություն էր:

Եկավ Սուրբ Ծնունդը և, հյուսիսային սովորության համաձայն, առավոտյան հարսնացուհին փոքրիկ Զիսուսից մի գեղեցիկ նվեր տվեցին իր դստերը՝ մի գեղեցիկ կաթսաներ և ափսեներ տիկնիկի համար: Ես ուրախ էի նրա համար, բայց միևնույն ժամանակ պայթում էի զայրույթից, քանի որ այդ բաներն ինձ հետ երբեք չէին պատահել: Ես գնալով թուլանում էի: Խաղող կային, բայց վայ ուտելու համար, գինու համար պետք էր սեղմել: Կարելի էր ուտել միայն հարևաններից գողացածը: Պնդուկը հավաքել են, բայց վաճառել: Ես մի քանիսը թաքուն կերա, ինչպես սկյուռները անտառում: Զորեղբայրներս կաթ էին գնում միայն Սուրբ Ծնունդին և Չատիկին՝ թխվածքաբլիթ պատրաստելու համար, իսկ ես թեյի գդալով քսում էի այն, երբ այն եռում էր: Զորաքույրս ինձ համար

հազվադեպ էր տապակած ձու պատրաստում: Ես հաճախ հույս ունեի, որ նա այն ինձ համար կտապակի. - Եկեք մի կողմ դնենք այն, որ երբ մի քիչ ունենանք, և ձու ածողն անցնի (նա մի երիտասարդ էր Մեսինայից, ով շրջում էր գյուղով և ձվեր էր հավաքում և որպես թարմ բաժանում): Կարող է վաճառել դրանք և ստանալ գումարը. Երկու ամիս ձու հավաքեց, հետո վաճառեց:

Մեսսինցիները, ովքեր գնել են ձվերը, հավանաբար իրենց ձեռքում ճուտ են եղել: Թուզը պետք էր կում-կում խմել, միայն մի քանիսն ուտել, մյուսներին թողնել չորացնել արելի տակ՝ վաճառելու կամ ձմռանը պահպանելու համար: Հոկտեմբեր ամսին երեկոյան գեղեցիկ շագանակներ էին պատրաստում: Եթե կեղևավորվածները մնար, հորեղբայրս դրանք թողնում էր փոքրիկ սենյակի սեղանի վրա (ոչ թե ափսեի վրա, այլ լամպից կաթող յուղով յուղված խսիրի վրա) և առավոտյան, երբ վեր կացավ ժ. չորսը, որ գնամ աշխատանքի, ինձ արթնացնում էր, շագանակները տալիս ու ասում. «Նախաճաշում ես»: Ես հնազանդվեցի և քաղցից կերա նրանց, բայց նրանք ձեթի համն ունեին և անխուսափելիորեն ստամոքսի ցավ պատճառեցին: Հորեղբայրը պարծենում էր. - Ես սիրում եմ իմ զարմուհուն, ես նույնիսկ շագանակ եմ պատրաստում նրա համար, երբ դեռ ուշ գիշեր է: Իրականում հորեղբորս աչքերում ատելություն կար: Երբեմն դրանք դեղին էին, կրակոտ կարմիր, երբ նա զայրանում էր. թեկուզ փոքր, այդ աչքերը ներխուժում էին նրա դեմքը: Նրանք փոքր էին և խորը, ինչպես նեղ անցքեր, որոնցից ատելություն էր թափվում: Այդ ընթացքում հաղթեցին դիզենտերիան և որդերը: Ժամանակ առ ժամանակ մորաքույրս ինձ մի թեյի գդալ ձեթ էր տալիս: Սա որդերին հեռու է պահում, ինքն իրեն համոզելու համար մրթմրթաց... հետո սկսեց «պրիչենտուլ»-ով. Կամ երկուշաբթի օրը դուք լսում եք, կամ երեքշաբթի օրը դուք լսում եք, կամ չորեքշաբթի օրը դուք լսում եք, կամ հինգշաբթի դուք լսում եք, կամ Vinardi-ին դուք լսում եք, կամ Sabutu-ին դուք լսում եք, *matteia du jurnu of Easter u viermu sturdudu a tierra casca:*

(Ես հեթանոս ժամանակ սպանեցի մի հաստ որդ և հիմա սպանում եմ որպես քրիստոնյա: Ավագ երկուշաբթի, Ավագ երեքշաբթի, Ավագ չորեքշաբթի, Ավագ հինգշաբթի, Ավագ ուրբաթ, Ավագ շաբաթ օրը, Չատկի օրվա առավոտյան ապշած որդն ընկնում է գետնին):

Ես չգիտեմ, թե ինչպես եմ ողջ մնացել:

Այստեղ մենք բացում ենք փակագիծ.

Անցան շատ տարիներ, և ես ստամոքսի ցավեր ունեի: Ես գնացի ռենտգենյան ճառագայթներ անելու սենյակի չափ մեքենաներով: Նրանք ինձ սպիտակ պապիկ տվեցին, որպեսզի տեսնեմ, թե արդյոք խոցեր կան: Ցավոք, ոչինչ չէր երեւում: Ռենտգենաբանն ասաց, որ դա գաստրիտ է, և ինձ մի քանի պալիատիվ դեղամիջոց տվեց ցավը մեղմելու համար: Ես հասա նրան, որ չկարողացա մի գդալ ջուր փորել: Ես մոտ հիսուն տարեկան էի: Պյաչենցայից Արմանդոյի ընկեր Պաուլոն առաջարկեց ինձ մասնագետի մոտ տանել: Նա նաև եկավ դոկտոր Մազգեոյի մոտ: Գաստրոսկոպիայի գործիքը չէր կարող կոկորդից այն կողմ մտնել. «Ես չգիտեմ, թե ինչպես փրկել այս կնոջը,- ասաց բժիշկը,- պիլորուսը փակ է»: Գաստրոսկոպիայի բոլոր մարդիկ ոտքի վրա լքեցին սենյակը: Ես պատգարակի վրա IV-ով: Բժիշկը ինձ երկու ամսով ուժեղ բուժում նշանակեց: Երբ ես վերադարձա, գործիքը դեռ չէր անցել: Մեկ այլ նույնիսկ ավելի ուժեղ բուժում երեք ամսվա ընթացքում:

Առաջին այցելությունից հինգ ամիս անց գործիքը սկսեց ճեղքել պիլորուսը: «Հրաշա՛ք»: ասաց դոկտոր Մացգեոն: Խողովակը հեռացնելուց հետո նա ինձ շատ հարցեր տվեց՝ հասկանալու համար՝ դա բնածին է, թե առաջացած: Ես սկսեցի լաց լինել. «Գուցե դա այն յուղն էր, որը Չիզին տալիս էր ինձ որդերի համար»: Բժիշկը ձեռքերը մտցրեց մազերի մեջ. «Յո՛ւթ, իսկ դու դեռ ողջ ես»: Շարունակելով բուժումը՝ երբեմն կրկնում էի գաստրոսկոպիան:

Շնորհիվ բժիշկ Մազգեոյի, ով փրկեց իմ կյանքը, այժմ տարիներ անց ես կարող եմ ուտել ուտելիք վայելել միայն որոշ պարունակող դեղամիջոցներով:

Երբ նրան պատշգամբից ինչ-որ մեկը կանչեց, մորաքույրը գլուխը պտտեց: Այնուհետև նրանք խորհուրդ տվեցին նրան դատարկ ստամոքսին մի փոքր բաժակ ֆերոկին խմել: Նա համոզեց ամուսնուն գնել այն և առավոտյան ինձ էլ մի բաժակ տվեց:

Ավելին, այդ տանը նույնպես տիրում էր սնահավատությունը: Նրա հորեղբայրը միշտ գլխացավ է ունեցել իր խմած գինուց, սակայն, ըստ նրա, պատճառը եղել է ինչ-որ մեկի չար աչքը: Կինը ստիպված եղավ նրան հեռացնել. նա վերցրեց մի ափսե ջրով, լցրեց մի քիչ աղ և մի կաթիլ ձեթ և հետո սկսեց գլխացավի համար պրիչենտուով. morocchius, ogliu biriditto, դուրս արի և հալածիր այս մամուկային... (Օրինյալ յուղ, ամենասուրբ յուղ, մտիր այս տուն և հալածիր այս չար աչքին, օրինված յուղ, զորացիր և հալածիր այս սատանային...):

Օրինյալ յուղի այս կետը, քանի որ այն ընդարձակվում է, պաշտպանում է չար աչքը, ըստ նրանց հավատքի: Դրանից կարճ ժամանակ անց սենյակի չորս անկյուններում ջուր ցողեցին ու նրա գլխացավն անցավ:

Վերքերը բուժելու համար սարդոստայնը միացնում էին ձեթով, իսկ մի փոքրիկ կտոր մսի հետ՝ արգանակ պատրաստելու համար: Այդ սարսափելի խառնուրդն, ասում էին, անսխալական էր: Առավոտյան ինձ մի բաժակ մագնեզիայով ջուր տվեցին: Որոշ ժամանակ անց, ամբողջ դողալով, ես ստիպված էի դուրս գալ ցրտի մեջ, որպեսզի ազատվեմ: Երբ առողջացա, ինձ ուղարկեցին մի կնոջ մոտ, ով կախարդական հնարքներ էր անում. նա ինձ ոտից գլուխ չափեց թելով, իսկ հորիզոնական ձեռքերս՝ նույնով: Եթե մի կտոր բացակայում էր, այն կանխեց մահը այդ տարվա համար:

Նույնիսկ եթե հորեղբայրներն իրենց ձևով հավատ ունեին առ Աստված, Սրբերը, Մադոննան: Ամեն տարի սեպտեմբերի 8-ին նրանք քայլում էին դեպի Տինդարի՝ քաղաքից մոտ քառասուն կիլոմետր հեռավորության վրա գտնվող Սև Մադոննային նվիրված սրբավայր: Արդեն հինգ տարեկանից ես պետք է անեի այդ ապաշխարությունը:

Տինդարի սրբավայր ուխտագնացությունների առիթով մորաքույրը մեկ օր առաջ լաթերից կապիկին (հողաթափեր) պատրաստեց: Հորեղբայրը ճշտապահ գնաց որսի ու տուն բերեց մեկ-երկու վայրի նապաստակ եփելու: Լավ տպավորություն թողնելու համար մորաքույրը պատրաստել է նաև լցունած բադրիջան: Նա նայեց հայելու մեջ և շորով մաքրեց դեմքը: Ժամանակին «Ո՛ւր է zazà, իմ գեղեցկուհի» երգը մոդայիկ էր, և ես սովորեցի այն անվանել «zizi»:

Երեկոյան տասնմեկին մոտ մեկնեցինք Տինդարի, որպեսզի հասնենք լուսադեմին: Իմ փխրունությունից հոգնած ու հյուճված՝ ես բազմիցս քաղցրահամ ջուր խնդրեցի, բայց մյուս բոլոր հոգնած մարդկանց նման կրպակներից չէին գնում. հերթ էին կանգնում եկեղեցու մոտ գտնվող միակ շատրվանի մոտ, որտեղից տաք ջուր էր հոսում: դա չօգնեց հանգստացնել շոգը: Ավանդույթի համաձայն՝ գնեցին սիսեռ, լոբի և կանեյիկի լոբի, հետո գնացին պատարագի, աղոթեցին մադինուզային և դուրս գալու ճանապարհին հանդիպեցին իրենց համագյուղացիներին և իմ հայրական հարազատներին: Կեսօրին գնացինք շրջակա ձիթենիների տակ ուտելու: Ամոթ է, որ այդքան հոգնած էի, այդ օրը իրականում միշտ ախորժեղի ուտելիք կար՝ ընկերների առաջ լավ տպավորություն թողնելու համար: Ճաշը ներառում էր ջեռոցում եփած վայրի նապաստակ, որին հորեղբայրը մի քանի երեկո առաջ անընդհատ գնում էր որսի, լցունած բադրիջան ու պղպեղ, խաղող և տնական թխվածքաբլիթներ: Տուն վերադառնալու համար ընկերները վերցրել են տրանսպորտային միջոց՝ մեքենան կամ ձիաքարշ սայլերը: Նայեցի, արդեն հրաժարվեցի ոտքով վերադառնալուց: Միայն եթե հորեղբայր լիներ, կարող էի ինձ թույլ տալ ձի քշել, հակառակ դեպքում ցավալի էր:

Գլուխ հինգերորդ - Բվերը

Դեռևս կրոնի թեմայով, քանի որ հորեղբայրս եղբայրության անդամ էր, նրանք պարտավոր էին դավանել և հաղորդակցվել Ճաղկազարդի օրը Սան Ջորջոյի եկեղեցում: Արարողությունը տեղի է ունեցել առավոտյան ժամը հինգին, քահանան նախ խոստովանել է բոլոր տղամարդկանց մատուռում, ապա գնացել դեպի կանանց դավանարանը:

Երբ հերթը հասավ մորաքրոջը, որը մեծ սև շալ էր հագել, նա շորը մոտեցրեց վանդակաճաղին, որպեսզի հնարավորինս ծածկվի. թվում էր, թե պետք է երիցուկով ինհալացիաներ անել: Նա խոստովանեց, իսկ հետո. - Հիմա քո հերթն է,- ասաց նա: Չնայած տարվա ընթացքում ուզում էի խոստովանություն անել, չկարողացա: Մորաքույրս ինձ նախատեց. «Տիրոջը չպետք է ծաղրես, տարին մեկ անգամ հերիք է, թե չէ արժանի չես տանտերին տանել, որ աչքով էլ կարող ես մեղք գործել»:

Ժամը իննի մոտ Սուրբ Պատարագ, հաղորդություն և անմիջապես տուն: Ինչպես միշտ, չնչին պատճառներով հորեղբայրը սկսել է հայիոյել, և նրա մոտ նյարդային հազ է սկսվել: Աննկարագրելի տեսարաններ եղան՝ եթե այդ օրը ինչ-որ պատճառով ինչ-որ մեկին պետք լիներ, նրանք չէին կարող թքել, այլապես Տիրոջը կշարտեն իրենց բերանից: Եթե դժբախտություն պատահեր, վերցնում էր սափորի կափարիչը, թքում էր մեջը և հեղուկը նորից խմում էր ջրով ու շաքարով: Ավագ շաբաթվա ընթացքում մարդիկ նույնիսկ գիշերները մնում էին քաղաքում՝ ներկա գտնվելու վանականի կողմից անցկացվող երեկոյան քարոզներին: Հինգշաբթի օրը պատրաստեցին կոլոմբին, տարբեր ձևերի

թխվածքաբլիթի խմոր ջրով և անելայով եփած պինդ ձվերով, որը թունավոր ներկանյութ է: Ավագ ուրբաթ օրը ծոմապահության առավոտյան այցելեցինք ցորենի բողբոջներով զարդարված բլրոր եկեղեցիները, այնուհետև կուլ տվեցինք թոռնուհու երեք տերեւ (ինտենսիվ բույրով բուժիչ դեղաբույս), որը երաշխավորում էր բարեկեցությունը ողջ տարվա ընթացքում:

Պետք չէր ցերեկը աշխատել՝ Խաչված Չիսուսին չվնասելու համար, եթե կարեիր ասեղը կիսայթեր, եթե տեսնեիր, որ վտանգ կա վնասելու քո մարմինը և այլն: Այդ օրվա համար, ինչ արեցի, նույնիսկ չխփվեցի, թե չէ Չիսուսը լաց կլիներ: Շաբաթ օրը ժամը տասնմեկին Խաղաղության և Չարության պատարագ էր: Բլրոր երեխաները աղավիհներ էին բերել, որ քահանայի օրհնությունը ստանան, հետո ուտեն: Ես երբեք չեմ կարողացել խլել այդ գոհունակությունը, քանի որ Չատկի հաջորդ երեքշաբթի օրը կազմակերպված դպրոցական ճամփորդության համար ստիպված էի երկու ձվով փրկել իմ աղավիհն: Ես պետք է ձու առաջարկեի ուսուցչին: Չատկի օրը ինձ համար թագավորական մակարոնեղենից մի գառ գնեցին, ամենափոքրը՝ շատ չծախսելու համար: Չորեղբայրն այնքան ժլատ էր, որ կրակի վրա գոյացած թավայի մուրով փայլեցնում էր կոշիկները: Եթե մորաքույրս գիտեր, որ գործ է ավարտում, ու դրա համար վճարում են, ինձ խորհուրդ տվեց. «Չորեղբորդ հարցրու՝ փողը բերե՞լ է»:

Ես և նա գրեթե պետք է երկրպագեինք նրան երկու փոքրիկ ստրուկների պես, մինչև որ նա հուզվեց և տասը լիրա տվեց նրան, հինգը՝ ինձ: Ես չկարողացա ծախսել իմ գումարը, քանի որ դրանք նախատեսված էին խոզուկ բանկի համար: Մի անգամ մորաքրոջս ասացի, որ ուզում եմ վիճակախաղ խաղալ: Նա համաձայնեց, քանի որ հույս ուներ հաղթել: Իմը սուտ էր: Իրականում ես էլ էի հազնվելու մեջ ինձ դասընկերներիս համեմատ թուլացած զգում. նրանք կիսաշրջագետս ունեին, բայց մորաքրոջս դա դուր չէր գալիս, և ես ստիպված էի հազնվել լիարժեք զգեստներ: Նրանք բլրորը հազնում էին սպիտակ,

շագանակագույն կամ կապույտ ծնկի բամբակյա գուլպաներ, ես ստիպված էի բավարարվել նրա նարնջագույն գուլպաներով, մի գույն, որն ավելի քիչ արժեք, քան մյուսները: Ես դրանք կրում էի ծնկից վեր՝ ամրացված առաձգական ժապավենով, բայց ամենամեծ խնդիրն այն էր, որ առանց ոտքի նրանք հասնում էին մինչև կոճը: Դրա վրա ես հագել էի մի զույգ կարճ գուլպաներ՝ ճարմանդներով: Ես արդեն բավականաչափ մարզիկնալացված էի և պետք է առանձնանայի նաև իմ հագուստով: Հինգ լիրով ես պլանավորել էի գնել ավելի լավ գուլպաներ, որոնք կհագնեի առավոտյան՝ դասի մտնելուց առաջ: Այդ օրը խանութը փակ էր: Ես չէի կարող տուն գնալ փողով, որովհետև մորաքույրս այն կգտներ: Մտածեցի նրանց թաքցնել մի քարի տակ ջորի արահետի երկայնքով: Գիշերը անձրև եկավ և, լինելով թղթից, դրանք ամբողջովին քայքայվեցին, ինչպես ես հասկացա հաջորդ առավոտ, երբ գնացի նրանց հետ բերելու:

Անցավ տասնհինգ օր և մորաքույրս ինձ հարցրեց, թե արդյոք շահել եմ վիճակախաղը: Նույնիսկ այն ժամանակ ես անկեղծ չէի և ասացի, որ այո: Այդ գումարը այդպես էլ չհասավ: Ավագ ուրբաթ օրը, Վշտի Տիրամոր պատվին երթի ժամանակ, հանդիպելով ուսուցչուհուն, նա բացատրություններ խնդրեց նրանից: Ես մեռնում էի ամոթից: Բնականաբար, նա ամեն ինչից անտեղյակ էր, ուստի մորաքրոջս խիստ հայացքի ներքո երկու ապտակ ստացա: Դպրոց միշտ սիրով էի գնում, բայց վատ արդյունքներով: Ինձ ոչ ոք չէր հասկանում, և ես միշտ առաջխաղացում էի ստանում առաջարկությունների շնորհիվ, ուստի մայրս հանգիստ էր, որ նրանք ինձ միշտ ստիպում էին սովորել: Ես լավ էի միայն կատվի հետ, մինչև որ մի օր հարբած հորեղբայրը վերադարձավ քաղաքից մի խոպանով, և կենդանին մի կտոր վերցրեց կերակրելու համար: Չինվորների թողած մուշկետը վերցնելով՝ բաց գյուղում սպանել է նրան: Ինձ համար դա մեծ հիասթափություն էր:

Կալելու ժամանակ գնացի հարեւանների ագարակում մնացած ցորենի ու գարու հատիկները քաղելու, դրեցի տոպրակի մեջ ու տարա գետի վրա գտնվող տիկին Տինդարայի ջրաղացը: Ես այլուրը Նովարա տարա մորս

զարմիկի մոտ, ով այրի լինելով երկու փոքր երեխաների հետ, առավոտյան գնաց անտառում փայտ հավաքելու և վառեց վառարանը՝ հաց պատրաստելու նրանց համար, ովքեր նրան այլուր էին բերում՝ վաստակելով մի քիչ գումար և մի քիչ հաց երեխաների համար:

Սեպտեմբերին, երբ թուզերը հասունացան, ես բարձրացա բույսերի վրա և հավաքեցի համեղ պտուղները՝ դրանք դնելով ճյուղերից կեռիկով կախված եղեգի զամբյուղների մեջ: Թուզերը կտրատում էին և թողնում արևի տակ՝ հովանոցով: Մի քանի օր հետո դրանք չորացան: Տնկված մեծ զամբյուղներում, դրանք ուտում էին ձմռանը: Այդ գեղեցիկ ժամանակներում գյուղացի հարեւանուհի տիկին Մարիան եկել էր թուզը պատրաստելու: Ես հաճախ էի գնում նրան այցելելու: Նա բազմազավակ մայր էր: Նրանցից մեկը՝ Կարմելոն, Էպիլեպտիկ էր: Ժամանակ առ ժամանակ նրան այլևս չէին գտնում: Անհանգստացած մայրը գնաց նրան փնտրելու, իսկ ես ուղեկցեցի նրան գրեթե զվարճանալով:

Երբ ես հինգերորդ դասարան էի, ուսուցչուհին խնդրեց մեզ տեղեկացնել մեր ծնողներին, որ մեզ կտանի կինոթատրոն՝ «Փոքրիկ ալպինը» ֆիլմը դիտելու: Հորեղբայրները. «Էդ զիբիլը չես գնում»: Դիմացի քահանայի եղբոր որդին լսել էր. «Պետք է ուղարկես, ես էլ չեմ տեսել»: Հետո նրանք տեղափոխվեցին, և ես կարողացա գնալ:

Մայրիկից մի փաթեթ էր եկել քաղցրավենիքով: Ես դպրոց էի բերել: Սովի ժամանակ էր և նույնիսկ քաղցրավենիք էր պակասում: Ուսուցչուհուն քույրը դասավանդում էր չորրորդ դասարանում, երբ ես հինգերորդ դասարան էի: Նա քաղցրավենիք խնդրեց ինձնից ավելի աղքատ աղջկա համար, ով հիվանդ էր, և ես բոլորը թողեցի նրա համար:

1945 թվականին հայրս վերադարձավ Դոմոդոնովա: Ես նորից տեսա նրան 1946 թվականի ապրիլին, և նրա հետ մայրս էր, որը երեխայի էր սպասում:

Մոտ տասը երջանիկ օր եմ անցկացրել ծնողներս հետ: Ես հաճախ էի գնում տատիկիս ու պապիկիս ու հորեղբայրիս այցելության, ուստի

ուսուում էի ինչքան ուզում էի և շատ գազավորված ըմպելիք խմում տատիկից, ով վաճառում էր դրանք: Ի վերջո, մայրս ցանկացավ ինձ իր հետ տանել հյուսիսային Իտալիա, բայց մորաքույրս, միշտ կեղծ ու եսասեր, համոզեց նրան թողնել ինձ իր մոտ: Ես սովորում էի հինգերորդ դասարանում, միշտ պայքարում էի՝ հաշվի առնելով իմ փխրունությունը: Քննության օրերին հասավ փոքրիկ եղբոր ծննդյան լուրը: Լիովին ուրախ, բայց միևնույն ժամանակ տխուր լաց էի ուրախությունից ու ցավից: Երևի այդ պատճառով էլ ուսուցիչն ինձ բարձրացրեց, թեև ես քննությունների ժամանակ բերանս չէի բացել: Այդ տարի գյուղում հիմնեցին միջնակարգ դպրոցի բաժին, և գրեթե բոլոր դասընկերներս պատրաստվել էին ընդունելության քննություններին, որպեսզի ընդունեն այնտեղ: Ինձ համար ոչ մի հնարավորություն չկար. հորեղբայրներս համոզված էին, որ միայն բվերն են հաճախում այդ տեսակի դպրոց: Իրականում, երբ նրանք ավարտեցին միջնակարգ դպրոցը, նրանք պետք է գնային Մեսինա իրենց մագիստրատուրայի համար: Ծնողներս պետք է մտածեին գրքերի գումարն ուղարկելու մասին, ծախսեր չէին անի: Ես անընդհատ լաց էի լինում, որովհետև ուզում էի ուսումնա շարունակել: Հետո նրանք ինձ հնարավորություն ընձեռեցին ընդունվել երկամյա մասնագիտական դասընթաց, որը մի տեսակ շատ աղքատ միջնակարգ դպրոց է, որը տևում է երկու տարի: Ամենաաղքատ մարդիկ գնացին այնտեղ, ամեն դեպքում ես ընդունեցի: Քայլելով ետ ու առաջ, առավոտյան և կեսօրից հետո ես մասնակցեցի դասընթացին: Դպրոցը խառն էր. ամենաաղմկոտ տղամարդիկ ձեռքերը բարձրացրել էին մաթեմատիկա դասավանդող տնօրենի վրա, սայթաքել էին նաև իտալացիների և ֆրանսերենի ուսուցիչներին: Աղջիկներին սովորեցնում էին տնային գործեր, տղամարդկանցը՝ գյուղատնտեսական գիտելիքներ: Իրականում մենք ընդհանրապես ոչինչ չսովորեցինք: Իմ շահույթը լավ էր՝ լինելով ամաչկոտ և սովորելու մեծ ծարավ:

Մինչ ուսումնական տարվա ավարտը ուսուցիչները մեզ պատրաստել էին բարեգործական թատրոնի: Ես ստիպված էի փողոցային ոգևի հագնված ներկայանալ: Հորեղբոր գլխարկն էր, շորտը բացակայում էր:

Երբ մորաքրոջս ասացի, նա բացականչեց. «Դու հիմար ես, որ կապեր ես դնում»: Սիրտս չկորցրեց. գնացի վարսավիրի կնոջ՝ Լիեզայի մոտ, որպեսզի խնդրեմ վերցնել որդու տաբատը: Այսպիսով, ներկայացման երեկոյան ես հազնվեցի փողոցային եղջյուրի պես՝ բուռն ծափերի և հորեղբայրներիս հուսահատության ներքո, ովքեր ներկա էին այդ առիթով հանդիսատեսին:

Ցավոք սրտի, նույնիսկ այդ երկու տարին անցավ, և ես ընդմիջտ ավարտեցի դպրոցը՝ մտածելով, որ նախկինի պես և ավելի շատ եմ մնացել անգրագետ:

Գլուխ վեցերորդ - Խնդրում եմ, ներիք ինձ (Աստղերի լույսը)

Ես տասներկու տարեկան էի, երբ մայրս օգոստոսին ինձ հյուր եկավ հորս և փոքր եղբորս հետ, ում առաջին անգամ տեսա: Նրա փոքրիկ դեմքը տեսնելն ինձ ուրախացրեց, և ես հիշում եմ այդ օրը որպես իմ կյանքի լավագույններից մեկը: Ծնողներս վճռել էին ինձ իրենց հետ տանել դպրոց վերադառնալու համար, բայց մորաքույրս արդեն որերորդ անգամ նրանց հետ պահեց այդ մտքից. նա ինձ կուղարկեր դերձակուհի՝ արհեստը լավ սովորելու հեռանկարով: Եվ այդպես էլ եղավ՝ իմ կամքին հակառակ: Ծնողներս գնացին, իսկ ես ապուշի պես մնացի Սիցիլիայում: Այդ ժամանակվանից ես խաղաղություն չունեի և միշտ թաքուն լաց էի լինում: Հորեղբայրներս ասում էին, որ ծնողներս, իհարկե, ինձ իրենց նման չէին սիրի, որ ինձ դատեր պես են մեծացրել (դուստրը, անշուշտ, նույն ցավի միջով կանցներ, ինչ ես): Մի օր մորաքույրս գնաց քաղաքի լավագույն դերձակուհու մոտ, որտեղ մայրս նույնպես արհեստ էր սովորել, որպեսզի հարցնի, թե արդյոք ինձ աշխատանքի կընդունի՞: Դեղագործուհին պատասխանեց, որ արդեն ութ աղջիկ ունի և չի կարող ավելացնել թիվը: Հաջորդ օրը մորաքույրը նրան մի քանի ձու բերեց, որպեսզի համոզի նրան, և նա ասաց. - Մեկ ամսից հետո արի, երևի աշակերտուհիներից մեկը մեկնում է Թուրին, և քո զարմուհու համար տեղ ազատ է մնում: Ճշտապահորեն մեկ ամիս հետո մորաքույրս ինձ ուղարկեց լաբորատորիա: Օրիորդը, ով ոչ ավելի, քան մեկուկես մետր

հասակով, ողջունեց ինձ. «Լավ, ես քեզ կտանեմ, որովհետև ցավում եմ քեզ համար, ես պատկերացնում եմ, որ դու կնախընտրես գալ ինձ մոտ, քան գյուղում մնալ: մորաքրոջդ հետ»: Նա բոլորովին սխալ չէր՝ այդպես մտածելով: Հաջորդ օրը ժամը ութին ես հայտնվեցի: «Սկսիր լաբորատորիան ավելի,- ասաց նա ինձ,- հետո հատակը կլվաս»: Պատմությունը սկսել էր ինձ գարշահոտել: Ես սկսեցի մաքրել, որքան կարող էի: Ես փոքր էի հասակով, տասներկու տարեկան էի, բայց ութն էի:

Հատակը լվանալ չգիտեի՝ գյուղում այն քարից էր, իսկ գյուղում, որտեղ սալիկներն էին, մորաքույրս երբեք չէր լվանում, որ չմաշվի: Փորձեցի անել առավելագույնը, բայց դերձակուհին ինձ էշ անվանեց, քանի որ ես լավ չէի լվացվել: Ժամը իննին աշխատողները ժամանեցին և սկսեցին հետաքրքրվել նոր գործով (փոքր աղջիկ): Նրանք բոլորը խղճահարուստ էին նայեցին ինձ: Ես լսում էի նրանց ելույթները և ապշած՝ չիմանալով կյանքի հիմնական բաները: Ժամանակ առ ժամանակ նրանք ինձ դերձակի աշխատանք էին տալիս, բաներ, որոնք ես չէի սիրում անել, միշտ դառնացած, որ չեմ կարողացել սովորել: Օրվա դրական կողմն էլ կար՝ կեսօրին, ստիպված չլինելով գյուղ վերադառնալ, տանը հանգիստ ուտում էի, անձեռոցիկը փռում սեղանին, դասավորում բաժակը, ջրի շիշն ու ափսեը: Մի խոսքով, մի կտոր պինդ հաց ու պանիր ուտելու համար ես հաճույքով սեղան գցեցի, ինչպես բոլոր սովորական մարդիկ: Ճաշից հետո գնացի մի հարևանի մոտ, ով ինձնից ինը տարով մեծ էր և դերձակուհի էր: Նա օգնեց բացել աչքերս իմ միամտության համար: Նրա հետ ապրում էին մայրը, փղի ոտքերով քույրը և մեկ այլ հաշմանդամ:

Երբեմն ինձ հրավիրում էին մի աման ապուր խմելու: Դերձակուհին խնդրեց, որ օգնեմ իրեն մանկական հագուստի վրա խաչաձև ասեղնագործություն անել: Մի անգամ ես տխրության ճգնաժամ ունեցա և կիսատ թողեցի գործը: Մի անգամ էլ, կատաղի պատճառով, մոխիրը հանեցի բրազիլից ու ցանեցի սանդուղքի երկայնքով: Նրանք ասացին.

«Ո՞վ է այնտեղ. Չիվանդություն կբռնվե՞մ»: Ի վերջո ինձ հասկացան ու ներեցին:

Երբեմն ես բարձրանում էի Անտոնիանո մանկատան միանձնուհիների մոտ՝ որբերի հետ խաղալու: Ես նրանց մի քիչ նախանձում էի, քանի որ նրանք իրենց օրերն ապրում էին կարգով: Նրանք ուտում էին միշտ լավ դրված սեղանով, հետո խաղում էին և վերջապես սահմանված ժամերին աղոթելով նվիրվում էին Աստծուն: Ես մտածեցի. - Բախտավոր նրանց, նրանք այլևս չունեն իրենց ծնողները, բայց նրանք լավ են ապրում միանձնուհիների հետ, մինչդեռ ես ծնողներ ունեմ, բայց ստիպված եմ ապրել այս հորեղբայրների արջերի հետ: Առանց նրանց իմացության, հետագա ձանձրալի հարցաքննությունից խուսափելու համար, երբեմն գնում էի գյուղում ապրող հորաքրոջ մոտ: Ես նրանից գումար խնդրեցի, որպեսզի նամակ ուղարկեմ ծնողներին՝ խնդրելով, որ ինձ իրենց հետ տանեն:

Ամեն տարվա նոյեմբերին նրանք ինձ տանում էին Sant'Ugo տոնավաճառ, որը տեղի էր ունենում Piano Vigna-ում: Այս վայրում հորական տատիկներն ու պապիկները բացեցին մի տնակ, որտեղ պատրաստում էին խորոված միս և երշիկեղեն, որոնք վաճառում էին մի բաժակ լավ գինու հետ միասին: Ինձ համար դա առիթ էր հայրական հարազատներին հետ միասին լինել, համտեսել համեղ միս և խմել գունավոր գազավորված ըմպելիք, նայել կրպակներ, որտեղ վաճառվում են բրազիլներ, լապտերներ, կավե ամաններ, կվարտաներ և բումբաեյլիներ:

Չաջորդ օրը մենք նորից գնացինք Բադիա Վեկիա՝ Սանտ-Ուզոյի տոնին, պատարագ, փոքրիկ երթ և հետո նորից տատիկին ու պապիկին խանութ, ովքեր ինձ առաջարկեցին երշիկ, հաց և գազավորված ըմպելիք, որը լցված էր գնդիկով փակված փոքրիկ շշից: Ներքինի վրա.

Մի անգամ Սուրբ Ծնունդից առաջ գնացինք Մեսինա 3 օրով: Մենք քնել ենք հարազատի հետ: Նրան մի քիչ դուր չեկավ. նա հորեղբայրներին

ասաց, որ շուկայից ֆերմերից ձու է գողացել՝ շեղելով իր ուշադրությունը: Կատեխիզիայում սովորել էի, որ պետք չէ գողանալ: Երեկոյան աղջկաս հետ գնացինք արձաններ պատրաստող պարոնի մոտ: Մեծահոգի լինելու համար հորեղբայրներս ինձ փող են տվել, որ գնեմ դրանք: Կաստրանգիայի յուղած սեղանի վրա ես կարողացա կառուցել Սուրբ Ծննդյան տեսարան: Ծնեբեկի ճյուղերով և մի քանի բամբակի փաթիլներով ես խրճիթ եմ կազմել: Երեկոյան ես վայելեցի երկու մոմերի մթնոլորտը, որոնք ստեղծված էին յուղով թաթախված ընկույզի կճեպով և մի կտոր թելով Մանուկ Յիսուսի կողքին: Հորեղբայր Միքելեն նույնպես գնահատեց այդ գաղափարը և ցանկացավ ինձ պարգևատրել. «Նտոյա, կեղևի երկու փշոտ տանձ», և մորաքույրս գնաց նրանց անկողնու տակ, որտեղ նրանք պահված էին:

Երբ ես դադարեցի քնելու Նովարայում մենակ, Սուրբ Ծննդյան տոների ժամանակ ես իմ հարեւան Անտոնիետայի հետ գնացի ծառայության, որը տեղի էր ունենում առավոտյան ժամը 5-ին Անունգիատա եկեղեցում: Եկեղեցու հետնամասում սրբազանը վճարովի աթոռները տրամադրեց: Տևից բերեցինք: Վերադարձի ճանապարհին այցելեցինք Կարոլինային՝ ինժեների լվացարարուհուն, որն արդեն վաղ առավոտյան աշխատում էր աստիճանների տակ: Այդ ժամանակ նա արդեն գնացել էր Սան Ֆրանչեսկո շատրվանից մեծ կվարտաներով ջուր հանելու, փայտե լոգարանը լցնելու: Նա ասաց. «Կաուսի, սպասիր այստեղ, ես պատրաստվում եմ տեսնել, թե արդյոք պարոնները երեկ երեկոյան թխվածքաբլիթներ են մնացել, որպեսզի դուք կարողանաք նախաճաշել»: Նա գրեթե երբեք դատարկաձեռն չի վերադարձել: Ես Անտոնիետային հրավիրեցի բարձրանալ, և մենք վառեցինք բրազիլը: Երբ Կարոլինան ուտելու այլ բան չգտավ, ես գնացի խոհանոց՝ մի կտոր թունդ հաց և մի բաժակ «բումբաեյլո» ջուր բերելու: Մենք կանգ առանք մինչև ժամը 8-ը թմբուկներ պատրաստելու համար, հետո հրաժեշտ տվեցինք. ես գնացի արհեստանոց, Անտոնիետան գնաց իր տուն մորը օգնելու, քանի որ նա միակ դուստրն էր 8 եղբայրներով:

Միայն Նովարայում ես ինձ քաղաքացի էի զգում: Երբ ես գնացի Տուրի պապի մոտ, ես մաքրեցի նրա պատուհանները, և նա ինձ «սրեա» տվեց (թեյավճար): Գնացի եղունգների լաք գնելու: Ես նաև գնեցի լուծիչը, որպեսզի այն հանեմ, երբ զգացի, որ կհանդիպեմ հորեղբայրներիս: Որպես փոշի օգտագործել եմ տալկը: Վա՛յ, մի օր թողեցի երեսիս ու անցա նեղուկթյուններիս, ապտակներիս ու վիրավորանքներիս միջով: «Այդ աղբի փողը որտեղի՞ց ես գտել»: Իսկ ես ասացի. «Չե՞ս տեսնում, որ այլուր է»: Այդ ընթացքում հարեւանները տեղափոխվել էին մեկ այլ թաղամաս: Մի օր ինձ հրավիրեցին գնալ կրկես: «Ես փող չունեմ...», - ասացի ես: Դրանք ինձ պարտքով են տվել: Կեսօրից հետո նավաստիները լաբորատորիա են գնում՝ վայելելու շոուն. կապիկները տրապիզում, երեխաներ փոքրիկ ձիերի վրա, փղեր, ծաղրածուներ, նախկինում չտեսնված իրեր: Ցավոք, ես ստիպված էի 8 լիրա ստանալ:

Մի քանի օր անց, երբ ես գնում էի Կաստրանգիա, Սան Սալվատորեում հանդիպեցի մի դպրոցականի մորը, որը լիքը բանջարեղենով պայուսակ էր, որը գնվել էր ֆերմերներից: Նա ինձ հարցրեց՝ կարո՞ղ եմ վերադառնալ քաղաք (այն ժամանակվա մտածելակերպի պատճառով ամաչում էր պայուսակով հրապարակ գնալ): Ես համաձայնեցի՝ մտածելով թեյավճարով մի քիչ գումար աշխատել: Ցավոք, դժվարությամբ իր տուն հասնելով, նա ինձ չորս գետնանուշով պարգեւատրեց: Ես չկորցրի սիրտը: Ես մի լիրա վաստակեցի Ֆանտինայից մի տիկնոջ մի շղարշ վաճառելով: Ես պատրաստեցի սովարաթղթե Պինոքիոներ՝ թելով շարժվող ոտքերով և ձեռքերով: Որոշ երեխաներ դրանք գնել են մի քանի ցենտով: Մեկ այլ գաղափար՝ արևային ակնոցներ աղքատ երեխաների համար: Ես փնտրում էի թափանցիկ գունավոր կոնֆետների փաթաթաներ ճաղերի դիմաց: Շաքարաթղթով ես կտրեցի շրջանակը և կարողացա վերականգնել այլ ցենտներ: Երկու ամսից հետո ինձ հաջողվեց վերադարձնել 8 լիրանը:

Պապը, չնայած իր մեծ տարիքին, ասթմային ու ճողվածքին, որ ուներ 5 տարեկանից, փորձում էր շեղել իրեն գյուղում, քանի որ դուստրը գրեթե

երբեք չէր գնում նրան այցելելու: Ամառվա երկու ամիսներին, երբ հարսը եկավ Մեսինայից, նա լավ էր. նա լվաց իր շորերը և շուռ տվեց տունը, որպեսզի մաքրի այն ամենից, ինչ կուտակվել էր տարվա ընթացքում:

Երբ հանդիպում էինք, ինձ ասում էր. «Քո մորաքույրը խայտառակություն է, չես կարող խեղճ ծերունուն կեղտի մեջ այդպես տանջել»: Երեկոյան գնացի զեկուլցելու, բայց մորաքույրը քննադատեց իր քրոջը. Իսկ ես պատասխանեցի. «Ճիշտ ես, ես տեսել եմ քո մաքրումը. դու անգամ միգուկը թթվով լվացիր ու նորից փայլեց»: Այս պահին նա ինձ ապտակեց, քանի որ այս բաների մասին չի կարելի խոսել, իսկ ես զզվելի էի:

Մի օր պապիկս ինձ գումար տվեց, և ես գնեցի մի երգարան, որի մասին խոսում էին արիեստանոցի աղջիկները: Որոշ ժամանակ ինձ հաջողվեց թաքցնել դա, բայց մի երեկո ժամանակ չունեի, և հորեղբայրը, նկատելով, սկսեց հայիոյել. Այդ խոսքերի վրա ես այն նետեցի նրա երեսին, նախքան նա: Նա տեսադաշտից կորցրեց իմ ըմբոստությունը, քաշեց տաբատիս գոտին և սկսեց դաժանորեն ծեծել ինձ: Ես մոտ տասներեք տարեկան էի, և դա միակ դեպքն էր, երբ նա ասաց իր կնոջը. - Լսեցի, որ մի տիկին մեկնում է հյուսիսային Իտալիա, ուղեկցիր քո զարմուհուն գյուղ և ուղարկիր նրան իր հետ ծնողների մոտ: Այդ պահին ես ինձ երջանիկ էի զգում, նույնիսկ ծեծի ցավը մոռացել էի, հետո մտա մտախոհ նստեցի խոտերի վրա: Մութը սկսում էր ընկնել, մտածեցի ես, երբ գիշերվա ստվերները ներթափանցեցին ծառերի ճյուղերի մեջ, և գետից թեթել սառը քամի բարձրացավ:

Չենվեցի ընկուզենիին ու քնեցի՝ նայելով ամպերին: Շատ էի երագում, գունեղ երագների պարս: Թեթև քամի շոյեց դեմքս: Ես բացեցի աչքերս և տարօրինակ կերպով սիրեցի այն վայրը, որը միշտ ասել էի և առաջին անգամ զարմանքով հասկացա, որ այն լուսավորված է միայն աստղերի լույսով: Ես ինձ թույլ տվեցի գնալ այս բարձիթողի վիճակի, նորից երագեցի. Խորհրդավոր հեղուկի պես երջանկությունը կաթիլ առ կաթիլ մտավ իմ փոքրիկ էակի մեջ: Ես քաղցր երեխա չէի: Ոտքերս կնճռոտվել

Էին, որովհետև նրանք քայլել էին առվակի սուր խճաքարերի վրայով, բայց իմ ամբողջ մարմինը և նույնիսկ հոգիս այժմ սովոր էին զգվել այն ամենից, ինչը կարող էր քաղցր ու քնքուշ թվալ: Բայց ես խոստովանում եմ, որ այդ երեկո այդ կարճատև քունը հիանալի էր, և ես այն այլևս չգտա: Երևի դրա համար ես դեռ հիշում եմ դա: Հանկարծ մի ձեռք հենվեց ուսիս, եկավ մորաքույր Անտոնիան և իր ձևով հանկարծակի արթնացրեց ինձ. «Գնանք տուն, երբ հասնենք, դու կհամբուրես հորեղբորդ ձեռքը և կասես՝ խնդրում եմ, ներիր ինձ»: Եվ այդպես էլ եղավ:

Այդ երեկո ես դողալով պառկեցի քնելու, այդ գիշեր չկարողացա քնել և ժամերն անցկացրի օրվա կատաղի սպասումով: Եթե ես քնեի առանց գիտակցելու, ես հանկարծ կզարմանայի ասես մի զանգից կամ գիտակցութայան ցնցումից, որը պահանջում էր, որ ես արթուն լինեի և ցավ զգայի, և ինձ հանգիստ չտվեցին: Մնացած ժամանակն անցկացրի բաց աչքերով, զննելով պատերին գիշերվա խավարը գծած հրեշներին և, ուժ չունենալով ինչ-որ բան անելու, լաց եղա ու արտասվեցի: Բայց դա տխուր լաց չէր, այլ բան էր, որ ես չէի կարողանում ընկալել: Հաջորդ օրը ես չգնացի լաբորատորիա, քանի որ մարմինս նման էր քարտեզի, այն այնքան կապտած էր: Ես վերադարձա միայն մեկ շաբաթ անց, երբ նշանները սկսեցին մարել:

Գլուխ յոթերորդ - Էմիլիա

Կիրակի կեսօրին ես մի քանի ընկերների հետ գնացի մանկատուն. մի միանձնուհի մեզ հաճելի կերպով բացատրեց Ավետարանը մի քանի համապատասխան կատակներով: Ի՛նչ ուրախություն է այդ ժամն ուրախ անցկացնելը: Մի օր նա մեզ ասաց, որ Մեսինայի եպիսկոպոսը ժամանելու է հոկտեմբերին՝ հաստատումների համար:

- Բարձրացրեք ձեր ձեռքը, եթե ցանկանում եք այս Հաղորդությունը, որպեսզի ես այն փոխանցեմ վարդապետ Սալվատորե Աբբադեսային: - Չիմանալով ինչ անել, ես երկչու բարձրացրի ձեռքս: Մի քանի օր անց ես ասացի zizi-ին. Նա ամաչեց՝ մենք պետք է կնքամայր փնտրեինք: Ես առաջարկեցի նրան փոստատարի աղջկան՝ միսս Ռինային, երիտասարդ ուսուցչուհին: Ինչպե՞ս կարող եմք նրան հարցնել: Հաջորդ օրը գնացինք նրա տուն և նա համաձայնեց: 1948 թվականի հոկտեմբերի 9-ի կեսօրին ընկերներիս հետ գնացի Մայր եկեղեցի խոստովանության: Հաջորդ օրը ես առավոտյան գնացի կնքամորս տուն, որն ինձ նվիրեց փոքրիկ սրտերով հյուսված ֆիլիգրան ապարանջան: Ես սկսեցի ուրախանալ: Ժամը 11-ին գնացինք եկեղեցի: Եպիսկոպոսը եկավ և սկսեց սուրբ պատարագ մատուցել: Ընթացքում շարվեցինք կենտրոնական նավի մեջ և հերթով հաստատեց մեզ: Պատարագի ավարտից հետո քեռիներն իրենց կնքամորը նույնիսկ սուրճ չէին առաջարկում: Նրան պարզապես ողջունեցին՝ պարզապես «կոմմար» անվանելով:

Հիշում եմ, որ մանկության տարիներին, երբ վերադարձանք Կաստրանգիայից, մինչ գյուղ հասնելը Փրկչին նվիրված մատուռ կար:

Չիզիս մի պահ կանգ առավ և բարձր ձայնով ասաց. Ես մտածեցի, որ դա աղոթք է: Երբ ես մեծացա, հասկացա, որ նա փոխարենը կանչում է իր հանգուցյալ մորը, քանի որ գերեզմանատունը գտնվում էր հենց մատուռի վերևում: Ես երբեք չէի այցելել գերեզմանատուն, քանի որ zizi-ն նույնիսկ չէր գնացել Սրբերի տունին: Ես գիտեի, որ այդ առիթով մարդիկ միսս Սինյորինոյից ծաղիկներ էին գնում «Ֆուսադելլո» կոչվող վայրում և գրեթե թափորով գնում էին իրենց սիրելիների գերեզմանը զարդարելու: Մի անգամ ես ամուսնության առաջարկություն արեցի zizi-ին. «Ինչո՞ւ մենք չգնանք և այցելենք ձեր մոր գերեզմանին»:

Նա պատասխանեց, որ կներեք: - «Մայրեր-մայրեր» կոչելն անիմաստ է, եթե չես ուզում նրան թեկուզ ծաղիկ բերել: - Այս խոսքերի վրա նա համարյա շարժվեց: Մենք գնացինք Ֆուսադելլո մի քանի քրիզանտեմ գնելու: Բոլոր սրբերի օրը ես գնացի կանչելու Տուրի պապիկին, որ մեզ տանի «մայրիկների» գերեզման, ինձ համար՝ Ռոզա տատիկին: Պապս վերջերս վերակառուցել էր այդ գերեզմանը, քանի որ պատերազմի ժամանակ գերեզմանոցում ընկած միակ ռումբը ոչնչացրել էր այն:

Թեև ես հպարտ էի, որ հաղթել եմ մեկ այլ ճակատամարտում, բայց իմ մտքերը գիշեր-ցերեկ ծնողներիս հետ էին: Ես փորձեցի շեղել ինձ, երբ լաբորատորիայում էի: Ես սկսեցի հաճույք ստանալ կարելուց. ուսադիրների համար բամբակ էի պատրաստում, փչում էի ածուխի երկաթի վրա: Երբ արդուկը տաքանում էր, մեծ աղջիկները արդուկում էին կտորները հագուստ պատրաստելու համար: Այն ձգված պահելու համար ծայրի մեջ դրվում էին երկու ժապավենների միջև կարված կշիռներ: Ես գնացի դրանք գնելու իմ կնքահորից, ով հրացանի նյութ էր վաճառում: Դրանք գնդիկներ էին, որոնք ես պետք է հարթեի մուրճով: Երբեմն նույնիսկ հարթեցնում էի մատներս... Մինչդեռ տիկին Օռլանդոն ավելի մեծ աղջիկների համար վճարովի կտրվածքի դասընթացներ էր անցկացնում: Ես նստած էի հեռու, բայց լսում էի դասերից ինչ-որ բան հասկանալու համար: Մի անգամ հորեղբայրներն ասացին, որ մենք գնալու ենք Ֆանտինա այցելելու «կոմմարին» և «համեմատությանը»,

Նրանց, ովքեր մեզ հետ են քնել, երբ Նովարա են եկել կարևոր գործերով: Մի անգամ կնքամայրը հարցրեց zizi-ին. «Քանի՞ տարեկան ես»: Եվ zizi: - Աչքերս մթնած են, չեմ հիշում - (եթե տեսողությունս չունեի, չեմ հիշում):

Տուրի պապիկի հուշումով գնացի կանաչ գործվածք գնելու, կարողություններս ստուգելու համար կիսաշրջագգեստ պատրաստեցի: Եկավ Ֆանտինա մեկնելու օրը (երկու ժամ ոտքով): Մենք վեր կացանք ժամը 4-ին: Ես ուզում էի Չիզիին զարմացնել՝ հագնելով իմ կիսաշրջագգեստը: Այնքան նեղ էր, ես համարյա չէի կարողանում քայլել: Երբ նրանք տեսան իմ ստեղծագործությունը, սկսեցին ասել. - Մենք մեծացրել ենք այն և հիմա, երբ այն սկսում է աճել, նա բուհ պես է գործում: Դա մեզ ամաչում է: Եվ ես մատնացույց արեցի. «Ես սա չեմ վերցնում, եթե ուզում եք՝ այսպես է, թե չե՛՝ գնացեք»: Բայց հոգուս խորքում մտածում էի «ինչպես կարող եմ քայլել այսքան կիպ կիսաշրջագգեստով...»: Մենք ամեն դեպքում հասանք մեր նպատակակետին: Ստորագրությունը հարցրեց, թե որտեղի՞ց էի պատրաստել այդքան գեղեցիկ կիսաշրջագգեստ: - Sa figi illa - (Նա ինքն է դա արել) պատասխանեց zizi: - Այսպիսով, երբ մենք պետք է ինչ-որ բան կարենք, գալիս ենք նրա մոտ: Բու՛ հպարտությունս...

Երբեմն քաղաքում ես տեսնում էի բաներ, որոնք տխրեցնում էին ինձ: Էմիլիան խուլ համր էր, գուցե անտուն: Նա գրեթե ամեն օր անցնում էր այն փողոցով, որտեղ ես ապրում էի: Եթե նա հանդիպեց ինչ-որ մեկին, նա ձեռքը մոտեցրեց բերանին: Երբեմն մարդիկ նրան մի կտոր հաց էին առաջարկում, բայց կային նրանք, ովքեր անբարեխիղճ պանրի կեղևներ էին տալիս, հետո թաքնվում արձագանքը տեսնելու համար. խեղճ աղջիկը նստեց դռան աստիճանին և գլուխը խփեց պատին: Մի օր, երբ գնում էի խանութ՝ թել վերցնելու, լսեցի կույր Անտոնիոյի բարձր ձայնը: Քաղաքի վերևում գտնվող աբբայությունից նա հայտարարեց, որ սարդիկները եկել են: Պապիս թեյավճարից մի քանի լիրա, որ մնացել էի, գնացի ձկան շուկա մի երկու ունցիա գնելու: Կեսօրին վառեցի վառարանը ածուխով, եփեցի սարդիկները և դրեցի շաքարավազի կտորի

մեջ: Երբ տեսա, որ Էմիլիան անցնում է, ես նրանց տվեցի նրան: Նա զարմացած նայեց նրանց և մի փոքր ժպտաց՝ ինձ շնորհակալություն հայտնելու համար: Ես տեսա նրան, որ նստած էր սովորական դռան մոտ՝ գլուխը պատին չխփելով, բայց նիհար մատները բերանին դնելով: Այդ օրը ես չկերա. ստիպված էի վառարանը մաքրել մնացած ածխից, որպեսզի քեռիներս չհասկանան իմ նախաձեռնությունները:

Անժեւան կեսօրին անցավ այդ փողոցով իր որդու՝ Նինոյի հետ՝ հաշմանդամ տղամարդու, ով քայլում էր, բայց խոսում էր ժեստերով: Նրանք դույլով գնացին մանկատնից ապուր բերելու: Մի օր Նինոն մենակ էր իր դույլով, իմ տան մոտ երկու տղա մերկացրին ու փախան: Նա չկարողացավ շալվարը քաշել: Նա առանց ներքնազգեստի էր: Ես երկչոտ իջա նրան հագցնելու: Ես առաջին անգամ էի տեսնում մերկ տղամարդու: Վայ որ քեռիներն իմանային, սկանդալ կլիներ:

Ծնողներին ուղարկած բազմաթիվ նամակներից մեկում ես ձեռքի ժամացույցի ցանկություն էի հայտնել: Իմանալով, որ տիկին Ագոստինան եկել է Դոմոդոսուլայից, ես գնացի նրան տեսնելու: Ինձ տեսնելուն պես գրկեց ինձ և տվեց ծնողներիս ուղարկած փաթեթը: Բացեցի ու ի զարմանս ինձ գտա գառան շագանակագույն մուշտակ՝ մատի չափ գանգուրներով, ֆետրե գլխարկ և ժամացույցով տուփ: Ես ուրախությունից դողում էի, երբ տիկինը դրեց այն դաստակիս վրա: Նա ինձ մի բաժակ ջուր տվեց, որպեսզի վերականգնեմ, և ես վազեցի տուն: Հաջորդ օրը, երբ հորեղբայրներս եկան Նովարա, ասացին, որ եթե ես հագնեմ այդ մորթին, կմտածեն, որ ես գիժ եմ. քաղաքում ոչ ոք նման բան չունի: Ես այն ամեն դեպքում հպարտությամբ էի հագնում: Ես թևս ետ կթեքեի, որպեսզի բուրրը նկատեն փոքրիկ ժամացույցը: Ես հաճախ պարան էի տալիս, այնպես որ կարճ ժամանակում այն կոտրվեց: Գնալով Կաստրանզիա՝ հանդիպեցի մի քանի տարեց մարդկանց, ովքեր ինձ ժամանակ հարցրին: Վատ տպավորություն չթողնելու համար ես նայեցի այժմ անուղղելի կոտրված ժամացույցին և ասացի, որ մոռացել եմ

փաթաթել այն: - Շատ շնորհակալություն - . Նրանք ողջունեցին ինձ և շարունակեցին ճանապարհը:

Ընկերներին համեմատ ես փոքր էի ու նիհար, նրանք բոլորը «զարգացած» էին: Նամակում մայրս հարցրեց zizi-ին, թե արդյոք ես «զարգացած» եմ իմ քույր Ռոզայի նման: Բայց Չիզի համար այս բաների մասին խոսելը տաբու էր: Նա չգիտեր, որ ես ամեն ինչ գիտեմ կյանքի մասին: Ինչպես միշտ ըմբոստ, նրան ասացի «ես «միսս» չեմ, որովհետև թերսնված եմ»: Իսկ նա. - Ի՞նչ ես ասում: Մենք միշտ աջակցել ենք ձեզ: Մի երեկո ես քնած էի Կաստրանգիայում և ինձ վատ զգացի: Ես սառը քրտինքի մեջ էի: Մտածելով, որ վերջն է, ես աղոթեցի, լաց եղա և դուրս եկա մթության մեջ մի քանի կաթիլ միզելու: Եվ նրանք ասացին. «Եթե մի անգամ էլ վեր կենաս, ես քեզ կխփեմ»: Երևի Տինդարիի Մադոննան պաշտպանեց ինձ: Ես վերադարձա ծղոտե ներքևակի մոտ և քնեցի: Հաջորդ օրը Նովարայի լաբորատորիայում միսս Ասունտան ինձ սովորականից ավելի գունատ տեսավ: Երբ մատուցողուհին ամեն առավոտվա նման տոստի կտորներով սուրճ ու կաթ բերեց, ինձ էլ առաջարկեց:

Գլուխ ութերորդ - Ծիծեռնակների թռիչքը

Շատ ժամանակ անցկացնելով Նովարայում՝ կյանքը կարծես փոխվել էր. երևի այն պատճառով, որ ես գնացի Տուրի պապիկին այցելելու և ամբողջ կեսօրվա ընթացքում անխափան զրուցում էի նրա հետ: Նա ինձ շատ պատմություններ պատմեց իր կյանքի և այն մասին, թե ինչ դժվար է եղել իր գոյությունը մի ժամանակ: Ավելին, ապրելով Նովարայում՝ ես հնարավորություն ունեցա ականատես լինել քաղաքում տեղի ունեցած կարևոր իրադարձություններին: Ամենից առաջ ինձ հուզեցին կրոնական մեծ արարողությունները, երթերը, մկրտությունները, հաստատումները, բայց ամեն ինչից առավել հարսանեկան արարողությունները: Այն ժամանակ հարսանիքները նշում էին երեկոյան, ես գրեթե միշտ գնում էի իմ ընկերների հետ Սան Նիկոլայի եկեղեցում ման գալու:

Մի երեկո տեսա, որ մի հարսնացու սպիտակ զգեստով հոր ուղեկցությամբ դուրս եկավ: Ձյան պես սպիտակ, նա տիկնիկի տեսք ուներ, այնքան գեղեցիկ էր: Հենց Կարմելինան ամուսնացավ Ֆիլիպոյի հետ: Ամբողջովին կարեկցում էի ու երագում. «Ո՞վ գիտի, մի օր ինձ էլ կարող է պատահել...»:

Այդ օրերին տարօրինակ սենսացիաներ ունեի, օդում նոր ու տարօրինակ բան կար, կանխագագուսներ ունեի: Ես անհանգիստ էի և սպասում էի, որ արտասովոր դեպք տեղի ունենար: Եվ փաստորեն միջոցառումը չուշացավ: Կեսօրին մոտ փոստատարը սովորաբար գալիս էր: Հունիսի մի օր լսում եմ նրա ձայնը, որը գոռում էր. «Կամպո, փոստ կա»: Նամակը վերցրի, այն եկավ... Domodossola! Մայրը գրել է քրոջը.

Կտրուկ բացեցի այն, մինչև որ քիչ մնաց պատռեի և կարդացի, մի նորություն եղավ, որին սպասում էի ամբողջ կյանքս. սեպտեմբերի 12-ին մայրս գալու էր Սիցիլիա՝ ինձ վերցնելու և տանելու հյուսիս: Մինչ այժմ ես երիտասարդ տիկին էի, ապագան սպասում էր ինձ, և ես պետք է աշխատանք գտնեի: Իմանալով մորաքրոջս արձագանքը, խոհեմությունից դրդված՝ ես նամակը թաքցրեցի տարայի ներքևում, որը պարունակում էր աղբի ծով. եթե Չիզին կարդացած լիներ, խեղճ ես... Երբեմն քեռի Միշերիլոն, երբ նա չկար: աշխատելով գյուղերում, եկավ Նովառայի խանութ: Երբեմն գալիս էր zizi-ով և տազնապած ասում. «Մայրիկդ վաղուց չի գրել, երևի նրան ինչ-որ բան է պատահել...»: Մյուս կողմից, ես վախենում էի, որ ինչ-որ ակնարկով հերթական նամակը կհասնի: Մի օր, փաստորեն, մեկը ժամանեց, բայց բարեբախտաբար առանց Սիցիլիա ճամփորդության մասին որևէ ակնարկի: Ինձ համար ամառը դանդաղ սահեց, ես չէի կարող սպասել, որ այդ կատաղի սպասումն ավարտվի: Աշխատանքն ինձ օգնեց չմտածել և ժամանակ անցկացնել մինչև մորս գալը: Օգոստոսի 15-ին Աստվածածնի Վերափոխման տոնի առթիվ բոլոր մարդիկ ցանկանում էին ցուցադրել իրենց նրբագեղությունը, և լաբորատորիայում միշտ շատ անելիք կար, ավելին, քան սովորական. շատ կանայք ցանկանում էին ցուցադրել իրենց նոր զգեստը: Օգոստոսի 13-ը նվիրված էր այն բանվորներին, ովքեր կարող էին ինքնուրույն կարել իրենց հագուստը:

Ես խնդրել էի zizi-ին գնել գործվածքը, որպեսզի իմ ընկերների հետ հավասար լինի: Նա համաձայնեց, և ես ընտրեցի Էժանագին բեժ գործվածք՝ կապույտ հանգույցի ձևավորումներով: Արհեստանոցի

օրիորդը կտրեց այն ինձ համար և խնդրեց մի տարեց աշխատողի օգնել ինձ կարել այն: Երեկույթի օրը ես բոլորի նման նոր զգեստ ունեի:

Կային նաև մի քանի ծանոթներ, ովքեր եկել էին Ֆանտինայից: Նրանցից մեկը տեսել էր իմ հայտնի կիպ կիսաշրջազգեստը: Նա բերեց մի կտոր գործվածք և հարցրեց zizi-ին. Ես վերցրեցի նրա չափումները: Ես մտքում ունեի մի մոդել, որը միսս Ասունտան պատրաստել էր հաճախորդի համար: Ես որոշ ժամանակ խնդրեցի այն կտրելու և փորձելու համար: «Ոչինչ, գործվածքը մի քիչ ծանր է, հարմար է աշնանը, կգամ մոտ սեպտեմբերի 20-ին»:

Մինչդեռ լաբորատորիայից մի աղջիկ Կարմելինան իր բոլոր ընկերներին հրավիրեց իր հարսանիքին և սեպտեմբերի մի երեկո նշեց Մատրից եկեղեցում: Zizi-ի թույլտվությամբ ես գնացի արարողության: Հյուրերի մեջ կար նաև մի տիկին Դոմոդոսովայից, ով հայտարարեց իր մոտալուստ հեռանալու մասին. «Կոնչետինա, քո օրերը հաշված են Նովարայում, շուտով մայրդ կգա քեզ տանելու»:

Առատ խմիչքներից հետո ես ուրախ վերադարձա տուն: Անցան օրեր, և Թինդարիի փառատունը հասավ սեպտեմբերի 8-ին, այդ տարի գետի միջով անցնող շատ երկար երթուղին ամենևին էլ այնքան դժվար ու անսահման չէր թվում, ինչպես առաջին անգամ, թվում էր, թե ես թռչում էի: Երբ վերադարձանք Կաստրանգիա, ես տեղեկացրեցի zizi-ին, որ կմնամ մի քանի օր՝ հորինված պատճառաբանությամբ, որ լաբորատորիան փակ կմնա մինչև 12-ը: Այդ առավոտ սիրտս բաբախում էր: Մենք թուզ հավաքեցինք, որ տանենք հարևանի մոտ և շարժվեցինք դեպի Նովարա: Ճանապարհի կեսին ես հեռվից տեսա մորս, որ իջնում էր ջորիների արահետով: Ես վազեցի դեպի նա և գրկեցի նրան ամբողջ ուժով, որ ունեի իմ փոքրիկ գրկում: Չիզին սկսեց գոռալ. «Այո, - պատասխանեց մայրը, - մենք երեք օրից կգնանք»: «Դուք չեք կարող, դուք պետք է պատրաստեք զգեստը Ֆանտինայի տիկնոջ համար»: Դա ևս մեկ պատրվակ էր ինձ հետ պահելու համար: Նա շարունակ բղավեց.

Ես մատով անխռով հպվում էի երկնքին: Իմ միակ ափսոսանքն այն կլիներ, որ այլևս չկարողանայի այցելել Տուրի պապիկին:

14-ի երեկոյան ընթերցեցինք: Չիզին միայն բերանը բացեց մորս վիրավորելու համար. «Ինչպե՞ս ես համարձակվում նրան ինձնից խլել, դու սիրտ չունես, ինձ շատ ես տանջում, ես քեզ այլևս քույր չեմ համարում»: Միշերիլոյին առաջին անգամ տեսա արցունքներով: Նրա փայտի պես կոպիտ ու կոշտ պատյանի տակ, ակներևաբար, մարդկության որոշ կաթիլներ մնացել էին բանտարկված: Ես, մյուս կողմից, մարմարի պես սառել էի ու ընդհանրապես չէի շարժվում:

Գիշերը մի աչքով չէի քնում, հազարավոր մտքեր մտքումս քառսային հալածում էին իրար, և ես չէի համբերում առավոտին, որ գնամ: Մայրը տաքսին պատվիրել էր «cauzi i lupi» (գայլի տաբատ) մականունով պարոնին: Լուսադեմին վեր կացանք, վերջին շոշափեցինք սովարաթղթե ճամպրուկը և հրաժեշտ տվեցինք մեր հորեղբայրներին: Հեռանալուց հետո մորաքույրս լացակումած, մազերով դուրս եկավ իր սենյակից և նետվեց մորս ոտքերի մոտ՝ աղաչելով. կյանքս, խնդրում եմ, ծնկաչոք հարցնում եմ,- ասաց նա,- ես ուղղակի խեղճ կին եմ, մենակ և կեղծ ամուսնու հետ վարվում եմ գազանի պես, ինձ ոչ ոք չի սիրում: Քույրիկս, խնդրում եմ քեզ չխլես նրանից: ինձ, ողորմիր, դու իրավունք չունես ինձ մենակ թողնելու, նա մեր մեջ մեծացել է ինչպես ծաղիկը, և հիմա ոչ մի երախտագիտություն»:

Խառնաշփոթ մազերով և ցեխից կաթող դեմքով նա բռունցքով հարվածեց գետնին՝ անիծելով ողջ տիեզերքը: Մայրս հասկանում էր, որ քույրը վտանգավոր է դարձել ու կորցնում է խելքը, անհամբեր էր: Սակայն նա չշարժվեց, չթողեց, որ իրեն խղճահարեն, խուլ էր նրա մոլորությունների հանդեպ, նայեց դեպի հեռուն ու սպասեց իր դրամայի ավարտին: Երբ մորաքույրս հասկացավ, որ մայրս անդրդվելի է, նա շտապեց իր սենյակ՝ մերժելով մեզ վերջին հրաժեշտ տալը: Հանկարծ մենք հեռացանք, նա վերադարձավ փողոց՝ հայիոյելով, երբ մենք հեռանում էինք, տեսանք, որ նա փոքրանում է, մինչև նա դարձավ մի

փոքրիկ սև գունդ, որը միախառնվում էր քարերի հետ: Միգուցե ես դաժան էի նրա հետ, ինչպես կարող են լինել միայն երեխաները, բայց հիշում եմ, որ երբ հեռանում էի նրա տնից՝ պաշտպանված մորս ձեռքով, երբ տեսա, որ նա պատրաստվում է անհետանալ իմ աչքից, իմ ամբողջ վրդովմունքը հանկարծ վերածվեց սիրո: և ես կարեկցանքի զգացում էի զգում նրա հանդեպ (հետագայում իմացա, որ նա մի քանի ամիս լաց էր լինում փողոցներում, կարծես ես մեռած լինեի):

Պիացա Բերտոլամիում տաքսիների դռները բացվեցին. Պատուհանից ես ձեռքով էի անում բոլորին, ում տեսա մինչև քաղաքի վերջը: Ճամփորդության ընթացքում սրտիս ցավով դիտեցի համայնապատկերն ու երկիրը, որը կամաց հեռացավ հայացքիցս, երկար լռեցինք, մինչև տեսա ծովը: Մինչ այժմ ես շատ հեռու էի Նովարայից, հաստատ: Մտքումս հակադիր մտքեր էին կռվում ու չէի կարողանում զսպել դրանք, հետո արթնացա, երբ մայրս շոյեց ինձ՝ զգուշացնելով, որ եկել ենք: Յետո ես ինտենսիվ սիրեցի այն երկիրը, որն այդքան երկար ժամանակ ատում էի իմ տխուր կյանքի պատճառով: Վիզիտորե կայարանում մեծ խառնաշփոթ էր, մեզ նման շատերն իրենց սովորաբար ճամպրուկներով և այլ պայուսակներով մեկնում էին հյուսիս:

Ծովից բարակ քամի եկավ, և ես զգացի, թե ինչպես է աղը բուրում շուրթերիս: Գեղեցիկ զգացում, որն առաջին անգամ էի զգում: Կես ժամ սպասեցինք գնացքին: Ինձ համար դա նոր օդ էր: Ժողովուրդը երգում էր «Պրոֆեսոր, ասա ինձ, որն առաջինն եկավ՝ հավը, թե ձուն» երգը: Բոլորը վերադառնում էին մայրցամաքի արձակուրդներից: Երբ հասանք Մեսինա, ես զարմանքով տեսա, թե ինչպես են լաստանավը նստում վագոնները: Սեպտեմբերի կեսերն էր, և Նեդուցի վերևում գտնվող այդ կապույտ երկնքում հազարավոր ծիծեռնակներ էին պտտվում: Իրենց թռիչքով ասեղնագործում էին իմ երազանքը՝ վերջապես վերադառնալ ընտանիքիս հետ ապրելու: Փորձեցի այդ լուսավոր ֆոնի կենտրոնում տեսնել Աստծուն ու, թեև չտեսա, բայց իմ փոքրիկ հոգու խորքից շնորհակալություն հայտնեցի: Անհամար ժամերից հետո մենք իջանք

Յո՞ւմ, որպէսզի ավելի շատ ժամեր սպասելուց հետո գնանք դեպի Միլան, որտեղ ևս մեկ գնացք փոխվեց Դոմոդոսուլայի համար: Երազանք էր: Այդ գնացքում մայրս բարեւեց իր ծանոթ մի քանի մարդկանց: Բոլորը հարցնում էին, թե որտեղից է նա և ով է նրա հետ աղջիկը: Նրանք չգիտեին, որ նա ևս մեկ դուստր ունի:

Ես դիտեցի լանդշաֆտները. ես զարմանքով տեսա Մաջիորե լիճը և կղզիները, հետո լեռները: Յարցրի, թե ինչքա՞ն ժամանակ է մնացել, որ հասանք՝ իմանալով, որ քաղաքը լեռներով շրջապատված հովտում է: Մենք Դոմոդոսուլա հասանք ուշ առավոտյան: Երկինքը մոխրագույն էր, փողոցներն էլ կարծես մուգ ներկված լիներ, մարդիկ վճռական քայլով քայլում էին գետնին նայելով, նույնիսկ հագուստները մուգ էին: Կայարանում հայրս մեզ սպասում էր իմ փոքր եղբոր հետ, որին ես տեսել էի Սիցիլիայում երկու տարի առաջ: Յամբուրներ և գրկախառնութիւններ: Երբ մենք գնացինք տուն, ես փորձեցի բացահայտել այն վայրը, որը շուտով կդառնա իմ քաղաքը: Ես հաշվում էի տների պատուհանները, բայց դրանք այնքան շատ էին, որ ես կորցրել էի իմ հաշվարկները: Չափազանց շատ պատուհաններ կային, և շատ տներ իրար վրա: Նրանք այնքան բարձր էին, որ աչքերս կորել էին երկնքում:

Ես գլխապտուկտ գգացի: Յագարավոր հարցեր պտտվում էին գլխումս, որոնք անհամբեր գնում-գալիս էին: Ճանապարհորդության ընթացքում ես չկարողացա մեկ բառ արտասանել: Յետո տանը մեկ այլ անակնկալ ունեցա, երբ տեսա քույրերիս, որոնց հիշում էի միայն լուսանկարներից: Մեկ այլ անակնկալ էր խոհանոցը՝ լվացարանով, ծորակով և գազօջախով (Նովարայում տանը ջուր չկար և փայտով էինք եփում): Երեկոյան Կոմարե Գրացիան մեզ հյուր եկավ դստեր՝ Կատերինայի հետ: Նույնիսկ հարևաններն էին ուզում ինձ հանդիպել: Յաջորդ երեկոյան հայրս ինձ տարավ կինոթատրոն: Իմ կյանքի ամենագեղեցիկ երեկոներից մեկը, որը կհիշեմ հավերժ, մինչև վերջին օրը: Ես վերջապես հայրիկիս հետ էի, նախկինում սիրում էի նրան, ինչպես մեկը սիրում է բացակա հորը, հիմա հիանում էի նրանով և վերջապես առաջին անգամ ինձ պաշտպանված

զգացի, կարծես նրա արքայադուստրն լինեի: Մի խոսքով, ինձ թվում էր, թե քայլում եմ ամպերից վեր, վայրէջք էի կատարել տիեզերքի մեկ այլ կետում:

Գլուխ իններորդ - Դուռ դեպի դրախտ

Մինչ Սիցիլիան մեկնելը մայրս հասցրել էր ինձ աշխատանք գտնել մորթագործության մոտ, և երկու օր անց ուղեկցեց ինձ աշխատանքի: Առավոտյան շուտ դուրս եկանք տնից. ես շատ հուզված էի այս լուրից:

Սուտքի մոտ ինձ դիմավորեց միսս Թիլդը, ով ինձ ժպտաց և բռնեց ձեռքիցս՝ հաճելի և ընկերասեր կին: Թիլդն ինձ միլաներեն ասաց. «Բարև բելա տուսա (աղջիկ), արի քեզ ծանոթացնեմ ինձ հետ աշխատող աղջիկներին՝ Նելլան և Թերեզիան: Նրանք մեծ փորձ ունեն, քեզ կսովորեցնեն աշխատել: Եթե կան: ցանկացած ինդիր, - ավելացրեց նա, - մի ամաչեք հարցնել»: Այսպիսով, մի աչք թարթելու մեջ ես հայտնվեցի իմ նոր աշխատանքի հետ:

Ես արդեն ինձ մեծ էի զգում, և Բելա Տուսայի կյանքում այս փոփոխությունը նշելու համար, նրա դաշտանն առաջին անգամ եկավ: Նա շատ բան չգիտեր այդ թեմայի մասին, բայց Նովարայում իր ավագ ընկերներից լսած պատմություններից հասկացավ, որ այսպես է կերպարանափոխվել երիտասարդ տիկնոջ: Նա հասկացավ, որ կին լինելու համար այդ ազդանշանն իրեն պետք չէ. նա արդեն այն ամենի շնորհիվ էր, ինչ սովորել էր, գիտեր ու սիրել: Այն այլևս թրթուր չէր և

փոխակերպվել էր թիթեռի: Նա եկավ հեռվից ու մի քանի րոպեում մի աշխարհից մյուսն անցավ: Նա մենակ էր և շատ հպարտ էր դրանով:

Այդ ընթացքում ես սկսում էի ծանոթանալ նոր աշխատանքին: Այն ժամանակ մորթյա օձիքներն օգտագործում էին վերարկուներին ամրացնելու համար: Կաշիները թրջվում էին սպունգով և վերջապես գամվում փայտե տախտակի վրա՝ բոլոր կողմերից քաշելով: Ես հիշեցի այն մասին, երբ Սիցիլիայի լաբորատորիայում ես ջախջախեցի կապարները, որպեսզի հագցնեմ իմ հագուստի հատակը: Այստեղ էլ մատների վրա ինչ-որ մուրճ կար: Եթե մի քիչ արև լիներ, դրանք չորանում էին փողոցի այգում, ուստի ես պետք է պահակ լինեի պարսկական թանկարժեք գառան, աղվեսի, ջրաքիսի և առնետի մկանի մորթիների համար: Մինչ ես խնամում էի նրանց, ինձ դուր էր գալիս հետևել մեքենաներին և անցնող մարդկանց: Ես նույնիսկ ներշնչեցի մեքենայի արտանետվող գոլորշիները և փորձեցի ներծծվել քաղաքի այդ բույրով, այնքան նոր և արբեցնող փոքրիկ աղջկա համար, ով մեծացել է մաքուր օդում: Քաղաքն անցնում էր իմ հայացքից առաջ, և ես նույնիսկ կորցրի ժամանակի զգացողությունը: Հայրս ինձ բացատրեց, որ այնտեղ օրը բաժանված է ժամերի, մինչդեռ երբ ես ապրում էի Կաստրանգիայում, ես գիտեի միայն արևի ծագումն ու մայրամուտը: Երբեմն, երբ ես մաշկը խնամում էի, վերևի հարկից մի տարեց տիկին գալիս էր ինձ ընկերություն անելու: Նա խոսեց խիստ պիեմոնտերենով, և ես ոչինչ չհասկացա. «Ինչ գեղեցիկ կատակ է, da ndua ti vegnat (որտեղից ես գալիս): Cuma ti se ciamat (ինչ է քո անունը): Ես փոխում եմ. «Ti mi capisat mia (չե՞ս հասկանում): Երբ կաշիները չորացան, միսս Թիլդը կտրեց պարանոցի ձևը այն դերձակուհիների համար, ովքեր պատվիրեցին դրանք:

Քիչ-քիչ սովորեցի դնել ֆրիսելիսա լցունը, օղակը դրա շուրջը և հետո աստառը: Իմ կարողությունների շնորհիվ սկսեցի շաբաթական գրպանի գումար ստանալ և շուտով ինձ համապատասխանեցրին կենսաթոշակային նշաններին: Ես ինձ ավելի մեծ էի զգում:

Լաբորատորիայում ռադիո կար՝ ես հաճույքով լսում էի երգերը: Այն ժամանակ սառնարանները սովորական չէին, բայց երիտասարդ տիկինը ուներ սառցե տուփ, որը նա լցրեց սառույցի կտորներով, որոնք մատակարարել էր մի պարոն, ով սայլով անցնում էր քաղաքի փողոցներով: Նման քաղցրահամ ջուր խմելն ինձ համար նորություն էր: Էժան փայտի վառարանը տաքացրեց տունը: Նա հեռախոս չուներ, բայց երբ պետք էր հաճախորդներին զանգահարել, ինձ ուղարկեց իր մորաքրոջ մոտ, որը մի քանի բանվորներով շինարարական ընկերության սեփականատեր էր: Սրանց մեջ, զուգադիպությամբ, առաջին անգամ տեսա... Բայց սա մեկ այլ պատմություն է, որը, եթե ժամանակ ու ցանկություն ունենամ, հետո կպատմեմ:

Տանը լավ էի ուտում, երեկոյան դուրս եկանք այցելելու քաղաքի կենտրոնը՝ իր քարե տանիքներով և գեղեցիկ պատուհաններով խանութներով: Շաբաթ օրերին մայրիկիս հետ գնում էի շուկա, որը զբաղեցնում է կենտրոնի լավ հատվածը, երբ կեսօրին մոտ աշխատանքից դուրս էի գալիս: Գործվածք գնեցիք, որ ինձ վերարկու պատրաստենք: Վանդակավոր էր: Ես բացեցի այն Սուրբ Ծննդյան կեսգիշերային պատարագի ժամանակ իմ իրերը զարկելով: Մի խոսքով, երջանիկ կյանք:

Եկավ բարեկենդանը: Գալլետիի թատրոնում անցկացված ամանորյա երեկույթին մտերիմ ընտանիքի հետ ներկա եմք եղել: Երազ էր տեսնել դիմակահանդեսի գնդակները ֆոսֆորային լույսերի բեմադրության մեջ:

Հաջորդ շաբաթ օրը, երբ ես վեր կացա, ինչ-որ բան այն չէր: Ես լաց էի լինում, որովհետև մայրս ինձ San Pellegrino magnesia չէր տվել: Մարտինիից ժամանեց նրա զարմիկը: Նա ճաշեց մեզ հետ: Կեսօրին ինձ տարօրինակ զգացի, թվում էր, թե երջանկությունս վերջանում է: Հայրիկն իր զարմիկին ուղեկցեց գնացք, հետո ընթրեցինք:

Այդ երեկո մենք դուրս չեկանք զբոսնելու: Հայրիկը մայրիկին ասաց. «Ես գնում եմ բարի մոտ ընկերուհիներին այցելելու»: Ժամը 22-ի

սահմաններում նա տուն վերադարձավ գունատ դեմքով և շնչակտուր՝ կրծքավանդակի ուժեղ ցավից քարացած: «Թերեզա, ինձ երիցուկ պատրաստիր»: Մինչ հայրս շնչափող էր անկողնու վրա, ես մորաքրոջս հետ վազեցի 50 մետր հեռավորության վրա բժիշկ կանչելու: Նա անմիջապես եկավ, բայց այդ ընթացքում հայրս դադարել էր ապրել: Ավելի ուշ իմացանք, որ աորտան պայթել է: Միևնույն է, անելու բան չէր լինի, հայրս անցավ դրախտի դռնով և թռավ դրախտ: 1951 թվականի փետրվարի 17-ն էր: Ամբողջ գիշեր ես մնացի՝ հայացքս հառած հորս անօգնական մարմնին: Գլուխս պտտվում էր, միգրենի և գլխապտույտի խառնուրդ, որը քիչ էր մնում ինձ տարներ այն սենյակից, որտեղ բոլոր առարկաները դարձան ատելի, քանի որ նրանք անարդար մահվան վկաներ էին: Ես երբեք չէի դադարում մտածել հորս և Դոմոդոսովայում ինձ սպասվող դաժան ճակատագրի մասին, արցունքներն այլևս չէին կարող հոսել աչքերիցս, որովհետև լացից չորացել էին: Որտե՞ղ էր նա թաքնվել այն Աստծուն, որ ես պատկերացրել էի հեռանալուցս՝ Մեսինայի նեղուցի շրջուցիչ լույսի ներքո: Ինչո՞ւ նա լքեց մեզ: Ինչո՞ւ էր նա ինձ այդքան խաբել: Ինչո՞ւ հիմա, երբ ես գտա հորս, նրան ընդմիշտ խլեցին ինձանից: Ո՞րն էր այս ողբերգության իմաստը: Այժմ, երբ Աստված այստեղ՝ Դոմոդոսովայում, թվում էր տարբեր, հեռավոր, անորսալի, թվում էր, որ նա ստեղծված էր խավարից, անորսալի և աննկատ, դառն, մի Աստծու, որին այլևս չգիտեի՝ Նորից վստահե՞լ, թե՞ անտեսել մնացած օրերս: Գիշերներ ու գիշերներ ես լուռ էի, մթության մեջ լարված աչքերով հսկում էի, համարյա հուսալով, որ օրվա գալուն պես ամեն ինչ կվերադառնա նախկինին: Այդ տագնապալի օրերին, երբ ընտանիքս անդունդի եզրին էր, ես հասկացա, որ դրախտը փոքրիկ աղջիկների համար տեղ չէ:

Այդ գիշերներից մեկը, վաղ առավոտյան, ես փլուզվեցի և տանջալից քնից հետո խորասուզվեցի քաղցր երազի մեջ. հայտնվեցի լճի վրա, հետո հայրս հայտնվեց ինձ երկնային լույսի մեջ ընկղմված աչքերով և դեմքով: Այժմ նրա դեմքն այլևս չէր տառապում և Նորից գեղեցիկ էր: Նա քաղցր ժպտաց ինձ, բռնեց ձեռքս, գրկեց ինձ ու սկսեց խոսել ինձ հետ:

«Երեխա՛ս,- ասաց նա,- այն, ինչ հիմա ուզում եմ քեզ ասել իմ սերն է, այն ամենը, ինչ ուզում եմ քեզ համար: Հանգամանքները հանգեցրել են նրան, որ մենք իրար չենք ճանաչում, ես ափսոսում եմ, որ չեմ տեսել, որ դու մեծացել ես...»:

Երբեմն մտածում եմ այդ երազանքի և իմ վերջին ճամփորդության մասին, մտածում եմ, թե երբ է Տերը կանչելու ինձ, սիրում եմ պատկերացնել, որ երբ անցնեմ դրախտի դուռը, հայրս ինձ կսպասի, այդ երեկոյի պես հազնված նա ինձ տարավ այնտեղ կինո. նրա հետ մենք շատ բան ունենք միմյանց ասելու, մենք պետք է ընդմիջտ վերսկսենք այդ ցուրտ փետրվարյան գիշերը ընդհատված այդ խոսակցությունը: Դա կլինի լավագույն միջոցը, կարծում եմ, սկսելու իմ վերջին ճամփորդությունը:

Մայրը հուսահատության մեջ մնաց չորս երեխա ու թոշակ չունեցավ, քանի որ հայրը հասարակ կոշկակար էր: Աշխարհի ողջ ցուրտն ու ամբողջ ցավը իջել էր մեր խեղճ գաղթական ընտանիքի վրա:

Հեռու մեր երկրից, կյանքից հեռու, անապատի քամին քարշ տվող ավազահատիկներ էինք:

Մայրս կորցրել էր իրեն և ամբողջ հոգին: Նա դարձել էր դատարկ պատյան: Նրա մարմինը փայտի կտորի պես կծկվել էր, նա երբեք չէր դադարում նիհարել, և կորցրած հայացքը գունատ ու անարտահայտված դեմքով մի ամբողջ րոպե հառած մնաց դեպի մի հեռավոր կետ՝ դեպի հոր գերեզմանը: Նա դարձել էր ուրվականի, որին պատել էր մոռանալու անհնարինությունը: Ես զգացի այն պահը, երբ նա ընկնելու էր և ընկղմվելու հուսահատության մեջ, առանց ելքի: Ես փորձեցի ցնցել նրան, ես խոսեցի նրա հետ՝ փորձելով ուրախացնել նրան: Անհավատալիորեն, դերերն ամբողջությամբ փոխվել էին. դուստրն էր, ով մխիթարում էր մորը՝ պատմելով նրա պատմությունները, որպեսզի պատրաստի նրան կյանքին առանց ամուսնու և օգնի նրան մոռանալ: Ես՝ ավազ դուստրս, դեռ 15 տարեկան չէի դարձել:

Ընթրիքից հետո ես վերադարձա աշխատանքի մորթագործության մոտ, որպեսզի մի քանի ցեևս էլ վաստակեմ: Ես էի, որ փորձում էի վառ պահել հոկսի բոցը: Բայց ի վերջո, մայրս, չգիտեմ, թե ինչպես, երևի հոևահատության ուժգևությանբ, մեկ ու մյուև լացի միջև վերցրեց ամբողջ աշխարհն իր ուևերին և կամաց-կամաց վերադարձավ դերձակուհուն՝ կարելով մի քանի կիսաշրջագգեստ և խալաթներ:

Գլուխ տասներորդ - Գեղեցիկ տուգան

Նույն տարվա մայիսին իմ փոքր եղբայրը հիվանդացավ կարմրուկով, և ես էլ հիվանդացա, քանի որ մանուկ հասակում չէի վարակվել: Մինչ ես անկողնում էի, լսեցի, թե ինչպես է մայրս դուռը բացում: Ինչ-որ մեկը ինչեցրել էր դռան գանգը: Հետո լսեցի zizi-ի և Michelillo-ի ձայները: Ես անհանգստանում էի. առաջ նրանք ինձ երբեք չէին տարել Դոմոդոսոլա՝ ծնողներիս տեսնելու, իսկ հիմա նրանք հայտնվել էին: Նրանք մնացին մոտ մեկ շաբաթ, հետո մի փոքր հիասթափված հեռացան, քանի որ հույս ունեին, որ ես իրենց հետ կվերադառնամ Սիցիլիա: Նոյեմբերին սև եզրագծով նամակ եկավ: Մայրը տագնապած էր ու ձեռքը դողում էր, երբ բացում էր: Ես տեսա նրա լացը. zizi-ն հայտարարեց Թուրի պապի մահվան մասին: Նոյեմբերի 8-ին նրան մահացած են գտել Բորդոնարոյի գյուղում: Նա 87 տարեկան էր: Հաջորդ տարի տեղի ունեցավ ևս մեկ ավելի մեծ հիասթափություն, երբ պատահաբար հետաքննությունները հանգեցրին մահվան պատճառին՝ արտաշիրմման ժամանակ հայտնաբերված թաշկինակը կոկորդում խեղդվելու պատճառով: Հանցագործությունը կատարել է կինն իր եղբոր՝ գյուղացի հարեւանների

հետ՝ 11 հազար լիրի թոշակը հափշտակելու նպատակով: Հետագայում նա 24 տարի բանտարկեց, իսկ նա 12 տարի մեղսակցության համար:

Ես շարունակեցի տխուր մնալ: Քիչ փողով 5 հոգով չէինք կարողանում յուրա գնալ: Միսս Թիլդն ինձ խորհուրդ տվեց կեղծ աշխատանքից ազատվել, որպեսզի կարողանամ գրանցվել աշխատանքի գրասենյակում: Հաճախ էի գնում ստուգելու՝ աշխատանք կա՞, բայց հույսը քիչ էր: 53-ի ապրիլին իմացա, որ գործարանում մի քանի աղջիկ են վարձել: Նրանք դրա կարիքը չունեին, նրանց հայրերն արդեն աշխատանք ունեին: Ուստի ես գնացի գրասենյակ բողոքելու. ինձ ավելի շատ պետք էր աշխատել, քան մյուսները: Մայիսին ես վերջապես մտա մի գործարան, որտեղ նրանք արտադրեցին էլաստիկ ժապավեններ, կոշիկի ժանյակներ, ժապավեններ և խողովակներ էլեկտրական լարերի համար: Զրտնաջան աշխատանք շաբաթական 6-13 և 13-21 հերթափոխով: Ընթացքում ես նաև գնում էի մորթագործի մոտ՝ աշխատավարձս լրացնելու և մորս թեթեւացում տալու:

Օգոստոսը եկավ. Արձակուրդների համար Կոմարե Գրացիան ստիպված էր մեկնել Սիցիլիա՝ այցելելու տարեց մորը: Ես էլ որոշեցի հեռանալ աղջկաս՝ Կատերինայի հետ: Գնացքով մեկնեցինք Միլան, ապա Հռոմ, ուր հասանք գիշերը: Մենք պետք է մի քանի ժամ սպասեինք Սիցիլիա տանող գնացքին:

Կայարանում մենք գտանք մի քանի համազյուղացիների, որոնց թվում էին Նովարայից գաճաճ դերասան Սալվատորե Ֆուրնարին և մի զինվոր, որի անունը չեմ հիշում: Մինչ տիկին Գրացիան հանգստանում էր

Նստարանին, ինձ և Կատերինային հրավիրեցին զբոսնելու: Մեզ տարան Պիացա Էտորա՝ մոտտարելլո ուտելու: Ինձ թվում էր, թե ես նորից սկսում եմ կյանքի կոչվել:

Երբ արդեն լեփ-լեցուն գնացքը եկավ, տիկին Գրացիան շտապեց նստել երկու պայուսակով: Գնացքն ամբողջությամբ չէր կանգնել, և նա ընկավ գծերի վրա: Կատերինա, ես և ողջ ամբոխը աղաղակեցինք դեպի Յավերժական Յորը, երբ մենք նրան դուրս հանեցինք կապտուկներով լի, բայց հրաշքով կենդանի: Նա հրաժարվել է հիվանդանոց տեղափոխվելուց: Մեկ ժամ հետո գնացքը գնաց: Կեսօրից առաջ մենք հասանք Terme Vigliatore կայարան, որտեղ մենք նստեցինք ավտոբուսը, որը մեզ տարավ Նովարա Սիցիլիա՝ zizi-ի և Micherillo-ի հյուրերին:

Նրանք մեզ ընդունեցին որպես պատվավոր հյուրեր: Երեքս էլ այդ գիշեր անկողնում էինք, ես ու Կատերինան մի աչքով չքնեցինք: Տիկին Գրացիան լի էր ցավով: Այդ նույն գիշեր անակնկալ եղավ. մի քանի երիտասարդներ մեզ կիթառով և ջութակով սերենադ արեցին, բայց քեռի Միշերիլոն ջղայնացած ստիպեց նրանց փախչել:

Կատերինայի մայրը գրեթե ամբողջ ժամանակն անցկացրել է անկողնում: Տասը օրվա ընթացքում նա ընդամենը երկու անգամ է դուրս եկել ծեր մորն այցելելու: Կեսօրին գնացի լաբորատորիայի դասընկերներիս ու ընկերներիս մոտ: Մի օր տեսա նաև մի դպրոցականի, ով եկել էր ինձ գրկելու: Նա ձեռքից բռնել էր հեծանիվ, և ես խնդրեցի, որ ինձ տանի զբոսանքի: Այն ժամանակ Նովարան երբեք հեծանիվով աղջկա չէր տեսել: Հենց նա իմացավ, zizi-ն ինձ նախատեց. «Դու բու ես դարձել, ես երբեք չէի պատկերացնի նման բաներ»:

Վերադառնալով Դոմոդոսոլայում տիկին Գրացիան պայքարում էր ապաքինվելու համար: Այդ անկումից հետո արթրոզի ցավը տիրեց: Նա համարձակվեց միայն այն ժամանակ, երբ ընտանիքի հետ գնաց ինչ-որ խնջույքի, որտեղ ինձ նույնպես հրավիրեցին:

Ես վերադարձա աշխատելու գործարանում և մորթագործության մոտ, բայց ինձ նոր փորձառություններ էին անհրաժեշտ: Մի օր, երբ այցելում էր Սան Ժերվասիոյի և Պրոտասիոյի ծխական համայնքը, դոն Ջուզեպպե Բենետին մոտեցավ ինձ՝ ինձ մի քանի հարց տալու: Նրան վստահեցի իմ բոլոր վիշտերը: Նա ինձ քաջալերեց և ասաց. «Կիրակի կեսօրին արի հռետորության: Այնտեղ դուք կգտնեք կաթոլիկական ակցիայի նախագահ Սինյորինա Գերմանային, ով ձեզ կծանոթացնի աղջիկների հետ և շատ լավ խորհուրդներ կտա»: Ես անմիջապես հանգստացա. մի քիչ ամաչկոտ սկսեցի ընկերանալ: Ես վախենում էի խոսել չիմանալուց, բայց Աստծո օգնությամբ հաղթահարեցի առաջին դժվարությունները: Ես պատրաստակամորեն կարդում էի ասոցիացիայի թերթը՝ հիացած հիմնադիր Արմիդա Բարելիով. նրա շնորհիվ իմ կյանքը բարելավվեց: Երբ գործարանի հերթափոխը դա թույլ տվեց, ես առավոտյան 7-ին գնացի պատարագի, որտեղ հանդիպեցի Դոն Բենետին, ում ես համարում էի իմ հոգևոր տնօրենը: Կիրակի օրը ես առաջարկեցի մեկ ժամ անցկացնել եկեղեցու դիմացի բարի մամուլի ստենդի մոտ: Հետագայում նրանք ինձ հրավիրեցին անդամագրվելու ՀԱԻ-ի խորհրդին: Այդ բոլոր պարտավորություններով ես ինձ կարևոր և կատարված էի զգում:

Գործարանի գործընկերներս ինձ մոլեռանդ էին համարում, բայց ես անհարմար չէի զգում, իրականում աղոթում էի նրանց համար ու հետ կանչում, երբ հերթափոխն սկսելուց առաջ հանդերձարաններում գռեհիկ էին խոսում:

Գլուխ տասնմեկերորդ - ճենապակյա դեմք

Մի ամառային կիրակի Գերմանական կաթոլիկական ակցիայի նախագահը կազմակերպեց ճամփորդություն դեպի լեռներ: Մնացած քիչ գումարով ես կարողացա վճարել ճամփորդության արժեքը: Ավտոբուսով հասանք Գոզլիո, հետո ճոպանուղով Ալպե Դեվերո, իսկ հետո ոտքով դեպի Կրամպիոլո: Ես խորհում էի ծաղիկներով ծածկված լեռների գեղեցկության մասին՝ ռոդոդենդրոններ, գորտնուկներ, վայրի խլորձներ: Հապալաս՝ հյուրասիրելու համար: Քարե տանիքներով խցիկներ և փայտե պատուհաններ, որոնց պատուհանագոգերից կախված էին վառ կարմիր և վարդագույն խորդենիներ: Ես Գերմանային հարցրի, թե որտեղ է ավարտվում ճանապարհը: «Երբ մենք հոգևած լինենք, մենք կկանգնենք փաթեթավորված ճաշի համար»: Ժամը 13-ի սահմաններում մենք կանգ առանք խմելու մաքուր ջուրը, որը ժայռից հոսում է դեպի ձորը: Ուտելուց, աղոթելուց և երգելուց հետո ճամփա ընկանք վերադարձի ճանապարհ: Ուրախությունից դողում էի. այսքան գեղեցիկ օր չէի անցկացրել: Տանը մայրիկիս ամեն ինչ պատմեցի ու տեսա նրա ժպիտը:

Ժամանակ առ ժամանակ ես նամակ էի ստանում Նովարա Սիցիլիայից ընկերոջից. նա խնդրում էր իրեն աշխատանք գտնել Դոմոդոսոլայում, որպեսզի մենք հանդիպենք: Ես շատ շփոթված էի, բայց երջանիկ, որ ինչ-որ մեկը սիրահարված էր ինձ: Դոմոդոսոլայից մի տղա էլ կար, բայց ինձ դուր չեկավ. առավոտյան նա մի շոտ գրապպա էր խմում և միշտ կարմիր այտեր ուներ:

Առավոտյան մեդիտացիաները ցույց տվեցին ինձ դեպի մենաստան տանող ճանապարհը, բայց միևնույն ժամանակ ինձ դուր էին գալիս երեխաները և ընտանիք կազմելու գաղափարը: Ես ինքս ինձ վստահեցի Աստծո կամքին, կիրակի կեսօրն անցկացրեցի հռետորաբանության մեջ՝ պլանավորելով ամենշաբաթյա կատեխիզմի պարտավորությունները իմ ընկերների հետ: Մի քանի կիրակի մենք գնում էինք հարևան քաղաքների հռետորներ: Ավտոբուսի ճանապարհորդությունն ինձ անհանգստացրեց, բայց քաջությունը հաղթահարեց մի փոքր տառապանք:

1954 թվականի մայիսի 1-ին ACLI-ը և հռետորությունը կազմակերպեցին ճամփորդություն՝ առավոտյան ուխտագնացություն Մադոննա դի Օրոպայի սրբավայր և կեսօրին Բիելլայում Պատվավոր հովվի կողմից հանրահավաք: Ես առաջիններից մեկն էի, ով գրանցվեց իմ ընկերոջ և նրա ընկերոջ՝ Պիերինոյի հետ միասին: Երիտասարդներով լի 2 ավտոբուս հեռացավ. Նրանց մեջ մի ամաչկոտ շիկահեր տղա, որին ես արդեն ինչ-որ տեղ տեսել էի: Նա էր՝ շինարարական ընկերության բանվորը, ուր ես գնացի մորթագործի հաճախորդներին կանչելու: Պիերինոն նրան ծանոթացրեց ինձ հետ. նա իր զարմիկն էր: Օրվա ընթացքում նա երբեք իր հայացքն ինձ վրա չէր թողնում: Երբ տուն հասա, մորս ասացի այդ մասին: Հաջորդ օրը երեկոյան նրան տեսա առաջին հարկում գտնվող սենյակի փոքրիկ պատշգամբի տակ: «Մայրիկ, մայրիկ, արի և տես, ահա այն տղան, ում ես հանդիպեցի Բիելլայում»: Եվ նա կես ժպիտով. «Ակնհայտ է, որ նա սիրահարվում է քեզ»: Հաջորդ օրը երեկոյան, հարեւանի հետ դուրս գալով, նրան գտա իմ դիմաց: Նա ամաչկոտ հարցրեց՝ կարո՞ղ է գալ մեզ հետ: Մի փոքր անորոշ ընդունեցի: Սառույցը կտրեցինք՝ այս ու այն մասին զրուցելով: Երբ գործարանում կեսօրվա հերթափոխն ավարտվեց, նա ինձ ուղեկցեց տուն: Մի երեկո ես նրան բարձրացրի, որպեսզի ծանոթացնեմ մոր հետ, որը նրան շատ լավ ընդունեց: Ազատ ժամանակ հաճախում էր հռետորության: Հետո տղաներին ու աղջիկներին բաժանեցին, միայն հանդիպման վերջում կարողացան հանդիպել: Մասնակցել ենք նաև LOfu-ի ժողովներին:

Թեև մայրս եկել էր Սիցիլիայից, որտեղ երկու տղաներ, ովքեր սիրում էին միմյանց, չէին կարող մենակ դուրս գալ փողոց, նա վստահեց մեզ, և մենք սկսեցինք խաղաղ ճանապարհորդություն: Ջուզեփին ինձ ասաց, որ ծանոթացել է հայրիկիս հետ. փող աշխատելու համար, քանի որ 4 երեխա է եղել, և միայն հայրն է աշխատել, մանուկ հասակում իր տանից մի քանի քայլ հեռավորության վրա գտնվող գորանցի ֆինանսիստների համար ինչ-որ գործեր է արել: Երբեմն նա բերում էր նրանց կոշիկները հայրիկիս վերանորոգման համար: Ես հաճույքով լսեցի:

Նա ինձ այլ բան ասաց. երբ 1950թ. սեպտեմբերի 16-ին ես անցա Յոռմով, որպեսզի հասնեմ Դոմոդոսուլա, մենք վիրտուալ հանդիպեցինք: Ջիուզեփին, ինչպես ես դեռ անվանում եմ նրան, եկել էր հեծանիվով Սուրբ տարվա համար: Արկածային ճանապարհորդություն. նա հեռացավ Դոմոդոսուլայից հովտից մի քահանայի հետ, ով արագորեն ոտնակոխեց լեռնային կոշիկներով: Նրան հետեւելը գրեթե անհնար էր: Նա կանգ առավ միայն այն ժամանակ, երբ տեսավ մի բանջարանց՝ աղցան բերելու համար: Ճանապարհի կեսին Ջուզեփին մնաց մենակ: Ճանապարհին նա գտավ փողոցային վաճառողի՝ հին հեծանիվով, որը բարձրաձայն էր անպետք, որպեսզի վաճառի: Նրանք միմյանց ընկերություն էին անում մինչև Յոռմո:

Օգոստոսը եկավ. Գործարանը փակվում էր արձակուրդների պատճառով, և ես որոշեցի գնալ և այցելել քրոջս՝ Ռոզային, ով ապաքինվում էր Մերգոցո լճի բլուրներում: Տունը վարող միանձնուհիներին խնդրեցի մի քանի օր մնալ: Այս միտքը հենց նոր ասացի Ջուզեփին: Տանը հանգստացող այլ աղջիկներ էլ կային: Նրանց թվում է միանձնուհու գեղեցկուհի գարմուհին: Աստվածածնի Վերափոխման տոնի 15-ի առավոտյան նա մեզ կանչեց իր սենյակ պատարագից հետո պարապելու: Նա մեր դեմքերը լցրեց զանազան քուլքներով, թևաներկով և շրթներկներով. մենք նման էինք մոմե արձանների: Ճաշի ժամանակ միանձնուհի մորաքույրը ետ կանչեց իր գարմուհուն. իմաստ չկար, որ նա մեզ այսպես վարվեր:

Կեսօրին, պատուհանից նայելով լճին, տեսա, թե ինչպես է Գյուլզեն դուրս գալիս: Ես չէի ուզում, որ ինձ տեսնեն այդ ճենապակյա դեմքով: Տեսնելով ինձ դռան մոտ՝ նա գրեթե չճանաչեց ինձ: Ես ներողություն խնդրեցի՝ բացատրելով, որ դա փորձ է եղել, և մյուս աղջիկները նույնպես կերպարանափոխվել են: Կեսօրին մենք քայլեցինք տան պարտեզում: Երեկոյան մոտ նա ողջունեց ինձ. «Կհանդիպենք շուտով Դոմոդոսովայում, բայց ձեր դեմքով մաքուր և թարմ, ինչպես նախկինում»:

Գլուխ տասներկուերորդ - Վիուեա

Երկու շաբաթ արձակուրդներն ավարտվելուց հետո ես վերադարձա գործարան աշխատելու հերթափոխով՝ ժամը 13-ից մինչև 21:00-ն: Մինչ ես մանգաղներ էի խրում մեքենաների լիսեռի մեջ, մտածում էի Giuse-ի մասին, բայց միևնույն ժամանակ չէի անում: մեծ ցանկություն ունենալու տեսնելու: ժամը 21:00-ին հնչեց ազդանշանը, և իմ սիրտը սկսեց արագ բաբախել: Թղթապանակը դրոշմելով՝ դարպասի ելքի մոտ կիսախավարի մեջ հեծանիվ տեսա: Իրոք նա էր. նա մոտեցավ ինձ, ամաչկոտ նայեց դեմքիս ու ասաց. «Ինձ դուր ես գալիս այնքան պարզ»: Նա ինձ ստիպեց նստեցնել հեծանիվի խողովակին և տարավ տուն: Մենք փոխանակեցինք մի պարզ բարի գիշեր: Դա տեղի էր ունենում գրեթե ամեն օր: Կիրակի ցերեկը մենք մի քանի հեծանվային զբոսանք կատարեցինք մոտակա գյուղերում: Մի օր նա ինձ տարավ իր տուն՝ ծանոթացնելու հայրիկիս և մայրիկիս, երկու քույրերիս և եղբորս: Կամաց-կամաց նա ինձ ծանոթացրեց նաև իր հորեղբայրների և զարմիկների հետ որպես ընկեր:

Երբ մայրս մեզ պատշգամբից տեսավ, ստիպեց մեզ բարձրանալ տուն: Մինչ նա սիրում էր այդ տղան, ես շատ անորոշ էի: Դեկտեմբերի 8-ին՝ Անարատ Հղության օրը, իմ անվան օրը, հնչեց դռան զանգը: Ծաղկավաճառն էր, ով ինձ տվեց կարմիր մեխակների մի փունջ: «Մայրիկ, Ջուզեն ինձ ուղարկեց իր բարեմաղթանքները»: Ինչ հիասթափություն էր, երբ բացեցի գրությունը. դա նա չէր, այլ 14

տարեկան մի տղա, որին պատահաբար հանդիպեցի: Ստորագրությամբ գրված էր «Ես սիրում եմ քեզ»: Երևի կարծում էր, որ ես իր տարիքին եմ:

Սուրբ Ծննդյան նախօրեին Ջուզը հայտնվեց շոկոլադներով լի մեծ գունագեղ ծաղկամանով և շնորհավորական բացիկով: Ես շնորհակալություն հայտնեցի ու միասին գնացինք կեսգիշերային պատարագի: Տուն վերադառնալուն պես նա ինձ ասաց. «Վաղը ես պետք է գնամ ընտանիքիս հետ՝ հարազատներիս հետ ճաշելու, նորից կհանդիպենք Boxing Day-ին»: 26-ի առավոտյան մորս ասացի. «Էդ տղայի հետ էլ դուրս չեմ գալիս, ծաղկամանը հետ եմ տալիս, պարտավորություններ չեմ ուզում»: Եվ նա խիստ հայացքով. «Դու խելագար ես, դու կարող էիր դա անել, եթե արդեն չկերած շոկոլադները»:

Հաջորդ օրերին Ջուզեն, ինչպես միշտ, եկավ ինձ աշխատանքից վերցնելու: Ճանապարհի ոտքով կամ հեծանիվի խողովակի վրա ես գրեթե չէի խոսում նրա հետ: 1955 թվականի Ամանորի օրը ես գնացի պատարագի: Նա էլ այնտեղ էր ու վերջում ինձ ուղեկցեց տուն: Դռան մոտ նա ինձ ասաց. «Կարո՞ղ եմ իմանալ, թե դու ինչ ես մտածում, որ ես այսպես տանջվեմ», և նրա աչքերից արցունք հոսեց: Այդ ծղոտը կոտրեց ուղտի մեջքը, և ես ժպտացի նրան: Նա ինձ համբուրեց և ասաց. «Այսօր կեսօրից հետո ես քեզ կվերցնեմ, որպեսզի գնամ Կալվարիո լեռան ընթրիքի: Երեկոյթից հետո ֆիլմ կցուցադրվի ACLI ակումբում»: Ընդունեցի ու հրաժեշտ տվեցինք: Տանը զեկուցեցի, մայրս ուրախ-ուրախ ասաց. «Էսպես լավ տղա չես գտնի»:

Ժամը 14:00-ին մենք գնացինք Գողգոթիա ջրու ճանապարհով՝ Via Crucis-ի մատուռներով: Հասնելով Սրբավայր, երգեցինք երեկո, օրհնությունից հետո գնացինք ակումբ: Ֆիլմի վերնագիրը չեմ հիշում, բայց շատ ձանձրալի էր, ուստի առաջարկեցի վերադառնալ քաղաք՝ Կատենա կինոթատրոն, որտեղ մեզ հաջողվեց վայելել ավելի լավ ֆիլմ, որը կոչվում է «Վիոլետ»:

Ապրիլին, գնացքով ճամփորդելով Վիգեցցոյի հովտով և Յենտովալլիով, մենք նրա ծնողների հետ գնացինք Լոկառնոյի ծաղկի բոց փառատունին: Մենք հանդիպեցինք Ջուզեփ կնքահորը, ով ինձ ներկայացրեց որպես «ընկերուհի»: Նա ձեռքերը դրեց գրպանները և դրամապանակից հանեց 10 շվեյցարական ֆրանկ, տվեց Ջուզեփին և ասաց. «Ապրես, ե՞րբ ես ամուսնանալու»: Մենք նայեցինք իրար, երբեք չէինք խոսել այդ մասին:

Հետագա օրերին մենք սկսեցինք զվարճացնել ամուսնուկայան գաղափարը: Մենք նույնիսկ տանը խոսել ենք այդ մասին: Մայրիկը երջանիկ էր, բայց միևնույն ժամանակ քիչ ֆինանսական հնարավորություններ կային: Կամաց-կամաց մի քանի սավան ու ներքնազգեստ գնեցինք: Մենք առանձնակի կարիքներ չուներինք: Մենք գնացինք փոքրիկ, համեստ բնակարան փնտրելու: Մենք գտանք այն հնագույն Մոտա թաղամասում և, հետևաբար, սահմանեցինք հարսանիքի օրը՝ երկուշաբթի սեպտեմբերի 19-ը: Ես մորս հետ գնացի Panzarasa գործվածքների խանութ՝ հարսանյաց զգեստի ժանյակ գնելու և այն տարա միսիս Թիլդին՝ մորթագործին, որը միշտ խոստացել էր ինձ սիրով պատրաստել այն:

Քաղաքապետարանում մայրս պետք է ստորագրեր ամուսնուկայան արգելքը, քանի որ ես դեռ անչափահաս էի: Ջուզեփ ծնողները նույնպես ուրախ էին. Ծխական համայնքում մոնսինյոր Պելանդան մեզ քաջալերական գեղեցիկ խոսքեր ասաց. «Միշտ մնացեք համեստ՝ մեծ հավատքով՝ դիմակայելու այն ուրախություններին և տխրություններին, որոնք մեզ պահում է կյանքը: Ես թույլ կտամ ձեզ գտնել կարմիր վագորդին նավի երկայնքով»:

Մենք պետք է պատրաստեինք այն հարազատների և ընկերների ցուցակը, ում բարեհաճությունները կհանձնվեն սովորականի պես: Շատ քիչ հյուրեր. Ջուզեփ մայրն ասաց՝ «Երկու յուրաքանչյուր ընտանիքում»: Կամաց-կամաց հասանք 35 հոգու: Ընտրվել են վկաները՝ Ջուզեփ հորեղբայր Կարմելոն և ինձ համար Պիերինոն՝ մեր հանդիպման ճարտարապետը: Հարսանիքից մեկ շաբաթ առաջ տղամարդկանց

հռետորությունը՝ Դոն Ջուզեպպե Բրիակկայի գլխավորությամբ, մեզ համար խնջույք էր պատրաստել: Վարպետ Ֆուրիգան գրատախտակին նկարել է ողջույնների նկար և ստեղծել մագաղաթ՝ ընկերների ցուցակով: Նաև սեղան կար՝ պատված խմորեղենով և խմիչքներով: Հռետորությունում նման խնջույք դեռ չէր եղել: Սուրբ Ժերվասիոյի և Պրոտասիոյի եկեղեցական եկեղեցին վերանորոգվում էր, իսկ սալահատակը լի էր ավերակներով ու քարերով, բայց որոշ պատրաստակամ կանայք ամեն ինչ արեցին այն մաքրելու համար՝ ի պատիվ Ջուզեպպեի և Կոնստտայի:

Սեպտեմբերի 16-ին Չիզին և Միշերիլոն ժամանեցին, տեղափոխվեցին, քանի որ Կոնչետինան ամուսնանում էր, և նա պետք է ուղեկցեր նրան դեպի գոհասեղան՝ զբաղեցնելով հոր տեղը, որն այլևս այնտեղ չէր:

Միևնույն ժամանակ, մի քանի փոքրիկ նվերներ եկան. սուրճի կաթսա, սրճադաց, ռոզոլիոյի բաժակներ, ափսեների և դանակ-պատառաքաղների հավաքածուներ բարեհաճություն ստացած հարազատներից և ընկերներից, խոհանոցային հավաքածու Պիերինոյի և նրա հորեղբայրների կողմից: Women's Catholic Action-ը մեզ նվիրեց Սուրբ ընտանիքի հետ անկողնու կողքի նկարը, օգնական Դոն Բենետտին մի հրաշալի կանաչ ծաղկաման արծաթյա դեկորացիաներով:

Նախորդ գիշերը երկար էր: Մտածեցի մորս մասին, ով մնացել էր երեք փոքր երեխաներով և քիչ միջոցներով: «Դու քիչ հավատ ունես, մի՞թե հռետորական դպրոցը քեզ չի սովորեցրել, որ կյանքում միշտ նախախնամություն կա», - ասացի ինքս ինձ: Երկուշաբթի 19-ին ես վեր կացա ժամը յոթին: Տիկին Թիլդը ժամանեց ժանյակավոր զգեստով: Նա հագրեց ինձ և հարմարեցրեց միլանից գևածս շղարշը: Առավոտյան ժամը 9-ին տաքսին եկավ ինձ եկեղեցի տանելու: Ես շփոթված էի, գտա մարդկանց ծով, որոնք նայում էին ինձ: Ջուզեն արդեն գոհասեղանի մոտ սպասում էր ինձ նարնջագույն ծաղիկների փունջով, իր քրոջ՝ Ռոզայի ուղեկցությամբ, քանի որ մայր Օլիմպիան չափազանց ոգևորված կլիներ

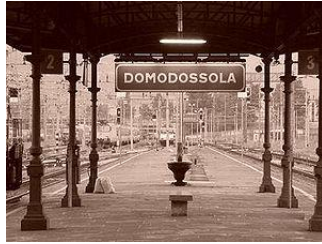
առաջին երեխայի ամուսնանալու կապակցությամբ: Ես միացա նրան քեռի Միշերիլոյի ուղեկցությամբ կարմիր վագորդի վրա:

Ձանգվածը սկսվեց. Մոնսինյոր Պելանդան նույնպես զգացմունքային էր: Հիշում եմ խրախուսական քարոզը, մատանիների օրհնությունը, ցմահ հավատարմության խոստումը և արարողության ավարտին ստորագրությունները: Դուրս գալու ժամանակ Պիերինոյի մայրը, ով այդ պահին դարձել էր նաև իմ մորաքույրը, կրծքիս դրեց կաթուղիկական գործողության կանանց կրծքանշանը:

Գլուխ տասներեքերորդ - Նոր կյանք

Եկեղեցում տոնակատարությունն ավարտվելուն պես, զովացումները հաջորդեցին «Վիա Կաստելացցոյի» Grandazzi բարում: Հյուրերի հետ մեկ համբույրի և մյուսի միջև մենք ապերիտիվ ունեցանք մի քանի պիցցայով և խմորեղենով: Հատուկ ողջույն և համբույր ինձամի Օլիմպիային և Արմանդոյին, ովքեր մայրիկի հետ գնացել էին ճամպրուկը վերցնելու, այնուհետև շտապեցին կայարան՝ իրենց մեղրամսի համար 12.15 գնացքը բռնելու:

Մայրիկը լաց էր լինում իր աչքերը: Մենք մտանք կուպե: Կայարանի վարպետը սուլիչով հայտարարեց մեկնման մասին, մինչդեռ ես ու Ջիուզը թեքվեցինք պատուհանից՝ վերջին հրաժեշտ տալու համար: Սկսվեց մեր կյանքի արկածը:

Երբ մենք հասանք Ֆլորենցիա, մենք շարժվեցինք դեպի հյուրանոց, որը ցույց տվեց մորթագործ տիկին Թիլդը: Շքեղ մուտքի մոտ մեզ դիմավորեց երաժշտությունը, հետո սպասավորը մեզ տարավ երրորդ հարկի սենյակ: Մեզ համար ամեն ինչ նոր էր, նույնիսկ երկտեղանոց մահճակալում քնելը:

Առաջին օրը մենք այցելեցինք քաղաք, երկրորդը գնացինք Piazzale Michelangelo, որտեղ դուք կարող եք հիանալ ամբողջ Ֆլորենցիայով: Մենք մի քանի լուսանկար արեցինք. Giuse-ի տեսախցիկը կարող էր ութ սև ու սպիտակ լուսանկար անել ֆիլմի ժապավենով:

Երրորդ օրը մեկնում Ջոմ: Հյուրանոցն ավելի համեստ էր, քանի որ զոհաբերություններով ինձայված գումարը պետք է բավարար լիներ: Մենք մի քանի օր կանգ առանք՝ այցելելու չորս բազիլիկները, որոնք Ջուզեն

տեսել էր Սուրբ տարում և Տրեվի շատրվանը: Մենք վերադարձանք նաև
Էդորա շատրվան, որը 53-ի հայտնի գիշերվանից էր, երբ Սինյորա
Գրացիան ընկավ գնացքի տակ:

Եկավ Սիցիլիա մեկնելու ժամանակը: Երկար ճանապարհորդությունից
հետո գնացքը հասավ Կալաբրիա և վերջապես Սիցիլիան երևաց Վիլլա
Սան Ջովաննիից: Ջուզեպե վայելում էր այդ պահերը. գնացքը բեռնվում էր
լաստանավ, Մադոննինան՝ Մեսինա նավահանգստի մուտքի մոտ:

Կայարանում մեզ սպասում էին հորեղբայր Կարմելոն՝ մոր եղբայրը,
կնոջ՝ Գաետանայի և դուստրերի՝ Ռոզետայի ու Անտոնիետայի հետ:

Նրանք մեզ ընդունեցին երկու արքայազնի պես: Մենք մնացինք երկու
օր՝ այցելելով Մեսինա՝ տաճարի ժամացույցը, որը ես տեսել էի մանուկ
հասակում, Մադոննա դի Մոնտալտո և այլ շատ գեղեցիկ հրապարակներ:

Այդ տանը միայն մի թերություն կար՝ ճաշի ժամանակ հորեղբայրներն ու
հորեղբայրները հագնվում էին և սեղանի շուրջ նստելու փոխարեն ասում
էին. «Արի գնանք ծովափով զբոսնելու»: Ես ու Ջիուզեպե անտրամադիր
դուրս եկանք՝ սրտնեղելով: Ժամը 23-ի սահմաններում մենք
վերադարձանք տուն, և մորաքույրը սկսեց ճաշ պատրաստել: Մի գիշեր
նա խիսունջները կեղևի մեջ դրեց սուսի մեջ, բայց կարևորը սերն է, ոչ
թե սովորությունները:

Երրորդ օրը մի քանի արցունքներով մեզ ուղեկցեցին գնացք: Քեռի
Միշերիլոն տաքսու վարորդի հետ Terme Vigliatore կայարանում էր՝
Նովարա հասնելու համար: Գյուղում մեզ սպասում էին Չիզին, մորաքույր
Մարիչիան և մորաքույր Պեպինան: Իրոք, թվում էր, թե Դոմոդոսուլայի
իշխանները գալիս էին:

Հաջորդ օրը մենք գնացինք Բադիավեկիա՝ այցելելու իմ հորական
տատիկին՝ Կոնցետային և հորս հորեղբայրներին, քույրերին ու
եղբայրներին: Տատիկիս ծխախոտի խանութով փոքրիկ հրապարակում
հավաքվել էին գյուղի բազմաթիվ բնակիչներ, ովքեր ինձ ճանաչում էին

մանուկ հասակում և կանչում էին մարդկանց. «Կոնչետիևան եկել է ամուսնու հետ»:

Համբույրներ, գրկախառնություններ, կարմիր դեմքեր: Ինձ երազ էր թվում: Ուղիղ հինգ տարի էր անցել այն օրվանից, երբ ես հեռացա երկրից:

Երկու օր անց մեզ ուղեկցեց տաքսու վարորդը «Cauzi i Lupu» դեպի Տաորմինա: Կեսօրին նա մեզ տարավ ռեստորան, որտեղ մեզ հյուրասիրեցին սպիտակ ձեռնոցներով: Ես ու Ջուզեպե իրար նայեցինք, որ ասեինք. Այցելելով Տաորմինա, իսկ հետո՝ Կաստելմուլա՝ հորդառատ հորդառատ անձրևի տակ, երեկոյան վերադարձանք Նովարա՝ հոգնած, բայց գոհ:

Հաջորդ օրն արդեն Դոմոդոսուլա վերադառնալու ժամանակն էր: Մեզ սպասում էին նոր կյանքի պարտավորությունները:

Գլուխ տասնչորսերորդ - Մեր առաջին բները

Թեև ես արդեն ձեռնարկել էի ճանապարհորդությունը դեպի Դոմոդոսովա 50 և 53 թվականներին, կարծես առաջին անգամ էի մեկնել. ես գնում էի դեպի նոր կյանք՝ որպես զուգ:

Երբ մենք վերջացրինք գնացք նստելը լաստանավով, մենք բարձրացանք պատշգամբ՝ տեսնելու նավահանգստի Մադոնինան և Սիցիլիան կամաց հեռացող:

Արցունքով վերադարձանք կառքը՝ նստելով փայտե նստարաններին: Այն ժամանակ երկհարկանիներ չկային:

Երբ գիշերը եկավ, մենք սկսեցինք նիրհել մեր վզից կախված: Մեկ-մեկ վեր էինք կենում պատուհանից դուրս նայելու: Կարևոր կայարաններում կայարանապետը բարձրաձայն հայտարարեց քաղաքի անունը: Նեապոլում մայթերին պիցցա վաճառող «գուլալիոնիներ» են եղել: Խորամանկ ճանապարհորդներից փողը վերցրին, հետո գնացքը գնաց ու մնացին փողով ու պիցցայով:

Կամաց-կամաց մենք մոտեցանք Միլանին: Դոմոդոսովա տանող գնացքում ես կրկին զգացի այն էմոցիան, որն առաջին անգամ զգացել էի 5 տարի առաջ՝ Մաջորե լիճը, Օսոլայի լեռները, քարե տանիքները: Այս անգամ ամուսնունս՝ Ջուզեփի հետ միասին: Կեսօրին մոտ մենք հասանք մեր նպատակակետին:

Ջուզե Արմանդոյի մայրն ու հայրը սպասում էին մեզ: Տոնակատարություն էր. եթե կարողանան զանգերը դողանջել:

Արագ ճաշ մայրիկ Օլիմպիայի հետ, այնուհետև Մոտտա թաղամասի մեր նոր մանկապարտեզում հանգստանալու համար: Հաջորդ օրը ես վերսկսեցի իմ աշխատանքը գործարանում, և Ջուզեն վերադարձավ շինհրապարակ:

Մտքերս գնացին մորս՝ աջակցությանս բացակայության պատճառով, բայց իմ հոգևոր ղեկավար Դոն Բենետտին խրախուսեց ինձ աղոթել՝ վստահեցնելով, որ շատ մարդիկ սիրում են նրան: Երբեմն ես ու Ջուզեփ գնում էինք նրա տուն ճաշի, և նա հաճույք էր ստանում դրանից: Միևնույն ժամանակ, քույրերիցս մեկը աշխատանք էր գտել՝ նոր աջակցություն ցուցաբերելով ընտանիքին:

Կարճ ժամանակ անց մենք հայտնեցինք մայրիկին, մայրիկ Օլիմպիային և հայրիկ Արմանդոյին, որ նրանք հուլիսին տատիկ ու պապիկ են դառնալու:

Ես սկսում էի հղիության ընթացքում անհարմարությունն զգալ, բայց աշխատանքը պահանջում էր: Այն ժամանակ աշխատողները պաշտպանված չէին, ինչպես հիմա: Ջուզեփն հաջողվեց ավելի լավ աշխատանք գտնել, քան բացօթյա շինհրապարակում. փոքրիկ գործարան, որը պատրաստում է փայտե իրեր, ինչպիսիք են տակառի խրոցակները, բրոյա շղթաները քանդելու գործիքներ և նաև «paungi» (փայտե պտտվող գազաթներ): Հինգերորդ ամսից սկսեցինք այցելել խանութներ՝ ապագա նորածնի համար մանկասայլակ փնտրելով: Լայնությունը միշտ ավելի մեծ էր, քան մուտքի դուռը, և մենք ստիպված էինք որոշել տուն տեղափոխվել:

Այն ժամանակ գործակալություններ չկային, գնում էիք, այստեղ-այնտեղ հարցնում էիք: Պրովիդենսը մեզ ստիպեց բնակարան գտնել Սկապաչինոյի տան երկրորդ հարկում, հենց մորթագործի արհեստանոցի մոտ:

Կարճ ժամանակում մենք կազմակերպեցինք տեղափոխությունը: Մենք այլևս քաղաքի կենտրոնում չէինք, բայց ոչ հեռու, ավելի մոտ իմ աշխատավայրին:

Ամսական վարձը 8000 լիրա էր, մեր չնչին աշխատավարձի համար շատ էր, բայց բնակարանը բարեհամբույր էր ու լուսավոր: Բակում մենք կարող էինք ունենալ նաև մի քանի քառակուսի մետր հողատարածք,

որտեղ ես կարող էի աճեցնել անուշաբույր խոտաբույսեր և ծաղիկներ, իմ կիրքը:

Բանալիները ստանալուց հետո սենյակները մաքրեցինք և խոհանոցում գեղեցիկ վարագույրներով հագցրեցինք պատուհանները, ժանյակավոր վարագույրներով: Տեղափոխումն ավարտվելուց հետո կյանքը շարունակվեց բնականոն հունով: Իմ որովայնն ավելի ու ավելի նկատելի էր դառնում: Մի օր գործընկերս ինձ հարցրեց, թե երբ եմ ծնվելու տանը և խորհուրդ տվեց գնալ գինեկոլոգի: Այսպիսով, ես պայմանավորվեցի առանձին: Բժիշկը քիչ էր մտում ինձ նախատեր՝ շատ երկար սպասելու համար. «Վեցերորդ ամսից հետո չես կարող աշխատել, և արդեն յոթերորդ ամսում ես. ռիսկի դիմել ես»: Հաջորդ օրը ես փաստաթուղթը հասցրի գրասենյակ և նույնիսկ աշխատակիցն ասաց, որ ես միամիտ եմ:

Միևնույն ժամանակ ես պատրաստեցի լեյետը՝ հյուսելով մայրիկիս տրամադրած հին սավաններից պատրաստված սվիտերներ, վերնաշապիկներ, կոշիկներ և տակդիրներ:

Գնացինք գնելու նաև մանկասայլակը, որը պատրաստել էի իմ կողմից չեզոք գույներով ասեղնագործված սավաններով՝ չիմանալով տղա է, թե աղջիկ: Վերջապես, հուլիսի 2-ի երեկոյան ջուրս պայթեց, և մեր ճամպրուկներն արդեն հավաքած՝ ոտքով ճանապարհ ընկանք հիվանդանոց: Ինձ զննած գինեկոլոգը Ջուզեփին ասաց, որ կարող է տուն գնալ: Աշխատանքը նոր էր սկսվել, և տևեց մոտ 20 ժամ: Հաջորդ օրը նա վերադարձավ ծննդատուն, երբ ես դեռ սպասում էի ծննդատանը:

Ինչ-որ պահի մի տղա ծնվեց, և բուժքույրը գնաց պատմելու երեխայի հորը, որը քիչ էր մտում հուզվել: Մեկ ժամ անց նա կարողացավ գրկել մեր առաջնեկին, որի անունը Արմանդո էր, ինչպես իր պապը: Մի քանի ժամ անց տեղեկացել են նաև տատիկ-պապիկներին, հորեղբայրներին և հորեղբոր տղաներին: Թվում էր, թե նա առաջին երեխան էր ամբողջ աշխարհում:

Գլուխ տասնհինգերորդ - Փառք ենք տալիս Աստծուն...

Ճննդատան բուժքույրերն այս մսից ու արյունից արարածին ծնվելուց մի քանի ժամ հետո բերեցին իմ անկողին: Դրեցին կրծքիս: Բացի այն կտորից տիկնիկից, որը zizi-ն ինձ համար պատրաստել էր որպես երեխա:

Այն ժամանակ հիվանդանոցում մնալը մեկ շաբաթ էր: Մինչ տուն վերադառնալը գնացինք հիվանդանոցի եկեղեցի «մաքրման»՝ քահանայի օրհնությունը:

Բաժանում ամեն ինչ պատրաստ էր տուն գնալու համար, բայց գլուխս սկսեց պտտվել: Մանկաբարձուհին ստուգեց իմ ջերմությունը. 39. Ես և տիկնիկս ստիպված էինք մնալ ևս երկու օր: Վերջապես հինգշաբթի 12-ին, գրեթե ապաքինված, վերադարձանք տուն: Կիրակի 15-ին Արմանդոյին նոր անվասայլակով տեղափոխեցին մկրտության ավազան՝ իր հոր՝ Ջուզեպպեի, նրա ընկեր Մարիուչիայի հետ որպես կնքամոր և նրա կնքահայր Բասիլիոյի՝ հռետորի ընկերոջ հետ: Միջոցառմանը ներկա լինելու բերկրանքը չունեի, քանի որ մեծերը սնահավատությունից դրդված խորհուրդ էին տալիս տանը մնալ: Ես բավարարվեցի մի փոքրիկ թարմացում պատրաստելով:

Եռյակի կյանքն այլ էր, բայց ես բավականին լավ ստացա: Ես շատ կաթ ունեի, երեխան մեծանում էր, և ես նրան ամեն շաբաթ տանում էի մանկապարտեզ՝ ստուգումների:

Ցավոք, երկու ամսվա վերջում ես վերադարձա գործարան՝ աշխատելու: Այն ժամանակ մանկապարտեզներ չկային: Տատիկները պայմանավորվել էին յուրաքանչյուրը մեկ շաբաթ պահել նրան:

Երբ ես աշխատում էի ժամը վեցի հերթափոխում, Ջուզեն վիրակապում էր նրան աշխատանքի գնալուց առաջ և տանում էր իր նպատակակետը:

Անգիտակից վիճակում այս երեխան տառապում էր, և ես նրա հետ լաց էի լինում:

Ցավոք, ես չկարողացա թողնել աշխատանքը: Կամաց-կամաց, հավատով, եռյակով շարունակեցինք ճանապարհը՝ առաջին ճաշերը, առաջին քայլերը հրաշալի բաներ էին: Մանկապարտեզի առաջին օրը Ջիզեն վերջապես ավելի լավ վարձատրվող աշխատանք գտավ: Մի քանի տարի տարրական դպրոցում դռնապան է եղել, հետո կանչվել է քաղաքապետարան՝ հաշտարարի պաշտոնը զբաղեցնելու:

Սա հնարավորություն ստեղծեց թողնելու իմ գործը գործարանում և նվիրվեմ երեխային՝ սպասելով նրան փոքրիկ եղբայր տալու: 1962 թվականի օգոստոսի 17-ին մենք ուրախացանք մեր երկրորդ երեխայի ծնունդով: Լուչիանոն բաց մաշկ էր՝ շիկահեր մազերով, Արմանդոյի հակառակը: Յեքիաթ. Կիրակի 26-ին նա մկրտվեց իր հոր՝ Ջուզեփի, կնքամոր զարմիկի՝ Մարիուչիայի և կնքահոր՝ Անտոնիոյի՝ Ջուզեփի եղբոր հետ: Այս անգամ էլ ստիպված էի տանը մնալ: Երբ մայրության արձակուրդս ավարտվեց, ես թողեցի աշխատանքս՝ նվիրվելու իմ երկու գեղեցիկ երեխաներին:

1962 թվականի հոկտեմբերի 1-ին Արմանդոն սկսեց առաջին դասարանը՝ իր կապույտ գոգնոցն ու դպրոցական պայուսակը ուսին: Մենք այն մի քանի արցունքներով վստահեցինք ուսուցիչ Լեոպարդին:

Նույն ժամանակահատվածում Դոմոդոսոլայի քաղաքապետը կանչեց Գյուզեին և առաջարկեց նրան կացարան քաղաքի շենքի երկրորդ հարկում, որը թափուր մնաց, երբ քաղաքային մեսենջերը թոշակի անցավ: Մի քանի օրից մենք կազմակերպեցինք տեղափոխությունը: Կենտրոնում ունեինք բոլոր հարմարությունները: Երեկոյան, երբ մեծ դուռը փակվեց, մենք քաղաքի կառավարիչն էինք: Քաղաքապետարանի պատշգամբից հանգիստ կարող էինք հետևել ցույցերին: Մեր պատուհաններից երևում էր դարավոր ավանդույթ ունեցող շուկայի մի մասը:

Այդ ընթացքում Լուչիանոն անում էր իր առաջին քայլերը. նա դարձել էր քաղաքապետարանի աշխատակիցների թալիսմանը:

Ջուզեփի աշխատավարձը լրացնելու համար ես ուզում էի աշխատանք հորինել: Ես սկսեցի պատուհաններ, մահճակալներ և բարձեր հագցնել ընկերների համար: Լուր տարածվեց, և ես դարձա «վարագույրի տիկինը»: Ազատ ժամանակ Ջուզեփն սովորեց պատրաստել գծերի հավաքը և, փառք Աստծո, կարողացանք ավելի հարմարավետ կյանք վայելել:

1968 թվականի հոկտեմբերի 1-ին Լուչիանոն նույնպես սկսեց դպրոցը ուսուցչուհի Լուիզա Չերիի հետ:

Ժամանակն արագ անցավ: Ամռանը մենք ճամբարային վրանով գնացինք հանգստի Իտալիայով մեկ: Երբեմն ամբողջ ճանապարհը դեպի Սիցիլիա, իմ հայրենի քաղաքը:

73-ի հուլիսին մենք ճամբարում էինք Վալ դ'Աոստայում, և ես սկսեցի ունենալ հղիության առաջին ախտանիշները: 1974 թվականի փետրվարի 16-ին փոքր քույրը՝ Դանիելան, եկավ Արմանդոյի, որը գրեթե տասնութ տարեկան էր, և Լուչիանոյի համար, որը տասներկու տարեկան էր: Բարեկենդանի շրջանն էր, և մարդիկ, ովքեր նայում էին քաղաքապետարանի դռան վարդագույն ժապավենին, կարծում էին, որ դա կատակ է: Ծխական քահանան մեզ խորհուրդ տվեց Մկրտությունը տոնել Չատկի գիշերը, մեր ընկեր Ջիաննան որպես կնքամայր, իսկ մեր հորեղբայր Բենիտոն՝ կնքահայր:

Բացի սնահավատությունից, այս անգամ ես նույնպես մասնակցեցի ապրիլի 13-ի գիշերը տեղի ունեցած միջոցառմանը: Հաջորդ օրը հռետորության ընդունելությանը հարյուր հյուր կար:

Դանիելան նույնպես մեծացել է, և մենք հիմա տարեց ենք: Մեր երեք երեխաները մեզ 7 թոռ են տվել՝ Ստեֆանոն, Վիրջինիան, Գրետան, Լորենցոն, Ռեբեկան, Լետիսիան և Մատեոն:

Պատմությունն ավարտվում է: 2015 թվականի սեպտեմբերի 19-ին ես և Ջիուզը նշեցինք միասին 60-ամյակը:

Շնորհակալ ենք Աստծուն, Տիրամոր և բոլոր նրանց, ովքեր սիրում էին մեզ:

La Mazza Concetta Maglio, ծնվել է Նովարա դի Սիցիլիայում 1936 թվականի ապրիլի 18-ին:

Ցուցանիշ

1. Հայրական տուն
2. Այս աշխարհից դուրս
3. Խաղեր ավագի մեջ
4. Յուղ, սարդոստայն և չար աչք
5. Բվերը
6. Վոսիա, ներիր ինձ (Աստղերի լույսը)
7. Էմիլիա
8. Ծիծեռնակների թռիչքը
9. Դրախտի դուռը
10. Գեղեցիկ տուգան
11. Ճենապակյա դեմք
12. Մանուշակներ
13. Նոր կյանք
14. Մեր առաջին բները
15. Մենք շնորհակալ ենք Աստծուն...

